

FONTES IURIS

Az Igazságügyi Minisztérium szakmai folyóirata | 2. évfolyam, 2. szám

„Magára az igazságra pedig nem annyira természet, mint ismeret útján jutunk,
még pedig azon ismeret útján, melyet nekünk a törvény- és jogtudomány szolgáltat.”

WERBŐCZY ISTVÁN

152/2014. (VI. 6.) Korm. rendelet
a Kormány tagjainak
feladat- és hatásköréről

„82. § (1) A miniszter az igazságügyért való felelőssége keretében felel a Kormány igazságügy-politikájának kialakításáért és az alkotmányos szervekkel együttműködve annak végrehajtásáért.”

Magyarország
Alaptörvénye
R) cikk

„(1) Az Alaptörvény
Magyarország
jogrendszerének alapja.”

Fontes Iuris – az Igazságügyi Minisztérium szakmai folyóirata

Megjelenik negyedévente

Kiadja: Igazságügyi Minisztérium, H-1055 Budapest, Kossuth Lajos tér 2–4., tel: +36 (1) 795-1000.

Felelős kiadó: Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Köves Béla ügyvezető

Főszerkesztő: Dr. Trócsányi László

Főszerkesztő-helyettes: Dr. Molnár Zoltán, Dr. Berke Barna

Felelős szerkesztő: Dr. Salgó László Péter, peter.laszlo.salgo@im.gov.hu

Olvasószerkesztő: Dr. Pintér Katalin

Szerkesztők: Dr. Bodzási Balázs, Dr. F. Tóth Gábor, Dr. Hajas Barnabás, Dr. Juhász Hajnalka, Dr. Dobrotka-Mayer Annamária, Dr. Miskolczi Barna, Dr. Nemessányi Zoltán, Dr. Raisz Anikó

ISSN 2416-2159 (Print)

ISSN 2786-4057 (Online)

Tartalom

Bevezető

Miniszteri beköszöntő	3
-----------------------------	---

Kiemelt Téma

Az Alaptörvény elfogadásának 5. évfordulója alkalmából tartott ünnepi ülés az Országház Felsőházi Termében	
Kövér László, az Országgyűlés elnökének ünnepi beszéde	4
Gulyás Gergely, az Országgyűlés alelnökének ünnepi beszéde	6
Az Alaptörvény értékrendje	
Trócsányi László igazságügyi miniszter előadása az Alaptörvény elfogadásának 5. évfordulója alkalmából rendezett ünnepi ülésen	7
Sulyok Tamás, elnökhelyettes, Alkotmánybíróság, ünnepi beszéde	9
Darák Péter, a Kúria elnökének ünnepi beszéde az Országgyűlés ünnepi ülése Magyarország Alaptörvénye elfogadásának 5. évfordulója alkalmából	12
Az Alaptörvény és Európa	
Szajer József, európai parlamenti képviselő, az Alaptörvény szövegező bizottsága elnökének beszéde az Alaptörvény születésének ötödik évfordulója alkalmából az Országházban tartott konferencián	19
Schmitt Pál, Magyarország volt köztársasági elnökének ünnepi beszéde	21
Orbán Viktor miniszterelnök zárszava az Alaptörvény elfogadásának 5. évfordulóján rendezett konferencián	22

Jogértelmezés	28
----------------------------	-----------

Konferencia-összefoglaló	30
---------------------------------------	-----------

Hírek, események

Közéleti események	34
A közigazgatás szerepe az alkotmányos elvek keresztülvitelének hátterében:	
Concha Győző, a magyar közjog- és politikatudomány kiemelkedő alakjának életútja és munkássága	39
190 éve született a magyar büntetőjog-jogtudomány történetének egyik legnagyobb formátumú egyénisége	
Főhajtás Csemegi Károly előtt	41
Az Igazságügyi Minisztérium tevékenységét közvetlenül érintő fontosabb jogszabályok	43

Miniszteri beköszöntő

Az Olvasó a Fontes Iuris különleges számát tartja kezében. Azt a számot, amelyet a szokásos, állandó szakmai rovatokon kívül, teljes egészében az Alaptörvénynek szenteltünk. Hazánk második írott alkotmánya idén ünnepli elfogadásának ötödik évfordulóját. Ebből az alkalomból országszerte tartottak politikai és szakmai konferenciákat. Ezek némelyikén magam is részt vehettem, és az általam vezetett tárca társszervezője is volt az Országgyűlésben rendezett ünnepi ülésnek, amelyen mások mellett Kövér László házelnök, Orbán Viktor miniszterelnök és Darák Péter, a Kúria elnöke is részt vett és felszólalt. Amikor második írott, „chartális” alkotmányt említek, akkor máris utalok egy közjogászok számára különösen izgalmas kérdéskörre: miért az Alaptörvény, és miért nem az Alkotmány címet viseli a dokumentum? Magyarországnak Szent István király óta volt és van alkotmánya. Ez pedig a történeti alkotmány, amelyet az Alaptörvény maga is említ: „Tiszteletben tartjuk történeti alkotmányunk vívmányait és a Szent Koronát, amely megtestesíti Magyarország alkotmányos állami folytonosságát és a nemzet egységét.”¹ Valamint: „Az Alaptörvény rendelkezéseit azok céljával, a benne foglalt Nemzeti hitvallással és történeti alkotmányunk vívmányaisal összhangban kell értelmezni.”² Az Alaptörvényt elfogadó Országgyűlés ezzel visszatért a magyar történelemnek abba a fő sodrába, amely a hagyománytól, a történeti alkotmány eddigi vívmányaitól, azokból merítve és azokat magáévá téve építi a jövőt. Az Alaptörvény tehát jogelméleti, jogtechnikai értelemben jogforrás, még hozzá a legmagasabb nemzeti jogforrásunk. Történeti értelemben azonban maga is más, régebbi forrásokból táplálkozik. Értékeket, eszményeket, identitást fogalmaz meg és közvetít. Ám ezek nem a múltba révedést szolgálják, hanem irányt mutatnak a jövőre nézve.

Az itt közölt beszédek az Alaptörvény elfogadásának ötödik évfordulóját köszöntő ünnepi tanácskozásakon hangzottak el. A szónokok reflektáltak az Alaptörvény szellemiségére, megalkotásának és elfogadásának körülményeire, az alkotmányozást végigkísérő hazai és nemzetközi vitákra. Ezek egy része mára lecsengett. Vannak azonban olyan tudatos

értékválasztások az Alaptörvényben, amelyek kapcsán még várható polémia más párhuzamos, vagy éppen rivális értékrendekkel. Ez azonban nem baj. Ellenkezőleg: maga az Alaptörvény Magyarország- és Európa-felfogása is pluralista. Más előadók, felszólalók az Alaptörvény gyakorlati jelentőségét, a jogalkotásra és a jogalkalmazásra kifejtett egy-egy konkrét hatását is vizsgálták.

Sok mindent kiemelhetnék ebből a talán a szokásosnál is gondolatgazdagabb lapszámából, de ettől most eltekintek, bízva az Olvasó érdeklődésében és lelkesedésében, hogy végigolvasa majd valamennyi oldalát. Csupán egy személyes véleményt szeretnék hozzátenni az itt következőkhöz.

A magyar – és általában a nyugati – alkotmányfejlődés lényege, hogy a társadalom, a nemzet egyre szélesebb rétegeit emeli be az „alkotmány sáncai mögé” – hogy ezzel a szép magyar költői képpel éljek.

Az Alaptörvény a nemzet egységének chartájaként tovább tudott menni a fejlődésnek ezen az útján. A nyugati alkotmányfejlődés vívmányait, a jogállamiság, a plurális demokrácia, az egyéni és kollektív szabadságjogok klasszikus katalógusát megtartva beemeli az alkotmány sáncai mögé egyrészt a határon kívüli magyarságot, másrészt a határainkon belül élő nemzetiségeket. Az előbbi gyümölcse jogalkotásunkban a nemzet közjogi egyesítése, az egyszerűsített honosítás, és a szavazati jog kiterjesztése a határon túli nemzetrészek számára. Az utóbbi pedig a nemzeti és nyelvi kisebbségeknek garantált közösségi kulturális jogok Európában úttörő példája. De az Alaptörvény igyekszik ennél is többet tenni: amikor az egészséges környezethez való jogot vagy a genetikailag módosított élőlényektől mentes mezőgazdaság követelményét rögzíti, akkor a jövő nemzedékeket, a legsérülékenyebb, hiszen még csak remélt nemzetrészt is beemeli a jelen alkotmány sáncai mögé. Ahogyan a Nemzeti Hitvallás fogalmaz: „Alaptörvényünk ... szövetség a múlt, a jelen és a jövő magyarjai között.”

Trócsányi László

1 Alaptörvény, Nemzeti hitvallás.

2 Alaptörvény, Q) cikk (3) bek.

Az Alaptörvény elfogadásának 5. évfordulója alkalmából tartott ünnepi ülés az Országház Felsőházi Termében

2016. április 25.

Kövér László, az Országgyűlés elnökének ünnepi beszéde

Tisztelt Miniszterelnök Úr!
Miniszter Urak, kedves Vendégeink!
Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Öt esztendővel ezelőtt Magyarország, egy ezer esztendeje ugyanazon név alatt, a történelmi viharokban bár megfogyatkozott, de mégis ugyanazon területén létező európai állam a három, huszadik századi írott alkotmánya után megalkotott egy huszonegyedik századi magyar alkotmányt, az Alaptörvényt.

A történeti, azaz íratlan alkotmánnyal rendelkező Magyarország első írott alkotmányát 1919-ben a bolsevikok írták, a Magyarországi Szocialista Szövetséges Tanácsköztársaság Alkotmánya címmel.

A második írott alkotmány elfogadására 1949-ben, a kétpólusú világrend megszilárdulása idején került sor, és ismét csak a kommunista uralmat volt hivatott közjogi értelemben is megalapozni és biztosítani.

Az első írott magyar alkotmány bolsevik tollbamondás révén íródott, nemzeti és demokratikus legitimitáció nélkül, mint az I. világháború következtében előállt általános társadalmi felfordulás lenyomata.

A második szovjet mintát követett és az újabb világéget követő szovjet megszállás és gyarmatosítás produktumaként tarthatjuk számon. Demokratikus magyar legitimitációval nem rendelkezett, és nyilvánvalóan kommunista válaszokat adott a mindenkori alkotmányok azon három alapkérdésére, mely szerint: mi az állam szerepe, kik alkotják az államot, és mi az alapértékrend, illetve abból fakadó alapidentitás, amely az államot és a területén élő embereket összeköti.

A kommunizmus bukása és a kétpólusú világrend hanyatlása idején 1989-ben, a demokratikus választási legitimitációval

nem rendelkező kommunista hatalom, valamint a demokratikus választási legitimitációt akkor még szintén nélkülöző politikai alkuban – hangsúlyosan ideiglenes jelleggel – újraírták az 1949-es alkotmányt, gyakorlatilag egy harmadik írott alkotmányt adva Magyarországnak.

Ezen harmadik írott alkotmányt megalapozó rendszerváltoztató politikai alkutól a kommunista hatalom képviselői azt remélték, hogy a rendszerváltoztatás során mentesülnek a jogi és erkölcsi számonkéréstől, illetve a politikai és gazdasági hatalmuk egy részét átmenthetik az új rendszerbe.

A rendszerváltoztató ellenzék a politikai alkutól azt remélte, hogy fizikai erőszak és kártételek nélkül Magyarországon ismét demokratikus politikai rendszer alakítható ki.

Ma már megállapíthatjuk, hogy mindkét alkudozó félnek a reményei beváltak, céljaik gyakorlatilag megvalósultak.

Magyarországon kialakult és megszilárdult a jogállam, a parlamentáris demokrácia és a piacgazdaság, a kommunis-ták, illetve poszt-kommunista utódaik pedig számadás és számonkérés nélkül átmentették hatalmuk egy jelentős részét a kialakuló új magyar demokráciába.

Egy 1919-es alkotmány, egy 1949-es kommunista alkotmány, majd pedig egy választási legitimitáció nélküli politikai alkuban 1989-ben született ideiglenes alkotmány után Magyarország, a közép- és kelet-európai térségben utolsóként, 2011. április 25-én a FIDESZ-KDNP pártszövetség legitim kétharmados parlamenti többsége révén elfogadta az új magyar Alaptörvényt, mely 2012. január 1-jén hatályba lépett.

Öt év távlatából érzékelhető, hogy az Alaptörvény elfogadása kapcsán bel- és külföldön folytatott tüzes viták lángja kialudt, füstje elszállt, ám a parázs megmaradt.

Az Alaptörvény bírálói által jószolt jogállami apokalipszis elmaradt, a jó vagy rossz szándékú aggályokat, az alantas félelemkeltés és hisztéria indokoltságát maga az élet cáfolta.

Az Alaptörvény minden tekintetben betölti rendeltetését.

Hatálya alatt demokratikus parlamenti választásra került sor, új kormány alakult, a városok, falvak, megyék is megválasztották új eljáróikat.

A politika napi vitáitól független intézmények a jogállami működés biztonságát adó rendjében végzik feladatukat: az Alkotmánybíróság megsemmisíti az alaptörvény-ellenesnek talált jogszabályokat, az alapvető jogok biztosa felemeli szavát, ha az emberi jogok érvényesülését veszélyeztetve látja, a bíróságok pedig teljes szervezeti és ítélkezési függetlenség mellett, a hatalmi ágak különvált működésének megfelelően végzik ítélkezési tevékenységüket.

Az Alaptörvény által megerősített jogállami intézményrendszer minden szempontból bizonyította működőképességét és korszerűségét.

Az Alaptörvény harsány elutasításában nem a jogi kritikák az izgalmasak, mert azok nemcsak most, öt esztendő múltán, hanem megfogalmazásukkor is már többnyire tartalmatlanok és súlytalanok voltak. Nem is a pártpolitikai frusztrációk a figyelemreméltóak, hanem a jogi kritikák és politikai frusztrációk mögött felparázoló szellemi szembeszegülés, amit az elutasítók tanúsítanak az Alaptörvény lényege iránt.

A lényeg ugyanis, tisztelt Hölgyeim és Uraim, hogy milyen válaszokat adunk a három alapkérdésre: mi az állam szerepe, kik alkotják az államot, és milyen alapidentitás köti össze az államot és a területén élő embereket.

1919-ben és 1949-ben, az adott geopolitikai helyzetekben létrejött diktatúrák keretei között az alkotmányozók ezekre a kérdésekre a kommunista nemzetközösség politikai paradigmájában adták meg a válaszokat.

1989-ben a rendszerváltoztató ideiglenes alkotmány szövegezői a liberális demokrácia politikai paradigmájában keresték és találták meg a válaszokat az említett alapkérdésekre, hiszen abban a geopolitikai helyzetben Magyarországnak a kétpólusú világrend utáni, demokratikusnak remélt világba kellett visszatálnia.

Egy olyan világba, amelyről Amerikában azt jövendölték, hogy véget ért benne a történelem, kitorrt az örök szabadság, testvériség és egyenlőség, vagyis beköszönt az eszményi nyugati liberalizmus kora Európában és a nagyvilágban egyaránt.

Húsz esztendő után, 2010-re azonban Magyarország és a magyarok saját bőrükön tanulhatták meg, hogy a történelem nem ért véget, sőt. A nyugati liberalizmus – vagy amit hirdetői annak neveznek – paradigmája nem azt hozta, amit ígért, hanem annak ellenkezőjét: szabadság helyett szembefordulást a szabadsággal, létbiztonság helyett létbizonytalanságot, méltányosság helyett méltánytalanságot.

Kiderült, hogy a XXI. század első évtizedének végére egy olyan új politikai paradigmában kell kialakítanunk Magyarországot, amely még hosszú évtizedekre meg fogja

határozni a nagyvilág, Európa, és benne Magyarország sorsát: a nemzeti szuverenitás és a globalitás feszültségének paradigmájában.

Ebben a helyzetben a magyar Alaptörvény támogatóinak és ellenzőinek egymást kizáró válaszaik vannak; ezekben az ellentétes válaszokban parázsluk az Alaptörvény miatti szembenállás lényege.

Az állam szerepét az Alaptörvény támogatói abban látják, hogy képviselje, védje és érvényesítse a magyar érdekeket a globális erőterben.

Az Alaptörvény ellenzői nem a nemzeti, hanem csak a nemzetek fölötti, globalista érdekekben hisznek, emiatt szerintük a magyar állam feladata Magyarország minél teljesebb és mélyebb integrálása a globalista érdekek rendszerében.

Az Alaptörvény támogatói szerint a magyar államot a magyar nemzet mint sorsközösség alkotja.

Az Alaptörvény ellenzői semmiféle magyar sorsközösségben nem hisznek, emiatt szerintük az állam alkotóinak nem egy nemzeti közösségnek, hanem az országban élő fogyasztók és adófizetők közösségének – ahogyan régen szerették nevezni: a lakosságnak – kell lennie.

Az Alaptörvény támogatói szerint az ezeréves keresztény gyökerek, a magyar történelmi múlt, nyelv és kultúra éltetik a magyar nemzeti identitást, amely nélkülözhetetlen abröncsként tartja össze a magyar államot, s benne annak polgárait.

Az Alaptörvény ellenzői szerint azonban – mint ahogyan egyik vezető teoretikusuk megfogalmazta – mindez: „anakronisztikus keresztény-nemzeti giccs”, szerintük a nemzeti identitás alapelemeit megerősítő alaptörvényi preambulumban, a Nemzeti Hitvallásban „a nemzeti öndicsőítés, önsajnálát és önmentegetés legrosszabb hagyományát építi be a magyar alkotmányba”.

Az új magyar Alaptörvény külföldi bírálói magyarországi társaikhoz hasonlóan a globalista paradigma jegyében fogalmazták meg kritikájukat.

Az Európai Parlament Liberálisok és Demokraták Szövetsége Európáért frakciójának vezetője úgy fogalmazott például, hogy a magyar Alaptörvényben „túl hangsúlyosan jelennek meg olyan értékek, mint a hit, a közösség és nemzet előbbrevalósága az egyénnél, a hagyományos családok elsődleges szerepe a társadalomban, valamint a kereszténység fontossága a magyar nemzet megmaradásában”. A globalista paradigmában hívők szerint az államok és állami keretek közötti együttműködések alkalmatlanok a XXI. századi globális problémák kezelésére, ezért tisztázatlan hátterű, átláthatatlan és demokratikus legitimitáció nélküli erőközpontokból vezérelt, államok fölötti szervezetekben látják a megoldásokat.

A nemzetekben, a nemzeti kultúrákban nem erőforrást és értéket, hanem terhet és veszélyforrást látnak.

Semmiféle szilárd identitásban nem hisznek, azt a technológiai fejlődés és az ahhoz való emberi alkalmazkodás akadályának tartják, ezért teoretikusaik az úgynevezett „fluid identitásban” hisznek, és ezt akarják az emberekre erőltetni.

Ez a magyarázata annak, hogy Európa szerte jelenleg szellemi ostrom alatt vannak a nemzeti államok, a keresztény egyházak, nyílt és burkolt támadásoknak van kitéve a családok és az emberek nemzeti, vallási és nemi identitása.

A magyar Alaptörvény lényegi kérdéseire adott válaszokban, a válaszok miatt kitört vitákban tehát – tisztelt Hölgyeim és Uraim – két álláspont, a nemzeti és a globalista paradigma magyar és külföldi képviselőinek szellemi és politikai küzdelme tükröződik, amely tudatosságát tekintve sok tekintetben precedensértékű, és pozitív vagy negatív előjellel példaértékű mindazok számára, akik Európa vagy a nagyvilág különböző porondjain akár a nemzeti, akár a globalista zászlók alatt vívják egymással küzdelmeiket.

Ez a magyarázata annak, hogy az öt esztendővel ezelőtt megalkotott Alaptörvényünk hivatkozási ereje, üzenete és hatásai messze túlgűrűznek Magyarország határain.

A nemzeti és globalista lényegi álláspontok a magyar Alaptörvény kapcsán gyakorlatilag kizárják egymást. Így volt ez öt esztendője, így van ez most, és így lesz a következő évtizedekben is.

Mi, a magyar Alaptörvény alkotói, támogatói és védelmezői hiszünk a nemzeti államokban és a nemzeti identitásokban, hiszünk abban, hogy a nemzetközi együttműködésre képes nemzetállamok léte és rendje képes szavatolni a hatékony

európai együttműködést a XXI. században is. Hiszünk abban, hogy Európa érdekérvényesítő erejének növeléséhez szükséges az európai identitás erősítése, amely önazonosság csak a keresztény gyökereit nem megtagadó európai nemzetek önazonosságának összességén alapulhat.

A magyar nemzet többségével együtt, hiszünk igazunkban, és igazunkat demokratikusan meg is védjük.

A Szentírás szerint – idézem: „Minden ország, amely magával meghasonlik, elpusztul; s egy város vagy háznép sem állhat meg, amely meghasonlik magával”.

Magyarországot az elmúlt egy évszázadban egy ilyen meghasonlás többször is kísértette.

A megosztott magyarországi szellemi és politikai elit száz esztendő alatt maga volt a meghasonlás forrása.

A XXI. században az Alaptörvény – a magyar választópolgárok akarataiból, közjogilag és demokratikus módon – eldöntötte a nemzeti és globalista elit csoportok küzdelmét.

Álláspontunk szerint Magyarország jövője és szuverenitása attól függ, hogy megerősíthető-e az Alaptörvény által adott válasz mögött felsorakozó tudatos, felelős és cselekvőképes magyar demokratikus többség.

Az Alaptörvényünk 1848. március 15-e által ihletett zárszavával kívánjuk, hogy „Legyen szabadság, béke és egyetértés!”

Gulyás Gergely, az Országgyűlés alelnökének ünnepi beszéde

Tisztelt Köztársasági Elnök Úr!
Miniszterelnök Urak!
Házelnök Úr!
Elnök és Elnökhelyettes Úr!
Miniszter Úr!
Alkotmánybíró Hölgyek és Urak!
Kedves Vendégeink!

Engedjék meg, hogy külön is köszöntsem a 2010-ben megválasztott Országgyűlés megjelent tagjait és azokat a jogszakkollégákat, akik az Alaptörvény kodifikációja során közreműködtek, és akik most itt vannak velünk.

„Mindent a népért, mindent a néppel együtt, semmit a népről a nép felett. Ez a demokrácia.” – ahogyan azt Kossuth már több mint egy évtizeddel Lincoln előtt megfogalmazta.

5 év telt el azóta, hogy a Magyar Közlöny ünnepi számában a köztársasági elnök kihirdette Magyarország első olyan írott alkotmányát, amelyet a magyar választók akarata szerint létrejött, demokratikusan választott parlament fogadott el. Ezért egy demokratának még tartalmi egyet nem értés esetén is üdvözölni illik jogrendünk megújított és demokratikus legitimitációval megerősített fundamentumát.

Milyen mértékben lehet megjavítani azt, ami eredendően rossz? Ez volt a – kizárólag diktatúrában létező – alkotmányozási kényszerben született és 1989–90-ben gyökeres módosításokkal a jogállam szolgálatába állított 1949-es alkotmánnyal kapcsolatos legfőbb kérdés. Nem kis érdeme a rendszerváltozásnak, hogy módosításokkal a jogállami működésre is sikerült alkalmassá tenni a kommunista diktatúra alaptörvényét, de egy alkotmány küldetése több ennél.

A rendszerváltozás utáni alkotmányból éppen az hiányzott, amely egy alkotmányt nem csupán a jogszabályi hierarchiában emel minden más törvény fölé, hogy identitást tükröz, azonosulást kínál és a politikai nemzet minden polgára számára viszonyítási pontot jelent.

5 év nem történelmi távlat, de bőséges idő a tapasztalatszerzésre. Az Alaptörvény elfogadásával önálló életre kelt, a módosításhoz szükséges kompromisszum-kényszer folytán visszavonhatatlanul kikerült szerzői hatóköréből. A közelmúlt vitáiban gyakran vált hivatkozási alappá azok részéről is, akik mindent megtettek az új alaptörvény elfogadása ellen, sőt azokkal szemben is, akik elfogadták. Gondoljunk csak például a minden korábbinál átláthatóbb állami működést és közpénzekkel való gazdálkodást előíró alkotmányos

rendelkezésekre, a környezetvédelem és a fenntarthatóság Európa-szerte egyedülállóan teljes körű és jövőbe mutató szabályaira, vagy éppen a nemzeti vagyoni védelmére és az államadósság mérséklésére vonatkozó – a rendszerváltozás után fájlóan hiányzó – szabályokra.

Megtisztelő, hogy a mai ünnepségre mindazok elfogadták az Országgyűlés és az Igazságügyi Minisztérium meghívását, akiknek munkaköri leírását az Alaptörvény szabályozza. Így a legautentikusabb előadók tárhatják eléánk az alkotmány gyakorlati alkalmazása során szerzett tapasztalataikat.

Az Alaptörvény értékrendje

Trócsányi László igazságügyi miniszter előadása az Alaptörvény elfogadásának 5. évfordulója alkalmából rendezett ünnepi ülésen

Tisztelt Házelnök Úr!
Miniszterelnök Urak!
Tisztelt Hölgyeim és Uraim!
Kedves Vendégeink!

2014. június 4-i beiktatásomkor a Miniszterelnök úr két olyan feladatot jelölt meg számomra, amelynek örömmel igyekszem eleget tenni. Az egyik, hogy örködjek Magyarország alkotmányos identitása fölött, védelmezője legyek az Alaptörvényünknek mind idehaza, mind pedig nemzetközi kapcsolatainkban. A másik fő feladatom pedig az igazságszolgáltatásba vetett közbizalom erősítése.

Egy évvel ezelőtt, szinte ugyanezen a napon, ugyancsak a Felsőház termében nemzetközi konferenciát rendeztünk az Alaptörvényről, párbeszéd és identitás címen. Nemzetközileg elismert jogászprofesszorok és közéleti személyiségek szólaltak meg, méltatva a magyar Alaptörvényt. Már akkor egyértelművé vált, hogy vannak – nem is kevesen – nemzetközi szinten olyanok, akik elismerik, megértik, sőt támogatják is a magyar alkotmányban foglalt gondolatokat, szellemiséget.

Ma van az Alaptörvény elfogadásának ötödik évfordulója. Öt esztendő ugyan nem hosszú idő, miután az alkotmány küldetése, hogy nemzedékekre előre tekintsen, de mégis alkalmas arra, hogy idehaza, a magyar alkotmányos intézmények vezetői az Alaptörvény implementációjával kapcsolatos gondolatokat elmondják.

A nemzeti alkotmányok a XVIII. és XIX. század termékei, a nemzetállamok kialakulásával jönnek létre az alkotmányok.

Azóta a világ nagyot változott. A nemzeti alkotmányok számára a XXI. század egészen más környezetet teremt, mint a XIX. század. Kialakult az emberi és politikai szabadságjogok univerzális katalógusa, az a minimum, amelyet minden civilizált államnak el kell fogadnia. Ilyen egyetemes értéket képvisel például az emberi méltóság sérthetlensége,

a lelkiismereti, sajtó- és véleménynyilvánítási szabadság, amelyekért századokon át küzdöttünk. Az értékek közös minimuma csak állomás vajon a teljes uniformizáció felé vezető úton? A nemzeti alkotmány pedig ballaszt, amelyet ki kell dobni a hajóból? Vagy érték, de múzeumba való? Ehhez képest azt látjuk, hogy az országok inkább iránytűként ragaszkodnak hozzá. Hisz éppen a globalizáció kiszámíthatatlan tengerén való navigáláshoz van szükség rá. A nemzeti alkotmány identitást képez, kohéziót teremt a nemzet tagjai, intézményei között.

Tény, hogy az olyan régi eszményeket, mint a nemzet, valamint a társadalom olyan alapintézményeit, mint a család, új kihívások érik. Ezeket ismernünk, elemeznünk kell. Vagy említhetjük a szuverenitás, a hatalommegosztás, demokrácia vagy jogállam fogalmát. Ezek is régi, a szakirodalom által évszázadokon át vizsgált fogalmak, de ma már mégsem ugyanazt jelentik mindenki számára és lehet, hogy a korábbi elméleteken is kifogott az idő vasfoga. Tehát a felszín nyugodt, a mély azonban forrong.

Ahogy Bertrand Mathieu, a francia alkotmányjogászok egyesületének elnöke fogalmaz: „hivatalosan semmi nem mozog, mégis minden változik”. Ez különösen igaz a magyar Alaptörvény elfogadása óta. Az egyetemes értékek tiszteletben tartása mellett az államok legitim törekvése, hogy örködjenek nemzeti, ezen belül örökölt alkotmányos sajátosságait, identitásuk felett akkor, amikor ennek létjogosultságát az egységesítés és egyfajta felsőbb szakértői hatalom nevében időnként kétségbe vonják.

Az alkotmányos identitás körébe tartozó alkotmányos értékek kemény magot képeznek, amelyen megtörnek az integráció és a globalizáció mindent összemossó hullámai. Az alkotmányos identitás egyfajta közjogi *privacyt* képez, amelyet az államok cerberusként őriznek, amely fölött nem akarják szuverenitásukat senkivel megosztani.

Minden alkotmány értékvilága tükrözi születésének történelmi körülményeit. A német alaptörvény, a Grundgesetz a maga örökérvényűségi záradékával, a demokrácia és jogállam iránti éhségével nem volna érthető a harmadik birodalom bűnei, Hitler elvesztett háborúja mint előzmények nélkül... A francia V. köztársaság alkotmánya felidéri előttünk de Gaulle tábornok szikár alakját, határozott egyéniségét. A magyar Alaptörvény értékválasztása sem független az előzményektől. Magyarországon a második világháború után hatalomra került kommunista rendszer megtagadta alkotmányos örökségünket. „A múltat végképp eltörölni” volt a jelszó: a *mémoire* száműzendő volt, a projekt pedig hamis ideológiára épült. A rendszerváltozás közjogi értelemben a sztálinista alkotmány, az 1949. évi XX. törvény többszörös és gyökeres módosításaival ment végbe: a szövegből csak a cím és a sorszám maradt. Ez az alkotmány önmeghatározása szerint is átmeneti volt. Rögzítette az új, demokratikus és jogállami *status quot*. Nem kívánta azonban megjeleníteni sem a *mémoiret*, sem a projektet, hiszen ezekről, nem alakult ki kellő közmegegyezés sem a múltról, sem a jövőképről. Mondhatni, értékesleges alkotmány volt. Mindehhez még azt is hozzá tehetjük, hogy Magyarország 2002-2010 közötti időszakban olyan politikai, gazdasági és morális válságba került, amely már az átmeneti alkotmány rendelkezéseit is kikezdte.

A 2010. évi választások nyomán kialakult kétharmados, alkotmányozó többség élt azzal a lehetőséggel és felelősséggel, hogy olyan új alkotmányt alkosson, amely az államszerkezet, az alkotmányos intézmények jogállása és eljárásai mellett sajátos értékeket, eszményeket is kodifikál. Az új szemléletű Alaptörvény elfogadása kezdettől élénk hazai és nemzetközi viták kiváltója volt. Az Alaptörvény ugyanis lezártnak, vagy meghaladottnak hitt alapkérdések újratárgyalására adott alkalmat: vallás, nemzet, család... Így azután az Alaptörvény megjárta az európai intézmények mini laboratóriumait: bevizsgálták, átvilágították, kritikával és dicsérettel is illették.

Melyek ezek a részben elfeledett, részben vitatott értékek? Hármass csoportosításban szeretnék szólni róluk aszerint, hogy inkább a múlthoz, a jelenhez, vagy a jövőhöz kapcsolódnak-e. Ez az elválasztás ugyan nem vegytiszta. Rögtön ott van például a nemzet. A Nemzeti Hitvallás így kezdődik: „Mi, a magyar nemzet tagjai...”. A nemzet mint fogalom és érték nem csak a múlt öröksége: az Alaptörvény épp a nemzet jövőjéről is szól. Sajátosságunk a magyar nemzetfogalom: történelmi körülmények folytán a nemzet nem esik egybe az állammal. Nemzet és állam különválása lehetővé, sőt a kormány kötelességévé teszi, hogy az állam a nemzet egységének erősítése érdekében konkrét intézkedéseket tegyen.

Ilyen a kedvezményes honosítás, a szavazati jog kiterjesztése, amelyek közjogi köteleket létesítenek a határokon kívül élő magyarok és az anyaország között. Az Alaptörvény nemzetképe ugyanakkor elveti a nacionalizmust azzal is, hogy a „velünk élő nemzetiségeket” a magyar politikai közösség részeinek és államalkotó tényezőknak nyilvánítja. Megerősíti tehát az Alaptörvény, hogy a globalizált világban és az integrálódó Európában továbbra is helye van a nemzetnek és államának.

Idetartozik a szentistváni örökség: első királyunk „ezer évvel ezelőtt szilárd alapokra helyezte a magyar államot és hazánkat a keresztény Európa részévé tette”. Ide sorolható a „kereszténység nemzetmegtartó szerepének” elismerése. Mindenféle vallási kirekesztést megelőzendő, ez így egészül ki: „becsüljük országunk különböző vallási hagyományait”. Magyar sajtáság a történelmi alkotmány. Magyarországnak közel ezer évig nem volt írott alkotmánya, de alkotmányossággal rendelkezett. Fő forrása a Szent Korona volt, az önkény legfőbb gátja: a közhatalmat sem uralkodó, sem valamilyen csoport, sem a többség nem gyakorolhatja kizárólagos módon. A történelmi alkotmány egyes meghatározó törvényekből és íratlan jogszokásokból épült. Ezt még olyan idegen elnyomók is tudták, mint Metternich: Magyarországot saját alkotmánya nélkül kormányozni nem lehet – mondta. A múlthoz való viszonyunkat meghatározza, hogy „nem ismerjük el történelmi alkotmányunk idegen megszállások miatt bekövetkezett felfüggesztését.” Ez nem ment föl a diktatúrák alatt elkövetett bűnök alól. Ellenkezőleg: szembenézésre hív. Hatvanadik évfordulója közeledtével fontos megemlíteni az 1956-os forradalmat, mint amelynek értékvilágával az Alaptörvény azonosul, amikor kimondja, hogy „mai szabadságunk az 1956-os forradalomból sarjadt ki”.

A nemzeti, alkotmányos örökség nem múzeumba való, hanem talentum, amit gyümölcsöztetnünk kell. Ez feladatot jelent. E rendelkezésekből következik pl. a diktatúrák áldozatainak kárpótlása, az emlékhelyek kialakítása és ápolása.

Viszonyunk a jelenhez. Milyen világkép bontakozik ki az Alaptörvényből? Individualista vagy közösségi szemléletű-e a dokumentum? Mit üzennek az Alaptörvénybe beemelt olyan fogalmak, mint munka, család, házasság, magzat, gyermekvállalás, vallás vagy gazdaság és fogyasztóvédelem?

Az Alaptörvény az emberi méltóságból indul ki, amely az emberi lét alapja. Az egyén szabadsága azonban csak másokkal együttműködve bontakozhat ki. A közösség erejének és minden ember becsületének alapja a munka, az emberi szellem teljesítménye. Az Alaptörvény szerint képességeinek és lehetőségeinek megfelelő munkavégzéssel mindenki köteles hozzájárulni a közösség gyarapodásához. A magyar Alaptörvény nem áll egyedül ezzel: az olasz alkotmány első cikke szerint Olaszország munkára alapozott demokratikus köztársaság.

Az Alaptörvény fontosnak tartja a társadalom alapsejtjének, a családnak a védelmét. Ehhez kapcsolódnak olyan rendelkezések, mint a házasság férfi és nő közötti életközösségen alapuló fogalmával, a magzati élet védelmével kapcsolatos rendelkezések. Ezen alaptörvényi tételek implementációját szolgálja többek között a családi otthonteremtési kedvezményekről szóló kormányrendelet elfogadása.

Ezen értékek alkotmányos identitásunk kemény magját alkotják, amelyek meghatározása minden ország szuverén joga.

Érzékeny, az alapvető értékek világába tartozó kérdés az állam és az egyház viszonya. A Nemzeti Hitvallásban szó esik a kereszténység nemzetmegtartó szerepéről. Ez a történelmi gyökerek elismerését jelenti, amit az Európai Unió tagállamai nem kívántak a Szerződésekben az értékek között megjeleníteni. Mindamelllett egyes más európai országok alkotmányával

ellentétben az Alaptörvény nem biztosít privilegizált jogállást egyik egyháznak vagy vallási közösségnek sem. Sőt, az állam és az egyház elválasztása mellett foglalt állást, ami megfelel hagyományainknak és annak, ami Cavour óta európai fősodornak tekinthető: „Szabad államban, szabad egyházat!“. Autonóm szereplők, akik között szabad, sőt kívánatos lehet az együttműködés. Az Alaptörvény az arany középutat járja az egyes egyházakat államegyházi jegyekkel is felruházó és a laicitást rigorózan európai alkotmányok között.

Az alapjogok alkotmányos rögzítése szélesebb és újszerűbb is, mint az előző alkotmány alapjogi katalógusa. Ezt a fejezet címe is mutatja: „Szabadság és felelősség“. Az individualista szemlélet átadja a helyét a közösségben való joggyakorlás szemléletének, a Nemzeti Hitvallás szellemében: az egyéni szabadság csak másokkal együttműködve bontakozhat ki. Például a tulajdonjog említésekor az Alaptörvény a vele járó társadalmi felelősséget is rögzíti.

Az egyéni és társadalmi felelősség legradikálisabb megfogalmazása egyébként nem is itt, hanem rögtön a Nemzeti Hitvallásban található: „Valljuk az elesettek és a szegények megsegítésének kötelességét“.

Az Alaptörvény a gazdasággal kapcsolatban sem értéksemleges. A vállalkozás szabad, de hangsúlyt kapnak az „értékteremtő” és a „tisztességes” jelzők is. Ezért számomra az Alaptörvény megvalósítását jelentette, amikor az Országgyűlés elfogadta a devizahitelesek problémáját rendező törvénycsomagot, és a *fair* bankokról szóló törvényt. De ennek szellemében léptünk fel a Questor, a Hungária Biztosító Rt. károsultjainak az ügyében is.

Viszonyunk a jövőhöz. Ha az alkotmány *mémoire* és projekt, emlékezet és terv, akkor fontos e kettő között megtalálni a helyes arányt. Fontosak a gyökerek, hogy honnan jöttünk, de még fontosabbak a gyümölcsök s az, hogy mi a célunk. Identitásunkat nem csak a múltunkban, hanem

a jövőnkben is keresnünk kell. Nem abban, hogy kik voltunk, vagyunk, hanem abban, hogy kik, és milyenek akarunk lenni.

A jövőt illetően az Alaptörvény egyszerre ad keretet és konkrétumokat. A keret a remény, amelyet így fogalmaz meg: „Bízunk a közösen kialakított jövőben, a fiatal nemzedék elhivatottságában. Hisszük, hogy gyermekeink és unokáink tehetségükkel, kitartásukkal és lelkierejükkel ismét nagygyá teszik Magyarországot“. Az Alaptörvény hivatkozik a jövő nemzedék iránti felelősségre, a természeti erőforrások, különösen a termőföld, az erdők és a vízkészlet, a biológiai sokféleség, különösképp a honos növény-és állatfajok, valamint a kulturális értékek védelme és fenntartása kapcsán. Egyedülállónak tekinthető a GMO-mentesség előírása. A környezetvédelmi rendelkezések acélosabbak a korábbi alkotmányhoz képest, így az egészséges élelmiszerekhez és az ivóvízhez való hozzáférés is fontos cikkelyei az Alaptörvénynek. Ezek a korszerű ökológiai rendelkezések is részei alkotmányos identitásunknak.

Concha Győző nagy magyar közjogász mondta: minden alkotmány annyit ér, amennyit a közigazgatás megvalósít belőle. Egyetértve ezen kiváló tudóssal, mi is elmondhatjuk, hogy az Alaptörvény értékei nem élettelen bálványok, szobrok, amiket talapzatra állítva meg-megcsodálunk, továbbmegyünk és minden marad a régiben. Az Alaptörvény élő keret, amely kifejezi a nemzet akaratát, amelyben élni, s amelyet érvényesíteni szeretne. Öt év nem hosszú idő. Mégis alkalmas arra, hogy megálljunk, megnézzük, hogy meddig jutottunk. Tanuljunk a vitákból, a dilemmákra közösen keressük a választ, elemezzük és értékeljük az Alaptörvény rendelkezéseit, vizsgáljuk az alkotmányos gyakorlatot és táplálkozunk az Alkotmánybíróság alkotmányértelmező és alkotmányt védelmező esetjogából. Amennyiben ennek eleget tudunk tenni, akkor mondhatjuk, hogy Alaptörvényünk tényleg jogrendünk alapja: szövetség a múlt, a jelen és a jövő magyarjai között.

Köszönöm megtisztelő figyelmüket!

Sulyok Tamás, elnökhelyettes, Alkotmánybíróság, ünnepi beszéde

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Az Alkotmánybíróság az Alaptörvény értelmezésével és alkalmazásával tud tisztelni az Alaptörvény évfordulóján, amelynek egyszerre alkalmazója és legfőbb védelmezője.

Az Alaptörvényt az Alkotmánybíróság dinamikus keretek között védi. Ennek egyik aspektusa az Alaptörvény elvont értelmezésének kizárólagos autenticitása, míg másik aspektusa az Alaptörvény objektív értékrendjének a mindenkori érvényre juttatása.

Annak, hogy az Alaptörvény értékrendje ténylegesen érvényesülhessen, az Alkotmánybíróság a legfőbb intézményi garanciája.

Az Alaptörvény Magyarország jogrendjének az alapja, azt tehát mindenkinek önként követnie, továbbá minden állami szervnek alkalmaznia kell.

Ráadásul – a 28. cikk értelmében – a bíróságoknak jogalkalmazásuk során a jogszabályok szövegét az Alaptörvénnyel összhangban kell értelmezniük.

Így tehát azt mondhatjuk, hogy az Alaptörvény a jogalkotás, és a jogalkalmazás állandó és abszolút princípiuma, megkerülhetetlen szegletköve.

Az Alkotmánybíróság feladata, hogy a jogalkotás, és a jogalkalmazás minden szintjén és fokán számon kérje és érvényesítse az Alaptörvény értékrendjét.

Az Alaptörvény ugyanis annyit ér, amennyi megvalósul belőle, amennyi elvont értékrendjéből át tud kerülni a társadalom tényleges értékrendjébe, mert az csak így lehet olyan élő keret, amely a Nemzeti Hitvallás szerint kifejezi a nemzet akaratát.

Alaptörvényünk tehát élő alkotmányt, élő alapjogokat, és élő jogrendet kívánt létrehozni. Nem csupán deklarálja az alapjogokat, alapvető értékeket, hanem megfelelő alkotmányos garanciákon keresztül biztosítja is azok érvényre jutását.

A legfontosabb ilyen intézményi garancia maga az Alkotmánybíróság, az Alaptörvény „hivatásos főkertésze”, az Alaptörvény élő keretének védelmezője és formálója.

Az Alaptörvény attól élő keret, hogy a mércéjébe ütközés kétélyét egyes „ultima ratio” esetekben az Alkotmánybíróság beavatkozása véglegesen és megfellebbezhetetlenül eloszlátja, és a vele ellentétes jogszabályt vagy bírói döntést végérvényesen kiiktatja a magyar jogrendszerből.

Az Alkotmánybíróságot az Alaptörvény megfelelő hatáskörökkel ruházta fel feladatai teljesítéséhez.

Az Alaptörvény teremtette meg azt a lehetőséget az Alkotmánybíróság számára, hogy valamennyi hatalmi ág felett alkotmányos kontrollt gyakoroljon.

A törvényhozó hatalom feletti alkotmányos kontrollt biztosítják az előzetes és az utólagos absztrakt normakontroll hatásköröket megállapító szabályok.

Ezek a hatáskörök a klasszikus, már a korai európai alkotmánybíráskodásban megjelent hatáskörök, melyek keretében a jogalkotás termékei „*in abstracto*” kerülnek összemérésre az Alaptörvénnyel, ezért ilyen vizsgálat kezdeményezésére csak egy szűkebb indítványozói kör jogosult.

A törvényhozói hatalom feletti további alkotmányos kontroll az utólagos konkrét normakontroll, amelynek két korábban is ismert formáját – a bírói kezdeményezést és az egyedi normakontrollra irányuló alkotmányjogi panaszt – az Alaptörvény fenntartotta, növelve egyben ezek hatékonyságát.

A törvényhozó hatalom alkotmányos ellenőrzését azonban nemcsak a bírói eljárásban érintettek, hanem bárki kezdeményezheti, aki úgy érzi, hogy az alapvető jogait egy reá rendelkezést tartalmazó jogszabály közvetlenül, bírói döntés nélkül sérti.

Ez a rendelkezés szélesebb utat nyit az egyéni alapjogsérelem alapján igényelhető normakontrollnak, követve az Alaptörvénynek azon a célkitűzését, amely az individuális alapjogvédelmet teljes körűvé kívánta tenni.

Ebbe az alapjogvédelmi koncepcióba illeszkedik bele az a rendelkezés is, amely az Alkotmánybíróság számára hatáskört biztosít a bírói döntések Alaptörvény ellenességének vizsgálatára, s ezáltal az államhatalom igazságszolgáltatási ágának az alkotmányossági kontrolljára.

Mivel valamennyi közigazgatási aktusokról végső fokon a közigazgatási bíróság dönt, ezért a bírói hatalmi ág alkotmányos kontrollja egyben magába foglalja a teljes közigazgatás alkotmányos felügyeletét is.

Az Alkotmánybíróság alkotmányos kontrolljának a teljes bírói hatalomra történő kiterjesztése történelmi lépésnek nevezhető a magyar alkotmányosság történetében, hiszen a rendszerváltás Alkotmánya ezt nem tette lehetővé.

Fontos lépés volt továbbá az alkotmányos jogvédelem súlypontjának az individuális jogvédelemre történt áthelyezése is, mely az alapjogvédelem eszköztárát sokkal közelebb hozta a jogsérelmet szenvedőkhöz, növelve emellett az alkotmánybíráskodás hatékonyságát is. Ez utóbbit bizonyítja, hogy az alkotmányjogi panaszok elbírálási határideje az Alaptörvény hatálybalépését követően lényegesen lerövidült.

Az Alkotmánybíróság az Alaptörvény védelme körében 2012. január 1-e óta fontos döntéseket hozott.

Az Alaptörvény negyedik módosításával lehetségessé, de egyben szükségessé is vált, hogy az Alkotmánybíróság a korábbi alkotmánybírói határozatok automatikus hivatkozása helyett, sokkal nagyobb figyelmet fordítson a határozatok érdemi indoklására, dogmatikai kidolgozására.

Az Alkotmánybíróság világosan meghatározta viszonyulását a korábbi Alkotmány alapján meghozott alkotmánybírói határozatokhoz: e határozatok felhasználására indokolt esetben és meghatározott feltételek teljesülése esetén továbbra is lehetősége van, ez azonban nem jelent számára precedens kötöttséget.

Az Alaptörvény hatálybalépését követő alkotmánybírói judikatúra egyaránt helyezett súlyt a kiemelt alapjogok védelmi szintjének a fenntartására, illetve erősítésére, illetve az Alaptörvény által bevezetett új alkotmányos rendelkezések megfelelő értelmezésére. A véleménynyilvánítás szabadsága, a gyülekezési szabadság, az egészséges környezethez való jog, a diszkrimináció tilalma, a népszavazáshoz való jog tartalma vagy a közérdekű adatok védelme körében alapvető jelentőségű határozatok születtek.

Komoly társadalmi jelentősége van az Alkotmánybíróság devizahitelekkel összefüggésben hozott határozatainak is, amelyek nagyban hozzásegítettek a devizában eladósodottak kikerüléséhez az adósságcsapdából.

Az említett nagy jelentőségű alapjogvédelmi határozatok mellett az Alkotmánybíróság határozatai élő értelmezési keretté, élő hivatkozási alappá tették a Nemzeti Hitvallást és a történeti alkotmány vívmányait is.

Az Alkotmánybíróság elnökei – Paczolay Péter és Lenkovics Barnabás – meghatározó szerepet játszottak az Alaptörvény élő alapjogi keretét ily módon kibontó alkotmánybírói munkában.

Az ünnepi alkalom adta számvetéshez tartozó kérdés az is, hogy mennyiben beszélhetünk ma Magyarországon az Alaptörvény hegemoniájáról, illetve egyáltalán egy Európai Unió tagállamban mennyiben érvényesül az alkotmány hegemoniája?

A nemzetközi jog természetes korlátja az alkotmány belső hegemoniájának, ezt a korlátot ugyanis az állam a külső szuverenitásának gyakorlása során maga állítja fel önmagának.

Más a helyzet az európai joggal, amely minden tagállami aktus nélkül a belső jog részévé válik, ugyanakkor az európai jog elsőbbséget élvez a tagállami joggal szemben. Ezt az elsőbbségi elvet a közös piac fejlődésének kezdeti szakaszában az Európai Bíróság gyakorlata azért alakította ki, hogy megvédje az embrionális állapotban lévő közösségi jogot az erős tagállami jogokkal szemben. A közösségi jognak e kezdeti fejlődési szakaszára datálódik az elsőbbségi elvnek azon abszolút értelmezése is, hogy az európai jognak a tagállami alkotmányok szabályaival szemben is elsőbbsége van.

Az európai jog elsőbbségének és a tagállami jogoktól való autonómiájának az Achilles-sarka az a szuverenitási deficit, hogy az Európai Unió nem állam, a tagjai azonban államok, ugyanakkor mind az uniónak, mind a tagállamainak önálló jogrendszere van.

Az unió állami szuverenitás hiányában csak úgy tudja fenntartani a saját jogrendszerét, ha azt abszolút módon leválasztja a tagállamok valódi szuverenitáson alapuló jogrendszereitől.

Az Európai Bíróság három éve éppen az előbbiekkal összefüggésben tiltotta meg az Uniónak az Európai Emberi jogi Egyezményhez való csatlakozását. A Bíróság hivatkozott tanácsadó véleménye szerint ugyanis az unió jog nem kerülhet kettős bírói kontroll alá, amely alatt egyébként a tagállamok maguk is állnak.

Az elsőbbség abszolút értelmezése azt jelenti, hogy még a tagállami alkotmányok legfontosabb rendelkezéseinek is meg kell hajolniuk az Európai Unió jogának rendelkezéseivel szemben. Ez a felfogás pl. oda vezethet, hogy a genetikailag módosított növényekről szóló esetleges megengedő unió jogi szabályozás magyarországi végrehajtása sem vethető a magyar Alaptörvénynek az ezt kifejezetten tiltó szabálya miatti alkotmányos kontrollja alá.

A szupremácia ezen abszolút doktrínájától az Európai Bíróság a Lisszaboni szerződéssel módosított Alapszerződés 4. cikk (2) bekezdésébe bekerült ama rendelkezés fényében sem látszik elmozdulni, hogy az Unió tiszteletben tartja a tagállamok nemzeti identitását.

Az, hogy az Alapszerződésbe nemzeti szuverenitás helyett nemzeti identitás került, egyesek szerint az unió integráció igen magas fokát tükrözi. Természetesen ez is egy lehetséges értelmezés.

Az Unióra történt hatáskör átruházást azonban aligha lehet úgy értelmezni, hogy az kiterjedhetne egy tagállam szuverenitásának alapjaira, nemzeti, állami létének magjára, és ennek fényében napjainkban elengedhetlenül szükségessé válik az Unió jog elsőbbsége abszolút értelmezési doktrínájának finomítása.

Ez az Európai Bíróságra és a tagállami alkotmánybíróságokra egyaránt fontos feladatokat ró, az európai alkotmányosság ugyanis egy kompozit, együttműködő alkotmányosság, és így a feladatok is közősek, azok csak a bírói fórumok párbeszédével, és nem az „utolsó szó” elvének érvényesítésével oldhatók meg.

A német alkotmánybíróság elnöke által „*Verfassungsgerichtsverbund*”-nak nevezett út tehát megkerülhetetlen.

Ezen az úton a tagállami alkotmánybíróságokra az a szerep hárul, hogy a nemzeti szuverenitás magjának az adott állam alkotmányából levezethető pontos tartalmát kiolvassák, amely az Alapszerződés 4. cikk (2) bekezdése alapján nem válik, nem válhat az integráció részévé.

A nemzeti alkotmánybíróságoknak a migrációs helyzet bonyolódásával előbb vagy utóbb minden bizonnyal állást kell foglalniuk abban az alapvető kérdésben is, hogy az Európai Unióra történt hatáskörtranszfer kiterjedhet-e a tagállam lakossága összetételének megváltoztatására vagy az a tagállamoknak a nemzeti identitáshoz tartozó olyan „integráció-álló” hatásköre, amely az európai integráció jelenlegi szakaszában fogalmilag átruházhatatlan.

Összegezve tehát az Alkotmánybíróság legfontosabb intézményi garanciája, de nem egyedüli védője az Alaptörvénynek.

Az alkotmánybíróságokat érő kritikák két fő érve az alkotmánybírói fórumok hiányos demokratikus legitimitációja, és az alkotmánybírák politikai befolyásolhatóságának kérdése. Mindkét gondolatmenet kiindulópontja az, hogy az alkotmánybírák hagyományos politikai eszközökkel nem ellenőrizhetők, ugyanakkor különböznek a klasszikus igazságszolgáltatást végző bírói fórumoktól is.

E különbség legfőbb eleme az, hogy az alkotmánybírói döntések láthatóan és nyilvánvalóan magukon hordozzák a kollektív bírói fórumok jogi ítéleteiben immanensen benne rejlő többeredményűség lehetőségét, azok objektív relativizmusát. Ezt testesíti meg a különvélemény.

Ez a jelenség – az objektív relativizmus – a jog immanens bizonytalanságából vezethető le, amelynek fő összetevői a szabály nyelvi megjelenése, és az ebből fakadó többértelműség vagy fogalmi bizonytalanság jelensége, továbbá a társadalmi viszonyok változásainak a szabály értelmére gyakorolt hatásai. Nem tartoznak ebbe a körbe a bírói szubjektummal összefüggő akcideneciák, melyek e kontextusban a szubjektív relativizmus körébe sorolhatók.

A különvélemény a többségi határozat indoklásával szemben olyan fokozott értékbeli követelményeket állít fel, amelyekkel a rendes bíróságoknak nem kell szembenézniük. A különvélemény intézménye léténél fogva lerontja a többségi határozat

indokait, de a többségi határozat meggyőző erejével szemben olyan különleges minőségi követelményt állít fel, amelynek ki kell állnia az eltérő vélemények próbáját, és azokkal együtt, de azok ellenére is magában való értéket kell képviselnie.

Ez a speciális kihívás nemcsak lehetővé, de szükségessé is teszi az Alkotmánybíróság számára a legmagasabb színvonalú jogi teljesítményt annak érdekében, hogy az Alaptörvény és annak értékrendje a társadalom egésze számára a hétköznapiok természetes részévé, azaz mindennapi kenyérünké váljék.

Köszönöm megtisztelő figyelmüket!

Darák Péter, a Kúria elnökének ünnepi beszéde az Országgyűlés ünnepi ülése Magyarország Alaptörvénye elfogadásának 5. évfordulója alkalmából

Tisztelt Miniszterelnök Úr!
Tisztelt Házelnök Úr!
Tisztelt Képviselő Asszonyok és Képviselő Urak!

1. BEVEZETÉS

Magyarország öt esztendővel ezelőtt kihirdetett új Alaptörvényének elfogadásával az alkotmányozó hatalom korábban vállalt kötelezettségének tett eleget, hiszen az 1989. évi XXXI. törvény „hazánk új Alkotmányának elfogadásáig” állapította meg az Alkotmány szövegét.

Ennek megfelelően **Alaptörvényünk számos szimbolikus rendelkezést tartalmaz** – legyen szó az 1949-es évszámmal való szakításról, a történeti alkotmány vívmányaira való hivatkozásról, vagy a Kúria nevének visszaállításáról. Az Alaptörvény és az egyidejűleg hatályba lépett sarkalatos törvények számos vonatkozásban megújították a magyar közjogi rendszert. Elegendő itt a legfőbb bírói szervre utalnom, amely nem csak régi nevét kapta vissza, hanem feladatai és hatáskörei is bővültek: többek közt önkormányzati rendeletek törvényességét vizsgálja felül, és joggyakorlat-elemzést folytat jogerősen lezárt ügyekben. A jogrendszer, a jogilag szervezett társadalom nem önmagáért van: létjogosultságát a közösség és az egyes ember méltósága, szabadsága, békéje adják. Ezek csak látszólag elvont értékek: sérelmük vagy teljes hiányuk nagyon is kézzelfogható és igen szörnyű következményekkel járt, elég, ha a XX. század diktatúráira vagy a közelmúlt terrorcselekményeire gondolunk. **Éppen ezért az alkotmány sohasem lehet értékesleges.** A közösség egésze számára fontos, pozitív értékeket

fogalmaz meg, és ezen értékek védelmében határozza meg a közhatalom gyakorlásának módját és szervezeti kereteit.

Úgy gondolom, hogy az Alaptörvény – bár számos kritika érte – **tartalmát tekintve nem hagyta figyelmen kívül az 1989-től 2011-ig eltelt időszakban bekövetkezett jogállami jogfejlődést sem.** Lényegében erre mutatott rá az Alkotmánybíróság 2012-ben meghozott határozata is¹, amelyben a testület határozottan állást foglalt amellett, hogy az előző Alkotmányon alapuló megállapításai érvényesek maradnak és felhasználhatók az Alaptörvényt értelmező alkotmánybírósági döntésekben is, ha a korábbi Alkotmány és az új Alaptörvény megfelelő szabályai egyezők vagy jelentős mértékben hasonlóak. Mi több, ilyen esetben éppen nem a korábbi alkotmánybírósági döntésben megjelenő jogelvek átvételét, hanem azok figyelmen kívül hagyását kell indokolni.

Az Alaptörvény tehát egyszerre szimbolikus jelentőségű, ugyanakkor megújulást hozó dokumentum. Mai ünnepi előadásomban arról kívánok szólni, hogy miként hatott mindez a bírói hatalmi ágra, **milyen módon jelentek meg az Alaptörvény rendelkezései az elmúlt öt év bírósági gyakorlatában?**

2. AZ ALKOTMÁNYJOGI PANASZ

A legkarakteresebb változás a korábbi alkotmányos rendszerhez képest az alkotmányjogi panasz intézményének

¹ 22/2012. (V. 11.) AB határozat.

általánossá tétele, mely a bírósági szervezet számára egyrészt új szakmai helyzetet teremtett, másrészt az eltelt időben rendszeres eljárási feladatot is adott. Az alkotmányjogi panasz intézményének új szabályozása bizonyos szempontból az Alkotmánybíróságot is az igazságszolgáltatás rendszeréhez kapcsolta, még akkor is, ha a bírósági rendszer szempontjából ezt a kapcsolódást szervezeten kívülinek kell tekinteni.

Míg az 1989. október 23-ai Alkotmány egyfajta elválasztást hozott létre a bíróságok és az AB között, addig az Alaptörvényből az együttműködés szükségessége következik. A valódi alkotmányjogi panasz – mint az egyedi ügyben hozott bírói ítélet megsemmisítését lehetővé tevő intézmény – csak önkorlátozáson alapuló együttműködés útján lehet sikeres. Önkorlátozás az Alkotmánybíróság részéről, hogy csak alkotmányjogi értelemben valóban jelentős ügyeket és csak alkotmányossági (tehát ne törvényértelmezési) szempontból vizsgáljon felül. A bíróságok részéről az önkorlátozás azt jelenti, hogy követniük kell az AB Alaptörvény-értelmezését akkor is, ha nem értenek vele teljesen egyet.

Sajátos tapasztalat az alkotmányjogi panasz kapcsán – melynek oka elsősorban a magyar jogfelfogásban és jogi hagyományokban keresendő – hogy az alkotmányjogi panasz egyfajta „rendes” jogorvoslati lehetőségként kezd funkcionálni, még akkor is, ha annak szabályozása ettől nyilvánvalóan távol áll. Elegendő arra utalni, hogy egyes nyilvánosság előtt megjelenő bírói döntéseket az érintettek gyakran úgy mutatnak be, hogy a bírói döntésben foglaltakat nem osztják és az ügy továbbvitelét az Alkotmánybíróság előtti eljárásban látják. Nem véletlenül merült fel a kérdés, hogy az Alaptörvény hatálybalépését követően az AB quasi negyedfokú bírósággént jár majd el, vagy az eljárása ún. „közbevetett eljárás” lesz, tehát az alkotmánybírósági határozat kizárólag az alapjogi sérelem orvoslására szolgál, nem a perbeli jogkérdés megoldására. Ez a kérdés az elmúlt öt év alatt még nem dőlt el teljes egészében. Álláspontom szerint az alkotmányos feladatmegosztásnak az utóbbi megoldás felel meg, tehát az AB dönt az alkotmányossági kérdésekben, a bíróság pedig a perben alkalmazandó jognak az AB határozat fényében történő értelmezésével dönt a perbeli jogkérdésekben.

A „közbevetett eljárás” modellje választ ad a párhuzamos eljárások kérdésére is. A jogerős bírósági döntést követően a fél eldöntheti: felülvizsgálati kérelmet nyújt be a Kúriához és/vagy alkotmányjogi panaszt az Alkotmánybírósághoz. Kézenfekvő, hogy az eljárásokat össze kell hangolni, a hatályos jog azonban nem szól az összehangolás módjáról, azt teljes egészében a gyakorlat alakította és alakítja ma is.

Az elmúlt öt év mérlegéhez tartozik a valódi alkotmányjogi panasszal támadható bírói döntések körének meghatározása. Az AB értelmezésében a döntések valamennyi típusa támadható, így a választási ügyekben hozott határozat is. Eredményes panasz esetén itt is a Kúria jár el, az új határozat meghozatalára utasítás tekintetében azonban nincs határidő, ami ellentétes a gyors jogorvoslathoz fűződő különös érdekekkel. Az Alkotmánybíróság irányt mutatott abban is, hogy a népszavazási ügyben hozott bírói döntés is támadható.

A polgári perrendtartás a Kúria feladatává tette az eredményes alkotmányjogi panasz nyomán bekövetkező helyzet eljárási jogi következményének megállapítását, ami a konkrét ügyben azt jelenti, hogy a Kúriának kell meghatároznia az alkotmánybírósági döntésből következő eljárási rendet. 2012. óta – a mai napig – a Kúria 26 ilyen eljárást folytatott le, és ezek a civilisztikai, illetve a közigazgatási-munkaügyi ítélkezés szinte valamennyi szakmai területét érintették, amiből látható, hogy az alkotmányjogi panasz jogintézménye nem korlátozható csupán a közjogi összefüggésű ítélkezési területekre. A Kúria Pp. XXIV. fejezet alapján meghozott döntését követően nem zárható ki teljes bizonyossággal, hogy az eljáró bíróság tartalmát tekintve ugyanazt a határozatot hozza meg ismét, mint amelyet az AB megsemmisített. E probléma is az együttműködés szükségességét bizonyítja: a bíróságoknak tiszteletben kell tartaniuk az Alkotmánybíróság álláspontját, az AB-nak viszont ügyelni kell arra, hogy ne írjon elő a gyakorlatban alkalmazhatatlan követelményt.

A már említett 26 kúriai eljárás egyszerre ad okot elégedettségre és elégedetlenségre. A több milliós bírósági ügyforgalmat tekintve az öt év alatt bekövetkezett ítélet megsemmisítések száma elenyésző, statisztikailag szinte kimutathatatlan, ugyanakkor **már egy bírói határozat megsemmisítése esetén is szükséges a szakmai következmények teljes körű feltárása és a tanulságok levonása.** Ezt annak ellenére fontos kiemelni, hogy jogállami keretek között természetesen mondható egy-egy bírói ítélet alkotmánybírósági megsemmisítése – ez a hasonló közjogi be rendezkedésű országokban is így van –, azonban mindenképpen **törekedni kell arra, hogy ilyen helyzet csak kivételesen következzen be.**

Sajátos helyzetet teremthet az is, ha a bírósági szervezet úgy látja: az adott jogi normának egyetlen lehetséges értelmezése van, és pedig az, amelyet az AB által megsemmisített bírói döntés tartalmaz. Ekkor – bár még nem került rá sor – előfordulhat, hogy a Kúria saját eljárásában nem a korábban eljárást utasítja új határozat hozatalára, hanem „visszafordul” az Alkotmánybírósághoz, és normakontrollt kér az alkalmazott jogi normára nézve. Mivel a törvény lehetővé teszi a vizsgálat irányai (norma vagy konkrét döntés) közötti váltást, indokolt, hogy ilyen esetben az AB bátran éljen e jogkörével, és térjen át az alkalmazott jogszabály vizsgálatára.

A bírósági gyakorlat szempontjából fontos a folyamatos alkotmánybírósági kontroll, melynek egyik kevésbé hangsúlyozott hatása az, hogy a bírói gondolkodásmód fokozatosan a közjog felé fordul, és megjelennek a bírói jogértelmezésben olyan új közjogi elemek, amelyek az ügy megalapozottabb eldöntését teszi lehetővé. Az első öt évben a gyülekezési jog, az információszabadság (vagyis a közérdekű adatok kiadásával kapcsolatos gyakorlat), továbbá a személyiségi jogok védelme azok a területek, ahol vitathatatlan az alapjogi szemlélet erősödése. Ugyanakkor látni kell, hogy az AB alapjogi szemlélete és a bíróságok gyakorlatiasabb szemlélete nem minden ponton találkozik, és egy bírói ítélet alkotmányjogi panasz alapján történt megsemmisítése a gyakorlatban igen nehezen

kezelhető helyzetet is eredményezhet (pl. korlátozási kártalanításnál a tulajdonos és a hasznélvező mellett a pénzügyi lízingbe vevő jogosultságának AB általi elismerése).

A Kúria az eredményes alkotmányjogi panasz által előállott helyzetet minden esetben külön is elemzi, mely elemzésben kitér arra, hogy az ügyben az általános bírói gyakorlat mennyiben érintett. Sajátos hatása ugyanis az alkotmányjogi panasznak a korábbi, esetenként évtizedes bírói gyakorlat megmértetése, s szakmailag különös súlya van annak, ha ez a gyakorlat nem minősül alkotmányosnak. Példaként megemlíthető, hogy az Alkotmánybíróság a polgári bírák lízingszerződéssel összefüggő értelmezését vagy közigazgatási bírák választási eljárás során történő joggyakorlásra vonatkozó hosszabb idejű gyakorlatát is minősítették konkrét ügyek kapcsán, és az alkotmánybírói döntések nyomán szakmai lépéseket kellett tenni a gyakorlat felülvizsgálata és megváltoztatása irányában. Ilyen kérdés volt például hogy az alkotmányjogi panasz mennyiben minősíthető jogorvoslatnak, illetve az alkotmánybíróság határozata indokolásának milyen kötőereje van. Emellett az lényeges kérdés, hogy kik az alkotmányjogi panasz előterjesztésére jogosultak, ez a személyi kör tágabb lehet-e a korábbi bírói eljárásban résztvevőktől.

3. AZ ALAPTÖRVÉNY 28. CIKKE

Külön ki kell emelni az Alaptörvény bírói ítélezésre gyakorolt hatásai közül az Alaptörvény 28. cikkének helyzetét.

A 28. cikk értelmében „[a] bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik. Az Alaptörvény és a jogszabályok értelmezésekor azt kell feltételezni, hogy a józan észnek és a közjónak megfelelő, erkölcsös és gazdaságos célt szolgálnak.”

Korábban a magyar jogban nem volt ismert olyan típusú rendelkezés, amely a bírói jogértelmezés általános kereteit jelöli ki. Az Alaptörvény e cikkét eleinte a bírói körökben bizonyos fokú fenntartás jellemezte, elsősorban amiatt, hogy a bírák közvetlenül alkotmányi szintű előírást az ítékezés során csak ritkán alkalmaztak, azonban egyre gyakrabban fordul elő, hogy a bírák az Alaptörvény ezen előírását hívják fel. Kétségkívül az Alaptörvény e szabályának komolyan szerepe lehet egyes vitatott jogszabályi rendelkezések tartalmának megállapításában, azonban mint minden eszköz, ez is csak szakmailag értő kezekben válthat az érintettek hasznára. Emiatt a Kúriának fokozott szakmai feladata e rendelkezés helyes gyakorlati alkalmazásának elősegítése.

4. AZ ALAPTÖRVÉNY RENDELKEZÉSEINEK ÉRVÉNYESÜLÉSE EGYEDI BÍRÓSÁGI ÜGYEKBEN

Az Alaptörvény rendelkezéseinek egyedi ügyekben való megjelenése **nagymértékben függ az eljárás tárgyától**: attól, hogy polgári, gazdasági, közigazgatási vagy munkaügyi

jogvitában, vagy éppenséggel büntetőügyben kell döntést hoznia a bíróságnak.

4.1. KÖZIGAZGATÁSI – MUNKAÜGYI ÍTÉLKEZÉS

A **közigazgatási-munkaügyi ítékezés szoros kapcsolatot mutat a közjogi szabályokkal**, amely nem csak abban mutatkozik meg, hogy az alkotmányjogi panaszok nagyobb számban érintik e két ítélezési területet, hanem abban is, hogy az Alaptörvény egyes rendelkezései közvetlenül is érvényesülhetnek e perekben. A bírák jelenleg már nem csupán az Alaptörvény 28. cikkét alkalmazzák, hanem például a **munkavállalói alapvető jogot érintő jogvita** esetén vagy **gyülekezési jog** gyakorlásával összefüggő perekben a bírói indokolások fontos és alapvető eleme az Alaptörvény konkrét rendelkezésének felhívása. Ennek alapján bírói szempontból az a kijelentés is bátran megtehető, hogy az Alaptörvény **a konkrét jogviták szintjén is élő, gyakran alkalmazott és bírói szempontból is elemzett joganyagot** jelent.

A közelmúlt gyakorlatából (2014): figyelemreméltó az a kúriai döntés, amely a közérdekű adatok megismeréséhez való joggal függ össze. A Kúria megállapította, hogy a jogerős ítélet érdemben helyesen utasította el a felperesek közérdekű, illetőleg közérdekből nyilvános adatok kiadása iránti keresetet, függetlenül attól, hogy a felperesek helyesen hivatkoztak arra, hogy az általuk igényelt valamennyi adat közérdekű adat, illetve közérdekből nyilvános adat. A perben a felperesek előadásából ugyanis az volt megállapítható, hogy az adatigényléssel érintett bírónő tárgyalta az ügyüket, amelyben nem az általuk igényelt döntést hozta, és lényegében erre tekintettel kérték a bírónőre is kiterjedő adatigénylés teljesítését. Beadványukban, gúnyos felhanggal, azzal indokolják kérelmüket, kíváncsiak, hogy más ügyben is hasonló buzgalommal járt-e el a bírónő. Egyértelműen megállapítható volt tehát, hogy a felperesek nem a közérdek érvényesülése céljából, hanem mintegy retorzióként kérték az adatok kigyűjtését és kiadását. Kifejezetten személyes érintettség, ezen belül személyes sértettség miatt kívánták az alanyi jogukat gyakorolni, amely nem fér össze az Alaptörvényben nevesített jog társadalmi rendeltetésével (a közhatalom ellenőrizhetőségével).

4.2. POLGÁRI ÍTÉLKEZÉS

A **polgári ítékezés területén árnyaltabb a kép**. Korábban a magánjogi jogtudósok többségének álláspontja az volt, hogy a magánautonómia és a mellérendeltség rendező elvei által meghatározott magánjogi jogviszonyok alanyai között felmerült jogviták rendezése során az Alaptörvény nem lehet közvetlen hivatkozási alap, arra ítéletet alapítani közvetlenül nem lehet. A felidézett, a gyakorlat által is elismert tudományos vélekedéssel ellentétben álló eltérő jogirodalmi álláspont szerint az alkotmányos rendelkezések közül némelyeknek – így például a tisztességes eljárásból való jognak – a polgári ítékezésre is kiható közvetlen hatálya van. A közvetlen hatály ebben az értelemben azt jelenti, hogy jogalapként lehet hivatkozni az Alaptörvény rendelkezéseire akkor, ha nincs

semmilyen más jogszabályi rendelkezés, amely alapján a jogvita eldönthető lenne. Eszerint a nézet szerint az Alaptörvény is egy jogszabály, amit ugyanúgy lehet alkalmazni, mint bármelyik másikat.

Az Alaptörvény rendelkezéseinek érvényesülését mindekelőtt az Alaptörvény magjaként is emlegetett R) cikk teremti meg, amely szerint „[a]z Alaptörvény Magyarország jogrendszerének alapja. Az Alaptörvény és a jogszabályok mindenkire kötelezőek. Az Alaptörvény rendelkezéseit azok céljával, a benne foglalt Nemzeti hitvallással és történeti alkotmányunk vívmányaival összhangban kell értelmezni”. Az idézett rendelkezés egyértelművé teszi, hogy az Alaptörvény a jogrendszer csúcán helyezkedik el, minden más jogszabály az Alaptörvényből ered, és azzal nem lehet ellentétes. Az R) cikk irányt mutat az Alaptörvény értelmezői számára is.

Az R) cikkhez szorosan kapcsolódik az Alaptörvény 28. cikke, amely meghatározza a bírói jogértelmezés irányvonalait. A bírói jogértelmezés lényege – az R) cikkel összevetve – abban ragadható meg, hogy a magánjogi jogszabályok előírásait is minden esetben az alkotmányjogi normákkal összhangban kell értelmezni, ennek értelmében pedig az Alaptörvény – a korábbi Alkotmánytól eltérően – kiemelt helyet foglal el a polgári jog jogforrási rendszerében.

Az Alaptörvény idézett rendelkezéseivel áll összhangban, azok érvényesülését segíti a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (Ptk.) 1:2. § (1) bekezdése. Eszerint a Ptk. rendelkezéseit „Magyarország alkotmányos rendjével összhangban kell értelmezni”. Az értelmezési alapelv célja elsősorban annak biztosítása, hogy a Ptk. rendelkezéseinek értelmezése ne kerülhessen összeütközésbe az Alaptörvénnyel.

Figyelmünket immár ténylegesen a gyakorlat felé fordítva elmondható, hogy az Alaptörvény 28. cikke egyre gyakrabban tűnik fel a Kúria Polgári Kollégiumának határozataiban is a jogszabályok értelmezése kapcsán. **Az Alaptörvény 28. cikkére történő hivatkozás a felek Kúriához címzett beadványaiban is gyakori,** a felek előszeretettel hivatkoznak e rendelkezésre. Egy konkrét ügy felperese például egészen odáig ment, hogy egyenesen a 28. cikkre történő hivatkozás hiányát róta fel az eljáró bíróságra terhére.

A Kúria alapvető jogokat érintő ügyeiben a **felülvizsgálati kérelmet benyújtó felek számtalanszor hivatkoznak az Alaptörvény alapjogi katalógusában szereplő rendelkezésekre is.** Ebben az esetben a Kúria ítélete is tartalmazza a megjelölt cikkekre való hivatkozást, tekintettel arra, hogy a felülvizsgálati kérelemben állított jogszabálysértésekre az ítéletben a Kúria köteles kitérni. Hangsúlyozandó ugyanakkor, hogy az ítélet anyagi jogi alapját ebben az esetben sem közvetlenül az Alaptörvény rendelkezései teremtik meg. A Kúria ítéleteiben gyakorta jelenik meg például az élethez és az emberi méltósághoz való jogra (II. cikk), a jóhírnévhez és a magánélet tisztelgetben tartásához való jogra (VI. cikk), a személyes adatok védelméhez és a közérdekű adatok megismeréséhez való jogra [VI. cikk (2) bekezdés], a véleménynyilvánítás szabadságához való jogra (IX. cikk), avagy a sajtószabadság elismerésére való hivatkozás. A közelmúlt

gyakorlatából említeném a Kúria előtt 2014-ben folyamatban volt sajtó-helyreigazítási pert, melyben a Kúria a felperes keresetét elutasító jogerős ítéletet hatályában fenntartotta. Az ítélet indokolásában azt a korábbi alkotmánybírósági határozatot vette alapul, amely a sajtószabadságot az internetes sajtótevékenységre vonatkoztatva értelmezte. Eszerint különbséget kell tenni a tömegtájékoztatói céllal, jellemzően gazdasági tevékenység keretében üzemeltetett internetes hírportálok és a szerkesztetlen közösségi oldalak, véleményoldalak között. Az ilyen oldalak célja az eszmecsere, üzemeltetésük nem minősül sajtótevékenységnek, következésképp a perbeli weboldalon megjelenő tartalomért az üzemeltető szerkesztői felelősséggel nem tartozott. A jogerős ítélet ezért helytállóan állapította meg, hogy az alperes sajtó-helyreigazításra nem volt kötelezhető.

4.3. BÜNTETŐ ÍTÉLKEZÉS

A Kúria büntető ítélezési gyakorlatában is tetten érhető az Alaptörvény hatása. Az Alaptörvény hatálybalépése óta 187 kúriai büntetőhatározatban történt konkrét hivatkozás valamely alaptörvényi rendelkezésre. (Pl. BH. 2014. 128.)

Nagyszámú határozat született annak okán is, hogy valamely jogszabály, jogintézmény nem volt az Alaptörvénnyel összeegyeztethető. Példaként az úgynevezett „három csapás” kapcsán lefolytatott több mint félszáz felülvizsgálati eljárásra; vagy az „ügyáthelyezésekkel” összefüggésben meghozott bíróság-kijelölési döntésekre szeretnék utalni.

A közelmúlt gyakorlatából a tisztességes bírósági eljáráshoz való jog kapcsán említésre méltó az a büntetőügyben hozott kúriai végzés, amely a vádlott által előterjesztett kizárási indítványt megtagadta azzal az indokolással, hogy az elfogultság általánosság szintjén történő megfogalmazása nem alkalmas kizárási ok megállapítására, az indítványt az előterjesztőnek alapos és konkrét okokkal kell alátámasztania. Egy másik büntetőügyben arra mutatott rá a Kúria, hogy a kizárási okra alapított felülvizsgálati indítvány az Alaptörvényben nevesített pártatlan bírói eljárás követelményével akkor áll összhangban, ha a kizárási ok a jogerős döntés meghozatalát követően merült fel. A terhelt számára kedvezőtlen és általa súlyosnak tartott büntetés önmagában az elfogultságot nem alapozza meg.

5. AZ ALAPTÖRVÉNY ÉS A SARKALATOS TÖRVÉNYEK HATÁSA A KÚRIA JOGEGYSÉGI MUNKÁJÁRA

A Kúria jogegységi tevékenységével összefüggésben az Alaptörvény 25. cikk (3) bekezdése – a korábban hatályos Alkotmány 47. § (2) bekezdésével összhangban – kimondja, hogy „[a] Kúria (...) biztosítja a bíróságok jogalkalmazásának egységét, a bíróságokra kötelező jogegységi határozatokat hoz.” **A Kúria jogegységi tevékenységét tehát az Alaptörvény alapvetően nem módosította.**

Az Alaptörvénnyel egy időben lépett azonban hatályba a bíróságok szervezetről és igazgatásáról szóló 2011. évi

CLXI. törvény (Bsz.), amely a Kúria jogegységi feladatait a korábbiaknál szélesebb körben határozza meg. A Bsz. 25. §-a szerint, a Kúria az Alaptörvényben meghatározott feladatának ellátása körében jogegységi határozatokat hoz, joggyakorlat-elemzést folytat jogerősen befejezett ügyekben, valamint elvi bírósági határozatokat és elvi bírósági döntéseket tesz közzé. A felsorolásban új elemként jelenik meg a **joggyakorlat-elemzés, amely az elmúlt öt évben a Kúria valamennyi ítélezési szakágát tekintve élő, hatékonyan működő intézménnyé vált.**

5.1. POLGÁRI KOLLÉGIUM

A Kúria Polgári Kollégiuma a Bsz. hatálybalépése óta számos joggyakorlat elemzést folytatott le, amelyek kivétel nélkül értékes tanulságokkal szolgáltak a bírói gyakorlat tekintetében, továbbá nemegyszer jogegységi határozat is született a gyakorlati vizsgálódás alapján.

A teljesség igénye nélkül joggyakorlat-elemzés folyt például:

- a közös tulajdon megszüntetésének bírói gyakorlatáról,
- a polgári ügyekben igénybe vehető költségkedvezményekről,
- a Kúria nem érdemi határozatairól (mindhárom kollégiumot érintette!),
- a szakértői bizonyításról (mindhárom kollégiumot érintette!),
- a bíróságok hatályon kívül helyezési gyakorlatáról és
- a fogyasztói kölcsönszerződésben pénzügyi intézmény által alkalmazott általános szerződési feltételekben szereplő egyoldalú szerződésmódosítás tisztességtelensége megítéléséről is.

Bár az elemzett szabályokon kívül az Alaptörvény és az azt követő törvényi szabályozás a Kúria jogegységi feladatait tekintve nem hoz újdonságot, **a már többször idézett 28. cikknek nagy jelentősége van** a Polgári Kollégium jogegységi tevékenysége szempontjából is. Az **1/2016. KMPJE számú jogegységi határozatban** például a jogegységi tanács abban a kérdésben foglalt állást, hogy a Bsz. azon rendelkezését, amely szerint az Országos Bírósági Hivatal (OBH) képviseli az OBH elnökét és a bíróságokat a bírósági eljárásokban, úgy kell-e értelmezni, hogy az idézett rendelkezés kizárólagos törvényes képviseleti jogosultságot megalapozó speciális rendelkezés, avagy csupán az OBH perbeli meghatalmazottként való eljárását megalapozó külön jogszabály. A jogegységi tanács szerint az Alaptörvény 28. cikkét és a Ptk. – a korábbiakban már említett – értelmezési alapelvét szem előtt tartva a Bsz. idézett rendelkezését nem lehet olyan speciális törvényi rendelkezésnek tekinteni, amely negligálná a jogi személy bíróságok elnökének törvényben konstituált törvényes képviseleti jogát.

5.2. KÖZIGAZGATÁSI-MUNKAÜGYI KOLLÉGIUM

A közigazgatási bíraskodás területén a jogegység igénye és ezzel összefüggésben a jogértelmezési problémák feltárása

elsősorban a gyülekezési jog gyakorlásával kapcsolatos eljárásokban merült fel, ezért e témakört 2015-ben kúriai joggyakorlat-elemző csoport vizsgálta.

Az elemzés eredményeként feltárt jogértelmezési problémák közül kiemelkedik a gyülekezési jog gyakorlását előzetesen tilalmazó okok helyes értelmezése. Itt gyakran kerül egy mással ellentétbe az Alaptörvény 28. cikkének két fordulata, az alkotmányosság igénye és a józan észnek megfelelő megoldás. A bíróság működésének súlyos megzavarását nemcsak az jelenti, ha a gyülekezési jog gyakorlása miatt nem lehet biztosítani a tárgyalások nyugodt légkörét, hanem az is, ha a résztvevők a bírói döntéshozatal helyszínén, a bírákra gyakorolt nyomás révén kívánják kikényszeríteni a számukra kedvező döntés meghozatalát.

Az elemzésből az is látszik, hogy „a közlekedés más útvonalon nem biztosítható” törvényi fordulat értelmezésekor a bírói gyakorlat a gyülekezési jognak ad elsőbbséget, és nem tekinti korlátozást megalapozó körülménynek a közlekedés lelassulását, leállítását vagy elterelését.

A konkuráló rendezvények problémáját illetően a közigazgatási bírói gyakorlatot köti a tartalomsemlegesség elve, vagyis nem lehet egymáshoz mérni a konkuráló gyülekezési jogokat.

Az elemzés foglalkozott a békés és békétlen rendezvények elhatárolásával. A bírói gyakorlat szerint békétlen rendezvény esetén az erőszakos jelleg összbnyomásában az egész csoportot jellemzi. De békétlen az olyan rendezvény is, amely meghatározott csoportot úgy félemlít meg, hogy annak nincs lehetősége a kitérésre. Az elemzés során leszűrt tapasztalatok alapján a csoport javasolta a gyülekezési jog gyakorlására szabott részletes eljárási rend kialakítását, az előzetes tiltás és a felosztatás okainak közelítését. A tapasztalatok alapján szükségesnek tűnik a joggyakorlat eredményeit hasznosító, a gyülekezéshez való alkotmányos jogot újraszabályozó törvény megalkotása.

2016-ban az Alaptörvény bírói ítélezésben való érvényesülését vizsgáló joggyakorlat-elemző csoportot állítottam fel. A joggyakorlat-elemzés az Alaptörvény érvényesülésének négy nagyobb szakmai területére terjed ki. A joggyakorlat-elemző csoport vizsgálat tárgyává teszi az eredményes alkotmányjogi panaszok esetében azokat az okokat, amelyek az ítélet alaptörvény-ellenességéhez vezettek, kitérve arra is, hogy a kérdésben felmerül-e általában a bírói gyakorlat érintettsége. A joggyakorlat-elemzés kiterjed továbbá azon alkotmányjogi panaszokra és alkotmánybírói döntésekre, ahol a panasz nem minősült alaposnak és az Alkotmánybíróság a panaszt érdemi vizsgálat után elutasította. Ezekben az esetekben a helyes bírói döntést kell kiemelni és megerősíteni. A joggyakorlat-elemzés harmadik vizsgálati irányát az Alaptörvény 28. cikkének gyakorlati alkalmazása képezi. A negyedik vizsgálati irány az Alaptörvény egyes konkrét normáinak megjelenése az ítéletekben, a rendelkezések felhasználásának oka és az alaptörvényi norma konkrét jogi normaként történő alkalmazásának kérdése.

A megjelölt négy szakmai témakörhöz kapcsolódóan a jogerősen befejezett bírói ügyek kerülnek feldolgozásra,

a kapcsolódó alkotmánybíróági határozatok elemzésével együtt. Az alkotmányjogi panaszokkal érintett ügyekben az elemzés alapja a Kúria Pp. XXIV. fejezete szerinti eljárásában hozott határozatai, melyeket a Kúria honlapján nyilvánosságra hozott. Az Alkotmánybíróság által érdemben elutasított alkotmányjogi panaszok elemzésére az alkotmánybíróági határozatok téra alapján kerül sor.

A vizsgálati szakasz lezárultával a csoport szakmai ülésen értékeli a vizsgálati megállapításokat, majd elkészíti az összefoglaló jelentés tervezetét.

5.3. BÜNTETŐ KOLLÉGIUM

A jogalkalmazás egységessége érdekében az elmúlt öt esztendőben több olyan büntető tárgyú jogegységi határozat született, amely konkrétan az Alaptörvény valamely rendelkezésére épült.

A **2/2013. Büntető jogegységi határozat** a jogerős határozattal kiszabott egyes büntetések végrehajthatóságának elévüléséről szól. Kimondja, hogy amennyiben a jogerős határozattal kiszabott közérdekű munka vagy pénzbüntetés végrehajthatóságának elévülése 2010. évi május hó 1. napja előtt bekövetkezett, úgy a továbbiakban nincs törvényes lehetőség a büntetés végrehajtására; viszont ha nem, úgy e büntetések elévülési ideje öt év.

Az elévülés kérdése – más megközelítésben – jelentős figyelmet kapott az Alaptörvényben [U cikk], ezért is fontos, hogy a kérdéssel a Kúria foglalkozott.

Az Alkotmánybíróság utóbb a 16/2014. (V. 22.) AB határozatában a 2/2013. Büntető jogegységi határozat alaptörvényellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló bírói kezdeményezéseket elutasította; ekként tehát az kiállta az alkotmánybíróági próbát.

A **3/2013. Büntető jogegységi határozat** az élet és testi épesség büntetőjogi védelméről született. A 15. számú Irányelv I. és II. részének helyébe lépő határozat az Alaptörvény II. Cikkében rögzítetteket – azaz, hogy mindenkinek joga van az élethez és az emberi méltósághoz – fejt ki elemző részletességgel.

A 15. számú irányelv III. részét felváltó **4/2013. Büntető jogegységi határozat** a **jogos védelem kérdéseiről** szól.

Az Alaptörvény V. Cikke kimondja, hogy mindenkinek joga van törvényben meghatározottak szerint a személye, illetve a tulajdona ellen intézett, vagy az ezeket közvetlenül fenyegető jogtalan támadás elhárításához. A jogtalan támadással szembeni védekezés alkotmányos alapjogként történő deklarálása a Büntető Törvénykönyv Általános Részében szabályozott jogintézményt, mint különösen védett értéket emelte ki, olyan felhatalmazást adva az ország polgárainak, amely a jogtalansággal szembeni ellenállást többé nem kivételes lehetőségnek, hanem mindenkit megillető természetes alapjognak ismeri el. E nagy jelentőségű jogalkotási megoldásnak következménye a 2012. évi C. törvény jogos védelmet szabályozó, azt minden eddiginél szélesebb körben megengedő kodifikálása. A Btk. 21. és 22. §-ainak alkalmazása során az ítékezés változatlanul alapozhat a korábbi évtizedekben kimunkált,

és továbbra is fenntartható, elvi-dogmatikai alapokon nyugvó, a valóság szülte élethelyzetek elbírálásának tapasztalatai által megérlelt gyakorlatra. Ugyanakkor az Alaptörvényből levezethető, megváltozott jogalkotói felfogásának következtében a törvény szövegébe épített új rendelkezések más tartalma indokolta a jogegységi határozat megszületését.

Az **5/2013. Büntető jogegységi határozat** az **ügyészi felépítés lehetőségéről** fejtett ki álláspontot a **magánvádló vagy pótmagánvádló által képviselt ügyek kapcsán** kimondva, hogy a Be. 416. § (1) bekezdésének a)–d) pontjaiban megjelölt okokból az ügyész nem jogosult felülvizsgálati indítvány benyújtására.

Az Alaptörvény 29. cikkében foglaltak alapján vált szükségessé az ügyészi szerepvállalás értelmezése ebben a speciális esetben.

Kiemelt jelentőségűnek mondható a **3/2015. Büntető jogegységi határozat**.

Ebben a Kúria jogegységi tanácsa az Alaptörvény IV. cikk (2) bekezdésével összefüggésben kimondta, hogy az életfogytig tartó szabadságvesztésből feltételes szabadságra bocsátás kizárásának lehetősége az alkotmányos jogrend része, amelynek – törvényi előfeltételek megvalósulása esetén történő – bírósági alkalmazását nemzetközi szerződés nem tiltja. A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés (TÉSZ) kiszabásának kialakult ítélkezési gyakorlatától eltérésre a hatályos jogszabályok, az EJEJ esetjoga, alkotmánybíróági döntés, avagy eseti felülvizsgálati határozat nem ad okot.

Szól a jogegységi határozat arról is, hogy a nemzetközi szerződéssel létrehozott emberi jogi szerv döntése folytán, törvényben kihirdetett nemzetközi szerződésnek megfelelő határozat meghozatala nem közvetlenül, az Emberi Jogok Európai Egyezménye (Egyezmény), mint ítélkezésre szolgáló anyagi vagy eljárási jogszabály alapján, hanem az emberi jogi szerv döntésének alapulvételével annak magyar jogrendszerbe beillesztésével, a büntetőeljárásról szóló törvény szerinti felülvizsgálati eljárás lefolytatásával, az egyezményesértéssel nem érintett hatályos jogszabályok alkalmazásával történik. A jogegységi határozat ez utóbbi megállapítása azt adott kérdést meghaladóan ad iránymutatást a nemzeti és a nemzetközi jog érvényesülése kapcsán.

Végül a **4/2015. Büntető jogegységi határozat** abban a kérdésben foglalt állást, hogy a Nemzeti Adó- és Vámhivatal a büntetőeljárás során a hatáskörébe tartozó kötelező befizetésekkel vagy költségvetési támogatással kapcsolatban elkövetett bűncselekménnyel okozott kár megtérítése érdekében magánfélként polgári jogi igényt nem érvényesíthet. A határozat alapjául az Alaptörvény R) cikkének (2) bekezdésében foglaltak szolgáltak.

Az Alaptörvény hatálybalépése óta a Kúria az alábbi fontos büntetőjogi kérdésekben folytatott joggyakorlat-elemzést:

2012-ben a bíróságok hatályon kívül helyezési gyakorlatának elemzése történt meg. Kapcsolódóan még az előbb nevesített jogegységi határozatokhoz, a hatályon kívül helyezés megalapozottságának vizsgálhatósága tárgyában született meg – éppen a joggyakorlat-elemzés pozitív hozadékaiként is –

a 2/2015. Büntető jogegységi határozat, amely kimondja: a másodfokú bíróság elsőfokú határozatot hatályon kívül helyező és az elsőfokú bíróságot új eljárás lefolytatására utasító végzése alaki jogerővel bír, ekként ellene a legfőbb ügyész a törvényesség érdekében jogorvoslatot jelenthet be.

2013-ban a vád törvényességének vizsgálata folyt a Kúrián, ugyancsak egyetemi professzorok, a tudomány és a társszervek bevonásával. Ez a joggyakorlat-elemzés az Alaptörvény XXVIII. cikkéhez volt köthető éppúgy, mint a 2014-ben folytatott, a védői jogoknak a bírósági eljárásban való érvényesülését vizsgáló munka.

2015-ben az egyes alapjogokat sértő bűncselekmények – a köznyelvben „gyűlölet-bűncselekményekként” ismert magatartások – kapcsán folytatott ítélkezési gyakorlatot elemezte a Kúria az Alaptörvény IX. cikkének (4) és (5) bekezdésében foglaltakra tekintettel.

Idén két tárgykörben: a kényszerintézkedések, valamint a nemzetközi vonatkozású ügyekben folytatott bírósági gyakorlat kapcsán folytat a Kúria büntető kollégiuma joggyakorlat-elemzést; mindkét esetben alaptörvényi szintű a hazai jogi szabályozás.

6. ZÁRÓ GONDOLATOK

Végül, de nem utolsósorban engedjenek meg néhány gondolatot az Alaptörvény és az európai alapjogi dokumentumok kapcsolatáról. Magyarországot az Európa Tanács és az Európai Unió tagjaként nemzetközi szerződések kötelezik arra, hogy védelmezze az Emberi Jogok Európai Egyezményében és az EU Alapjogi Chartában foglalt alapvető jogokat.

A strasbourgi bíróság az elmúlt öt évben nem hozott olyan végleges döntést, amelyben az Alaptörvény valamely rendelkezésének Egyezménybe ütközését mondta volna ki. Ez nem meglepő, hiszen az Alaptörvény megalkotásakor a jogalkotó figyelembe vette a már létező európai alapjogi dokumentumokat. Ez sok esetben szó szerinti egyezést jelent.

Mindez nem jelenti azt, hogy az Alaptörvényben biztosított jogok és szabadságok tartalmát, gyakorlásuk módját kibontó, alacsonyabb szintű jogszabályok alkalmazása és értelmezése időnként ne térne el a strasbourgi gyakorlattól.

Egyezményben védett jog megsértését az Alaptörvényben is védett jog tartalmát konkretizáló jogszabály alkalmazása miatt a strasbourgi fórum három nagyobb ügycsoportban állapította meg véglegesen:

- tisztességes eljáráshoz való jog (ügyek elhúzódnása),
- vallásszabadsághoz való jog (nem kellően semleges szabályozás),
- embertelen és megalázó bánásmód tilalma (zsúfolt börtönök).

Egyezményben védett jog megsértését nem végleges (nagykamara elé terjesztett) ítéletben a következő ügycsoportokban állapította meg a strasbourgi bíróság:

- tulajdonhoz való jog (rokkantellátás, megváltozott munkaképességű személyek ellátásai, köztisztviselői illetmény és nyugdíj),
- országgyűlési képviselők szólásszabadsága (fegyelmi határozat elleni jogorvoslat hiánya).

A strasbourgi gyakorlat folyamatos figyelemmel kísérése és követése nemcsak az Alaptörvény és az Egyezmény közötti összhangot teremti meg, hanem – mivel maga az EU Alapjogi Charta is hivatkozik az Egyezményre – a hazai jogalkalmazás és az uniós alapjogvédelmi gyakorlat összhangját is biztosítja.

Az Alaptörvény érvényesülése a bírói ítélkezésben egyidejűleg konkrét szakmai kérdés is, amely átfogóan befolyásolja a bírósági rendszer működését. Ezt felismerve került arra sor, hogy **a Kúria 2016. évben – mint említettem – joggyakorlat-elemző csoportot állított fel, annak vizsgálatára, hogy az Alaptörvény rendelkezései milyen módon érvényesülnek a teljes bírósági ítélkezésben.** E joggyakorlat-elemzés ad majd választ arra, hogy hol tart az a folyamat, amelynek lényege az alapjogokat markánsabban érvényesítő bírói szemléletmód kialakítása. A joggyakorlat-elemzéstől választ várunk arra is, hogy a Kúriának milyen új típusú szakmai és jogegységi feladatai merülnek fel. Emellett fel kell tárnunk, hogy az alaptörvényi rendelkezések bírói ítéletekben való megjelenése miként történik, illetőleg melyek azok az ítélkezési területek, ahol az alapjogok biztosítása megnyugtató képet mutat, s hol vannak még teendőink.

Köszönöm megtisztelő figyelmüket!

Az Alaptörvény és Európa

Szájer József,

európai parlamenti képviselő, az Alaptörvény

szövegező bizottsága elnökének beszéde

az Alaptörvény születésének ötödik évfordulója

alkalmából az Országházban tartott konferencián

Tisztelt Elnök Úr!

Az Alaptörvény elfogadásának ötödik évfordulóján nem tudom nem azzal kezdeni, hogy visszanevessek azok szemébe, akik akkoriban nem csak kigúnyolták Magyarország legfontosabb közjogi dokumentumát, de egyidejűleg azt is megjósolták, hogy az tiszavirág életű lesz, nem éri meg a holnapot, mert mint alkalmatlan tákolmány hamarosan össze fog omlani. Mert jóslatuk nem vált be. Ahogy itt ma már elhangzott többször is, Magyarország öt éve megszületett Alaptörvénye nem pusztán méltó szövegű, a magyar emberek közös hitvallásaként megfogalmazott dokumentum, hanem évek óta már a magyar állam, a magyar nemzet mindennapi működésének biztos alapjául is szolgált. Az Alaptörvény elfogadása volt annak az országépítő munkának az első lépése, amelynek eredményei ma már – történelmi léptékben hallatlanul rövid idő elteltével – egyre többek számára látható, és ami meglepetést, megdöbbenést vált ki azokból, akik mindent megtettek azért, hogy ez ne sikerülhessen. Ma Magyarország a világ és Európa viharos tengerén biztos és stabil sziget, olyan hely, ahol az állam nem adta fel azt a kötelességét, hogy megvédje saját polgárait sem akkor, ha az adósrabszolgaságból kell kiszabadítani őket, sem akkor, ha mindennapjaik biztonságát kell garantálni az értékeikre, életmódjukra, európai, keresztény, demokratikus kultúrájukat támadókkal szemben. Szemünk láttára telt meg értelemmel és jelentéssel az alkotmány azon új eszméje, amely először éppen öt éve épült be magyar Alaptörvénybe, hogy az államnak a polgárokat kell szolgálni.

Feltűnő, de ha nem lenne eléggé az, akkor most kiemelem, és kérek is mindenkit, hogy mondja el hangosan mindazoknak, akik az elmúlt években rajtunk köszöriülték a nyelvüket, azoknak, akiknek országai ma feltett kezekkel nézik az őket előzőnlő bevándorlási áradatot, amelyek nem képesek megvédeni polgáraik életét az iszlám fundamentalistáktól, amelyek területén önálló joghatóságú enklávék működnek, olyanok, ahova sem a rendőrség, sem az állam nem tud belépni, hogy a magyar állam működőképes, és ha nem is hibák és tévedések nélkül, de ellátja minden ráruházott funkcióját, legfőképpen az itt élők biztonságának és gyarapodásának jogi garantálását, beleértve ebbe a nemzeti, etnikai vagy vallási kisebbségek közösségeit is. És mondjuk el azt is, hogy a bennünket harsányan támadó Verhofstadtok és Luis Michelek államai, amelyekben a mai kaotikus állapotok éppen ezeknek az uraknak az áldásosnak éppen nehezen

mondható tevékenysége eredményeképpen alakulhattak ki, erre korántsem képesek. És nehogy valaki félreértse, nem a nagyszerű belga nemzetet, hanem annak néhány különösen doktriner és szűk látókörű politikusát támadom, azokat, akiknek nem okozott soha gondot egy másik ország ügyeibe beleavatkozni, amint azt az említettek Ausztria vagy Lengyelország esetén is tették, ma is teszik. Belgium és a belga nemzet számunkra történelmünk során fontos példakép volt. Negyvennyolcas törvényeink megalkotásakor az ő frissen létrehozott polgári jogrendszerük minta volt a magyar jogalkotók számára.

Tisztelt Hölgyeim es Uraim!

Mikor Magyarország belépett az Unióba, rendeznünk kellett a magyar szuverenitás és az uniós intézmények viszonyát. A magyar Országgyűlés által közösen elfogadott szöveg abból indult ki, hogy a taggá válással Magyarország nem adja fel a szuverenitását, de még csak át sem ruházza azt senki másra. Az Unió intézményeinek az alapító szerződésből eredő másodlagos szuverenitása és jogkörei úgy jönnek létre, hogy a benne részes államok bizonyos jogköreiket más államokkal együtt közösen, ezen intézmények révén gyakorolják. Ez nem játék a szavakkal. Ez a legfontosabb arról szól, arról, hogy honnan ered, honnan származik a közösen gyakorolt főhatalom. A magyar alkotmány szerint a magyar nép közjogi közössége annak a letéteményese és ugyanez vonatkozik a közösen gyakorolt jogkörökre is, annak is a magyar nép a forrása. Ebből az is következik, hogy az európai szuverenitás járulékos jellegű, és ami a legfontosabb, nem kerelkedhet, ebben a konstrukcióban nem is kerelkedik a magyar főhatalom fölé. Míg a magyar állam az Uniót alapító szerződés keretei között tiszteletben tartja, betartja és elfogadja az uniós intézmények által a részvételével létrehozott elfogadott szabályokat, de nem ismeri el, hogy az uniós jog a nemzeti jog felett állna, hogy köztük alá-fölérendeltségi viszony volna, továbbá, az Unió szuverenitás-gyakorlását Magyarország nem idegen, hanem saját szuverenitásgyakorlásának tekinti. Erről az uniós jog nemzeti joggal szembeni primátusáról ma ádáz vita zajlik Európa-szerte a föderalista és a mi alkotmányunk által is vallott konföderalista álláspontok között. A karlsruhei Alkotmánybíróság néhány évvel ezelőtti választó döntéséig az előbbieket álltak jobban, de ma már egyre erősebb az utóbbiak hangja. Nem hiszem, hogy itt részleteznem kellene, hogy ez a vita nem pusztán jogi természetű.

Azt viszont biztosan állíthatom, hogy Magyarország Alaptörvénye olyan álláspontot képvisel az Európai Unió sajátos, a történelemben eddig korábban nem létezett közjogi konstrukciójának a kérdésében, amely konkrét jogviták esetén is alkalmas a magyar ezeréves szuverenitás védelmezésére. A 2004-ben, a csatlakozáskor közösen kialakított koncepció alapján elfogadott szöveg egy apró stilisztikai változtatással egy az egyben belekerült az új Alaptörvény szövegébe: E) cikk (1) Magyarország az európai népek szabadságának, jólétének és biztonságának kiteljesedése érdekében közreműködik az európai egység megteremtésében. (2) Magyarország az Európai Unióban tagállamként való részvétele érdekében nemzetközi szerződés alapján – az alapító szerződésekből fakadó jogok gyakorlásához és kötelezettségek teljesítéséhez szükséges mértékig – az Alaptörvényből eredő egyes hatásköreit a többi tagállammal közösen, az Európai Unió intézményei útján gyakorolhatja. Amikor ideidézem ezt a szöveget – bár tudom itthon ez nem szokás, még egyeseknek furcsán is hangozhat, de – szeretném megköszönni Vastagh Pálnak azt a 2004-es együttműködést és nyitottságot, amelynek eredményeképpen ez létrejöhett. A mai folyton panaszra Brüsszelbe rohángáló politikusok tanulhatnának tőle. De nem hagyhatom említés nélkül Ficsor Mihály nevét sem, aki ezt a szuverenitási doktrínát számunkra megfogalmazta, még ha el is kell viselnie, hogy az babérokat úgyis mindig a politikusok aratják le.

Tisztelt Hallgatóság! Tisztelt Hölgyek és Urak!

Amikor Európa és a magyar alkotmány viszonyáról beszélünk nem szabad elfelejtenünk, hogy a mi Alaptörvényünk az egyike azon kevés alkotmányoknak, amely már az uniós csatlakozás után születtek. Európa összesen tizennyolc alkalommal említették a dokumentumban. Az Alaptörvény emberi jogi része szerkezetében és tartalmában is követi az Unió Alapjogi Chartáját. Egy fontos eszme kivételével, és ezt már rögtön a címe is jelzi: Szabadság és Felelősség. Mert a magyar bill of rights, a polgári jogaink katalógusa követi az ez irányú alkotmányos nemzetközi szokásokat, ha kicsit provokatívabb akarnék lenni, akkor a divat szót használnám, de nem akarok, ezért nem használom, minek csak a szárnyakat érintő vitába keveredni, és elterelni a figyelmet a fősodortól. A magyar alapjogok szövegére, dogmatikájára, de még a kicsit nehézkes magyar jogi nyelvezetére is frissítő hatása volt annak, hogy a fő, az elsődleges minta, mint a reformkor és a szabadságharc jogászainak az imént már emlegetett belga

köz- és büntetőjog, nekünk az Alapjogi Charta, az alapjogi dokumentumok legfiatalabbika volt.

Az újdonság, amit Alaptörvényünk ezen a területen hoz mégsem a minta, hanem az attól való eltérés, és azt néhány év elteltével – követve a világban zajló nagy szellemi vitákat, amelyekbe Magyarország épp Alaptörvénye újdonsága miatt került be – bátran lehet forradalminak is nevezni. Mert Alaptörvényünk, miközben a felvilágosodás polgári hagyományát soha, egyetlen ponton sem adja fel, megőrizve a klasszikus liberalizmus vagy éppen a 89-es magyar demokratikus átmenet szabadságézméjét, de nagyon fontos ponton pozicionálja át a közösség és az egyén közötti viszonyt azzal, hogy az egyén közösség iránti felelősségét is méltó helyre emeli a szabadságjogok mellé. Igaz, ennek a folyamatnak még csak az első lépéseit tettük meg. Alaptörvényünk kulcsmondatát az O Cikkben, a svájci alkotmányból átvett felelősségi klauzulában fogalmaztuk meg. Mindenki felelős önmagáért és felelősséggel tartozik a közösségnek. Mert meggyőződés, hogy egyéni jogok csak közösségben gyakorolhatók. A Nemzeti Hitvallás szép szavaival: „Valljuk, hogy az emberi lét alapja az emberi méltóság. Valljuk, hogy az egyéni szabadság csak másokkal együttműködve bontakozhat ki”. A közösség és a felelősség fogalmainak visszaemlése az alkotmányos, a demokratikus gondolkodás fősodrába az Alaptörvény egyik legfontosabb vívmánya.

Zárójelben jegyzem meg, hogy csak bízni tudok abban, hogy az Alaptörvényt értelmező szervek, a bíróságok, a Kúria, és eminensen az Alkotmánybíróság kis idő után csak rábukkan erre az arkhimédészi pontra és használja majd az ez idáig kizárólagosan az individuális jogokra alapozó értelmezés kiengensúlyozására.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Azzal kezdtem, hogy ránevetek azokra, akiknek a jóslata az Alaptörvény rövid életéről szertefoszlott. Ez a nevetés udvariás és európai. Mindenki értheti, akár szavak nélkül is. Ez a nevetés senkit nem akar sérteni. Csak annyit üzen, hogy mi magyarok, mint alkotmányos történelmünk ezeregy száz éve során is, képesek voltunk, vagyunk arra, hogy a járatlan terepeken is utat vágjunk. Annyit, hogyha elmúlt a haragjuk, a gyűlöletük, akkor, nevensenek velünk. És nem utolsó sorban azt, hogy olvassák el végre a mi európai ihletésű magyar alkotmányunkat, hátha még tanulhatnak is belőle. Köszöntsék ezzel a gesztussal velünk együtt az öt éves magyar Alaptörvényt.

Köszönöm, hogy meghallgattak!

Schmitt Pál, Magyarország volt köztársasági elnökének ünnepi beszéde

Tisztelt Ünnepi Gyülekezet!

„Mivel megértem s mélyen átérzem, hogy **amit csak Isten akarata megteremtett** s nyilvánvaló eleve elrendelése elrendezett mind a kiterjedt égboltozaton, mind az egybefüggő földi tájakon, **azt törvény élteti s tartja fenn.**” – hagyta örökül Szent István király fiára.

Ilyen törvénynek gondolom, az **5 évvel ezelőtt** megszületett Alaptörvényünket. Hálát adok a sorsnak, hogy engem részesített abban a kiváltságban, hogy azt, a köztársaság elnökeként én láthattam el kézjeggyemmel.

A 2011-es év emlékezetes marad a magyar történelemben. Első alkalommal került sor arra, hogy hazánk töltötte be az Európai Unió soros elnöki tisztjét és elfogadta Magyarország új alkotmányát, az Alaptörvényt.

Hallottuk néhány helyről a bírálatot, miszerint nem volt szerencsés dolog az EU-elnökség ideje alatt alkotmányozni. Minket, magyarokat azonban különös érzés hatott át ezzel kapcsolatban.

Kétségtelen, hogy nem volt alkotmányozási kényszer, viszont adott volt egy lehetőség, egy Európában példa nélküli felhatalmazás egyetlen pártszövetségnek, amely viszont hatalmas elvárással és felelősséggel járt.

Az akkor hatályos alaptörvényt ugyanis 1949-ben, a legvéresebb szovjet elnyomás alatt erőszakolták hazánkra. Éppen ezért volt sajátos kicsengése és erkölcsi jelentősége annak, hogy az új Alkotmányt nemzetünk – önként – akkor véglegesítette, amikor az EU-elnökségnek köszönhetően mi vezettük Európát.

Az Alkotmány legfontosabb kérdéseit (kissé sommás megközelítésben) két csoportra tudnám osztani. Az első körbe tartoznak azok a témák, melyek a szakavatott személyeknek, így politikusoknak és jogászoknak szólnak.

A második körbe sorolhatjuk azokat a témákat, melyek nem csupán jogi jellegűek, hanem az emberek mindennapi életét szabályozzák. Az állampolgár elsősorban olyan jellegű dolgokra gondol egy ilyen történelmi dokumentum kapcsán, hogy „vajon az új Alaptörvénytől lesz-e munkám?”, „elősegíti-e az alkotmány a családom jövőjét”, „a hivatalok a bürokrácia útvesztői helyett az erkölcsöt fogják-e képviselni?”.

Én köztársasági elnökként az utóbbi kérdéskörre szegeztem elsősorban tekintetemet.

Az új Alaptörvénynek végre van morális töltete, a korábbi semmitmondó preambulum helyére egy erénytükörnek tekinthető Nemzeti Hitvallás került, amely megemlékezik a magyar történelem valamennyiünknek erőt adó korszakairól, kiemeli a kereszténység elvülhetetlen érdemeit.

Örömtelienek tartom, hogy a család mint érték jóval nagyobb hangsúlyt kapott a korábbi Alkotmányhoz képest.

Történelmi hagyományainkhoz méltó a kereszténység kiemelt szerepének méltatása is, mindamelllett, hogy az Alaptörvény továbbra is hitet tesz a vallásszabadság, és diszkrimináció-tilalom mellett.

Nem igazolódtak azon vádak, miszerint a parlament gyökeresen felforgatta az alkotmányos berendezkedést. Kijelenthetjük, sem a kormányzati rendszer, sem az alapjogvédelem rendszere nem ment át számottevő módosításon. **Megállapítható, hogy saját nemzeti elkötelezettségünk mellett az Európai Unió Alapjogi Chartája is zsinórmértéket jelentett az alkotmányozás során.**

Az új alaptörvény végre értéktartalommal rendelkezik: felmutatja azokat az eseményeket, kategóriákat, amelyek miatt büszkék lehetünk hazánkra, melyek miatt jó magyarnak lenni. Az elesettek és szegények megsegítésének kötelezettsége, a munka alapú társadalom bármely európai államban közkinccsek lehetnek, és ma már nem korlátozhatók jobb- vagy baloldarra.

Az emberi méltóságnak az emberi lét alapjaként való deklarálása, ezáltal kiemelt alapjogként történő kezelése több párt kezdeményezésének tett eleget.

Figyelemre méltó, hogy a hatalommegosztás tétele eddig **szövegszerűen** nem szerepelt az Alkotmányban, azt csupán az Alkotmánybíróság vezette le többek között a Montesquieu-i jogfilozófia alapján. Az új Alaptörvény tehát kifejezetten előrelépést jelent e tekintetben, egyben megnyugtatta a túlzott hatalomtól rettegőket.

Az Alaptörvény egyes kérdéseit vitatók között egy dologban egész biztosan egyetértenek: **a szöveg megfogalmazása jól értelmezhető, korszerű, magyar és egyben európai, sehol sem hagy kétséget maga után.**

Sajnálatosnak tartom, hogy az ellenzék pártjai saját rövidtávú érdekeiket szem előtt tartva távol maradtak az alkotmányozástól. Szomorú, hogy épp akkor nem éltek a választóktól kapott felhatalmazással, amikor a következő generációk jogairól, biztonságáról és méltóságáról születtek nagy horderejű döntések.

A kétharmados túlsúlynak ugyanis csak a szavazás pillanatában volt jelentősége, az előkészítő vitákban azonban **minden érv, hozzászólás egyenértékű volt.**

A távolmaradásukkal tüntető képviselőknek arra kellett volna gondolniuk, hogy az emberek négy évre azért választották meg őket képviselőnek, hogy tegyenek meg minden tőlük telhetőt az ország sorsának jobbra fordításáért, amely felelőségteljes munkához mindegyükre szükség lett volna. Örömmel láttam, hogy a sarkalatos törvények tárgyalásakor már teljes volt a Tisztelt Ház létszáma.

Tisztelt Ünnepi Gyülekezet!

A közösen, felelősséggel végzett értékteremtő munka során, mindannyian átéltünk egy-egy személyes, emlékezetes pillanatot. Számomra ilyen volt államfői látogatásom 2010 szeptemberében a Vatikánban, XVI. Benedek pápánál.

Az audiencia során tájékoztattam Őszentségét, hogy készül Magyarország új alkotmánya és tanácsát kértem, milyen módon szerepeljen a kereszténységre történő utalás.

Ő rendkívüli tájékozottságot mutatott történelmünkről és megemlítette, hogy Szent István király fiához, mint leendő királyhoz intézett intelmeiben milyen kiemelkedő szerepet kap a hit, a vallás és az egyház szerepe.

Amikor megemlítettem neki, hogy terveink között szerepel egy preambuluma – amelyet nemzeti hitvallásnak nevezünk majd –, amely konkrét utalást tesz a kereszténység nemzetmegtartó szerepére, és hogy alkotmányunkat egy további preambulummal egészítjük ki, amely a Himnuszunk első sorát idézi, amely úgy szól, hogy „*Isten, áldd meg a magyart...*”.

Orbán Viktor miniszterelnök zárszava az Alaptörvény elfogadásának 5. évfordulóján rendezett konferencián

Tisztelettel köszöntöm Önöket, Hölgyeim és Uraim! Tisztelt Elnök Úr! Miniszterelnök Úr! Házelnök Úr! Excellenciás Bíboros Úr! A magyar igazságszolgáltatás kiemelkedő Képviselői! Tisztelettel köszöntöm Önöket!

A műfaj, aminek a nevében ideszólítottak engem, zárszó, amely hagyományos fölfogásunk szerint a vita összegzését jelenti. Mentségemre azt tudom felhozni, hogy nem én vállalkoztam erre a szerepre, hanem odaírtak a végére. És így az, hogy én szólok a végén összegzésképpen, nem jelenti azt, hogy alkalmasnak is látnám magam az összegzés elvégzésére.

felderült az arca és azt mondta: „Ha csak ez az egy mondat kerül be az Alaptörvénybe a kereszténységgel kapcsolatban, az is több lesz, mint ami az európai alkotmányok többségében szerepel”.

Beszélgésünk során egyetértettünk abban, hogy sajnálatos, hogy annak ellenére, hogy az Európai Unió létrejöttének alapjait a **keresztény hit, a római jog és a görög kultúra és filozófia** jelentették, az Európai Unió alapszerződésében mégsem történik utalás a kereszténységre, és az csupán 8 állam alkotmányában szerepel.

A Szentatya felhívta a figyelmemet a lengyel alkotmányra, amelynek preambuluma szerint a lengyelek „...*hísznek Istenben, mint az Igazság, a Jóság és a Szépség forrásában, mindazokkal, akik nem osztoznak ebben a hitben, de tiszteletben tartanak más forrásokból származó egyetemes értékeket*”.

Az Alaptörvény aláírására 2011. április 25-én került sor, déli 12 órakor, amikor elcsendesedtek a Mátyás-templom hangjai. Húsvét hétfő volt, a kereszténység egyik legfontosabb ünnepe.

A Húsvéti Alkotmány lehetőséget teremtett a magyarság megújulására, a nemzet egyesítésére, és ahogyan a **Nemzeti Hitvallás** fogalmaz: „... *szerződés a múlt, a jelen és a jövő magyarjai között. Élő keret, amely kifejezi a nemzet akaratát, azt a formát, amelyben élni szeretnénk.*”

Akkor is és most is úgy éreztem, hogy a feltámadás ünnepe egybeesett a magyarság újjászületésével, és hogy az Alaptörvény méltán viseli majd a Húsvéti Alkotmány elnevezést, nem az időpont, hanem az Alaptörvény tartalma és szellemisége okán.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Azt mondta Szájer József, hogy mosolyogjunk. Szó szerint azt mondta, hogy ez a mosoly legyen európai és udvarias. Ez azt jelenti, hogy a mosoly nem lehet sem kárörvendő sem kaján. Úgyhogy mindenkit arra kérek, hogy győzze le az erre irányuló gerjedelmét, hiszen lehetne oka ilyen gerjedelemre, mert az alkotmány nem tudományos vitában született meg, hanem csatában. Méghozzá nagy politikai küzdelemben, és mint minden politikai küzdelemnek, ennek vannak vesztesei és vannak győztesei. Mi, akik ma itt ülünk, mi vagyunk a győztesek. Ezt a csatát

mi nyertük meg, ennek a csatának a megnyerése nélkül ma nem lenne Magyarországnak alkotmánya.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Az igaz, hogy a győztesek vannak itt, de fontos arra a kérdésre is választ találnunk, hogy kik nyertek, mert a politikai küzdelemnek az a természete, hogy a győztes meg a nyertes nem teljesen esik egybe. Különösképpen akkor, ha az egyik hadba lépő fél – ezek lettünk volna mi – nem a saját maga győzelme érdekében lép sorompóba, hanem valaki másnak, nálánál többnek vagy fontosabbnak akarja megnyerni a küzdelmet. Úgyhogy a mi győzelmünk eredményeképpen Magyarország nyert, Magyarország polgárai nyertek, és ha jól látom az azóta eltelt időt, akkor azt mondhatjuk, hogy Magyarország és Magyarország polgárai életükhöz egy szilárd alapot nyertek a mi győzelmünkkel. Olyan szilárd alapot, amely megalapozhat egy nagy, felívelő korszakot. Vérmérséklettől függően, ki derűlátásra, ki borűlátásra hajlamos közöttünk; vérmérséklettől függően vannak, vagyunk, akik már ennek a felívelő korszaknak látjuk is a világos jeleit. Szeretném emlékeztetni magunkat arra, hogy a magyar nép nem maradt passzív szemlélője ennek az alkotmányozó küzdelemnek. Nem esett ma még erről így szó, de megelőzte az alkotmányt egy konzultáció, amely az alkotmány legfontosabb kérdéseiről szólt, és mi a konzultációban kialakult többségi véleményt kivétel nélkül érvényesítettük az alkotmányban, illetve az Alaptörvényben. Ez nem mindig tett engem boldoggá, mert olyan szempontokat is érvényesíteni kellett, amellyel személy szerint nem érttem egyet, de a magyar nép álláspontja elsöprő volt és többségi. Például abban a kérdésben, hogy adjunk-e a gyerekeknek olyan választójogot, amelyet helyettük nagykorúságukig a szülei gyakorolhatnak, amelyet én egy értelmes javaslatnak gondoltam – különösképpen az előregedő európai társadalmak esetében –, a politikai egyensúlyhoz vezető egyik lehetséges útnak, de különböző, talán nagyobb fejtörés nélkül is kitalálható okoktól vezetettve a magyar nép erre a javaslatra nemet mondott, ezért ez nem is lett része a magyar alkotmánynak.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Ezek után engedjék meg, hogy néhány szót szóljak arról – még mindig a küzdelmünket felidézve –, hogy nagy fába vágtuk a fejszénket. Pontosan úgy, ahogy Schmitt Pál elnök úr az előbb ezt elénk idézte, hiszen egyszerre kellett európai feladatoknak megfelelni, nagy volt a csábítás, erősek voltak a szírhangok, amelyek arról szóltak, hogy ne erőltessük, különösen ne a ciklusunk elején, 2010-ben nyíló ciklusunk elején az alkotmányozást, mert ez hátrányosan érintheti azt a feladatot, hogy az Európai Unió számára az elnökséget mi fogjuk majd adni. Szeretnék mindenkinek köszönetet mondani, aki ellenállt ezeknek a szírhangoknak és megértette, hogy a mi munkánkban, a politikában, a mi hivatásunkban az időzítés legalább olyan fontos, mint a tartalmi kérdések. Hiába van az embernek tartalmilag akár történelmi léptékben is igazsága, ha a megvalósítás ütemét elvétí, akkor a legnagyobb fölismerések is parlagon maradnak. Köszönöm tehát azoknak a támogatóknak, akik úgy döntöttek – itt az akkori Fidesz és a Kereszténydemokrata Néppárt frakciójára kell elsősorban utalnom –, hogy a két feladatot egyszerre is végezhetjük. Elvégezzük

az európai munkánkat, és közben egyetlen napot sem veszíthetünk el, és amíg jó erőben vagyunk – mert az ember azt gondolja magáról, hogy a ciklus elején jó erőben van, aztán később meglepődik, ha a ciklus végén is, de ezt előre nem tudhatja –, amikor a ciklus elején jó erőben vagyunk, akkor kell belevágni ilyen nagy fába a fejszénket.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Hatalmas fába vágtuk a fejszénket. Első pillantásra talán nem is rajzolódik ki előttünk ennek a fának a teljes körvonala. Azért van ez talán így, mert nem érzékeljük azt a hatalmas változást, amely a kilencvenes évek közepe és a 2010-es évek eleje között bekövetkezett a mi tágabb hazánkban, az Európai Unióban, de talán azt is mondhatom, hogy a nyugati kultúrvilágban. A kilencvenes évek közepén, amikor a rendszerváltás utáni időszakban a többi közép-európai ország hozzákezdett az új alkotmányának megállapításához, megalkotásához, lényegében visszhang nélkül maradt. Amit persze magyarázhat az is, hogy ezek az államok akkor még kívül voltak az Európai Unión, de talán ez a magyarázat nem elégséges. Füle botját sem mozdította Európa, amikor a lengyelek, a csehek, aztán mindenki más is a kilencvenes évek közepén megalkotta a maga új alkotmányát, és ha mi akkor alkottuk volna meg ezt az alkotmányt, mint ahogy egyébként '94 után erre az alkotmányos lehetőség és annak politikai előfeltételei előálltak, hiszen kétharmados többsége volt Magyarországon a szabad demokratáknak és a Magyar Szocialista Pártnak a parlamentben, akár alkotmányozhattak volna is. Most már persze utólag azt is mondhatjuk, hogy hála Istennek erre nem mutatkoztak alkalmasnak, de ha akkor megtették volna, annak az alkotmánynak akármilyen is lett volna a tartalma, horribile dictu még a mienkkel egyező is, senkit sem érdekelt volna az Európai Unióban. Azonban a világ nagyot változott a rákövetkező húsz esztendőben, és ebben a vitában már hiába hivatkoztunk arra, hogy vegyék elő a görög alkotmányt azok, akiknek csípi a szemét, hogy a magyar himnusz első sorával kezdődik a magyar alkotmány, a görög alkotmány eleje semmi más, mint egy teológiai fejtegetés a Szentháromság mibenlétéről. De ez jól láthatóan semmilyen izgalmat nem váltott ki, miközben az Istenre való egyetlen mondatnyi utalás az új magyar alkotmányban európai skandalummá válhatott. Szóval nagy fába vágtuk a fejszénket, és szeretném a munkában részt nem vetettek erről a helyről is arról tájékoztatni, hogy pontosan tudtuk, hogy milyen támadások fognak következni. Talán a heveség mértéke volt, ami meglepett, de a támadások természetrajzát, vagyishogy az ütőerre fognak támadni, pontosan tudhattuk. Aki ezt nem látta, az a politikai naivitás betegségétől szenvedett már akkor is. Pontosan tudtuk, hogy mi fog következni, a támadások természetrajzát ismertük.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Éppen ezért talán ez egy alkalmas pillanat arra, hogy Schmitt Pál elnök úrnak is hálás szívvel mondjunk köszönetet, mert ő is pontosan tudta – itt elárulhatom, ha nem tudta volna magától, akkor tőlem megtudhatta –, hogy milyen következményekkel fog járni az, amikor ő majd aláírja ezt az Alaptörvényt. Akkor is elmondtam, hogy a külső és idegen erők ezt soha nem fogják neki, nekünk, de első helyen – mert

az ő aláírása lesz ott – neki soha nem fogják megbocsátani. Ez egy fontos dolog, és kötelezettséget ró a mi vállunkra, mert ha ők soha nem fogják neki megbocsátani, akkor mi sohasem felelhetjük el neki. Köszönjük szépen, Elnök úr!

Kövér házelnök urunk azt mondta, a parázs megmaradt, a füst talán elszállt, a lángok is ellobbantak, de a parázs a politikai vita parazsa, amely az alkotmányozás kapcsán megmutatkozott, megmaradt. Erre a gondolatra szeretnék először reagálni. Az a véleményem, hogy ellenérzések a politika világában még a nagy ívű dolgokkal szemben, sőt azokkal szemben talán különösképpen mindig lesznek. Az alkotmány körül mindig lesznek elitviták, ez elkerülhetetlen, talán a világ minden országában elkerülhetetlen lenne, de Magyarországon különösképpen is így van, mert mi egy magas kultúrájú ország vagyunk. Olyan elitjeink vannak, olyan gondolkodó rétege, rétegei vannak ennek a hazának, amelyek mindig több gondolatot termelnek, mint amennyit fel lehet használni. Ezért ezek a viták hosszabb távon is velünk lesznek. Ha ez úgy van, hogy az alkotmány körül sohasem juthatnak a viták nyugvópontra, kérdés, hogy akkor lehet-e szilárd egy alkotmány. Ez fontos kérdés, és az én válaszom erre a kérdésre úgy hangzik, hogy egy alkotmány, egy alaptörvény nemcsak belső logikája és tiszta szerkezete okán lehet szilárd, hanem elsősorban azért, mert egy sikeres korszaknak veti meg az alapjait. Bármennyire is lehangoló az számunkra, hogy az alkotmányosság absztrakt gondolati kereteit vonzónak érezzük, az alkotmány tartósságát annak valóságos politikai, gazdasági sikere alapozza meg. Ha utána egy felívelő korszak következik, akkor az az alkotmányos rend szilárd lesz. Akármilyen hibátlan logikájú is az alkotmány, ha utána egy sikertelen, hanyatló korszak következik, csak idő kérdése, hogy ennek az alkotmánynak megrengessék az alapjait. Úgyhogy nekünk sikerre van szükségünk, ha az Alaptörvényt szilárdra akarjuk tenni, akkor nekünk minden dimenzióban – demográfiában, kultúrában, a gazdasági élet minden területén – sikereket kell fölmutatnunk.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Azt is mondta a házelnök úr, hogy az alkotmány kapcsán megmutatózó gondolatok, szellemi irányzatok a szembenálló koncepciók esetében kizárják egymást. Azt hiszem, hogy ezzel nem tudok vitatkozni. A kérdés inkább úgy hangzik, hogy lehet-e ezzel együtt élni. Lehet-e együtt békességben, a hatályos Alaptörvényt tisztelve élni, miközben az alkotmány alapjaira vonatkozó szellemi koncepcióink kizárják egymást. Szerintem lehet, akarat kérdése, szerintem lehet békés együttélést megvalósítani, ha egy erényt elsajátítunk, amely erény a modern demokráciák talán legfontosabb erénye, és amit úgy lehet nevezni, hogy a békés egyet nem értés kultúrája. A demokrácia erre alkalmas keretet ad, hiszen a demokráciában a szembenálló felek a koponyákat nem beszakítják, hanem összeszámolják, és így lehetővé válik a különböző véleményeket képviselők egymás mellett élése. Ez igaz az alkotmányos vitákra is.

Trócsányi miniszter úr megemlítette, hogy az ő feladata, mint igazságügyminiszternek, hogy védje a magyar alkotmányt. E tekintetben értékes munkát végzett, itt a kormány álláspontját be is mutatta, amiért hálás vagyok. Amivel nem lehetünk elégedettek, de ez nem az ő igazságügy-minisztériumi tevékenységéhez,

hanem a teljes magyar államigazgatás működéséhez kapcsolódik, az, hogy az alkotmányban lefektetett elvek nagyon lassan testesülnek meg az alacsonyabb szintű jogszabályokban, ideértve a törvényeket és a rendeleteket is, és még lassabban testesülnek meg közigazgatási és bírói döntésekben. Hogy csak egy fájdalmas példát hozzak, a szülőtartás intézményét minden korábbinál erőteljesebben fogalmazza meg egyértelmű felelősséggel az alkotmány, ennek gyakorlati megvalósulásából ez idáig keveset láthattunk. És azt hiszem, hogy nem esne nehezünkre találni még jó néhány idevonatkozó példát.

Köszönjük szépen Sulyok Tamás alkotmánybíró úrnak az előadását a közösségi jog és a tagállami jog viszonyáról, köszönjük, hogy fölhívta a figyelmünket arra, hogy az elsőbbségi elv abszolút értelmezése milyen veszélyeket rejt magában Magyarország szuverenitására nézve. Magam is úgy látom, alkotmánybíró úr, hogy előbb vagy utóbb el fogunk jutni valami olyan peres eljáráshoz, Európai Bíróság előtti peres eljáráshoz, amelynek tárgya az alkotmányos identitás meghatározása lesz, és valami azt súgja nekem, hogy leghamarabb valószínűleg a migrációs ügyben fennálló vita vihet el bennünket a fényes tekintetű Európai Bíróság elé, amikor ezt a kérdést ott meg kell vitatnunk, és a bíróságnak azt egy döntéssel le is kell zárnia. Jeleznünk is kell, hogy – mint Sulyok bíró úr is mondotta – ez nem csupán jogi kérdés. A szuverenitás nem csupán jogi kérdés, ezért is fontos, hogy a jogi vita előtt egy izmos népszavazással a magyar nép is tegye világossá, hogy számára ez nemcsak egy alkotmányosság kérdése, hanem elemi szuverenitási ügy.

Köszönjük a kúriai elnök úrnak, Darák Péternek a szavait. Örülök, hogy nem az a gondolat a konferencia fő témája, amit most itt megnyitott előttünk, vagyishogy az alkotmánybíróság és a kúria viszonya hogyan is rendeződik majd a történelmi távlatokban. Én sem idézem most ide azokat a vitákat, amelyek az alkotmány szövegezésekor kialakultak, és ahol azt fontolgattuk, hogy vajon ennek az új alkotmánybírói jog- és hatáskör definíciónak az esetében, amellyel az Alaptörvényünk rendelkezik, hogyan kell értelmeznünk a Kúria szerepét és különösképpen jövőjét, érdemes-e külön tartani egyáltalán egymástól az Alkotmánybíróságot és a Kúriát. Az elnök úr szavai jól mutatják, hogy ez a vita most nyugvóponton van, ami nem azt jelenti, hogy be van fejezve, és jól látható volt a szavaiból, hogy itt még értelmező viták lesznek – ahogy ő fogalmazott – az alkotmányos feladatmegosztás kérdésében. Köszönjük, hogy megemlítette a gyülekezési jog problémáját, amely sok fejtörést okoz nekünk, és amelynek újraszabályozása szerintünk is esedékes. És köszönjük szépen azt a vállalását, hogy a Kúria az alkotmány gyakorlati működésének tapasztalatait összegyűjti, és majd közvitára is bocsátja.

Szájer képviselő úr fölidézte Vastagh Pál emlékét is elének rajzolva azt a pillanatot, amikor a baloldal elfogadta még az európai uniós csatlakozáskor – amikor ellenzékben voltunk, tehát kisebbségben, sőt alapos kisebbségben – azt a gondolatot, hogy a szuverenitást nem földadjuk, hanem bizonyos szuverenitáshoz kapcsolódó jogosítványokat közösen fogunk gyakorolni Európa más nemzeteivel. Hogy a baloldal elfogadta ezt a megközelítést, szerintem is nagy érdeme a magyar baloldalnak, és ezen nem változtat az sem, ha nem minden képviselője értette, pontosan miről van szó. Azt gondolom,

hogy ez a döntés sokkal inkább Szájer József képviselőtársunk hősiességének munkájának az eredménye volt, ami előtt én magam is megemelem a kalapom.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Schmitt Pál elnök úr ideidézte elénk a Szentatyával folytatott beszélgetését, és ez egy alkalmas magyarázat arra, hogy most fölfedjem azt a történelmi titkot, hogy az alkotmány első sorát Kölcsey Ferenc mellett Szájer Józsefnek köszönhetjük, aki a Himnusz beidézésével vágta át azt a gordiuszi csomót, hogyan is kellene valahogyan a kereszténység gyökereire való utaláson túl a Jóistenhez fűződő viszonyát is a mi közösségünknek megjeleníteni az alkotmányban anélkül, hogy egyébként ez a modern európai vallásszabadsági megközelítésekkel ellentétes lenne. És azt a megoldást, hogy végül is a nemzeti énekünk, nemzeti imánknak az első sora legyen az alkotmány első sora, és ezzel a viszonyt minél erősebben bemutassuk, hiszen a magyar Alaptörvény első szavai a Himnusból következően azok, hogy „Isten, áldd meg a magyart,” s ezzel ezt a kérdéskört is elegánsan, ahogyan ő mondta: európai és udvarias mosoly keretében sikerült is rendezni.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Ezek után a zárszót mondónak talán még az a kötelessége is van azon túl, hogy mások gondolatait összegezte, hogy egy-két zárógondolattal is megörvendeztesse a hallgatóságot. Én ezt bizonyos szűk időkorlátok között, de most ezt meg fogom tenni. Szeretném fölhívni az Önök figyelmét arra az izgalmas ellentétre, amely ma az Európai Uniót feszíti, hogy miközben számos komoly léptékű kérdésre az Európai Uniónak nincsenek megoldásai, de még csak működőképesnek tűnő javaslatai sem – pénzügyi válság, növekedési válság, bevándorlási válság, terrorválság, hogy csak néhányat említek –, addig Magyarország és a többi közép-európai ország is 2010 után mindig előáll valamivel, valami újszerűvel. Közép-Európát cselekvőképesség, tett- és életerő jellemzi.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Talán nem indokolatlan mindezt közép-európai kitekinésben elmondanom, hiszen Közép-Európának a gazdasági teljesítménye jóval meghaladja a növekedési ütemét tekintve Európa klasszikus nyugati felét, a nemzeti kultúrák pedig reneszánszukat élik, amire a legjobb példa a napokban befejeződött nagy magyar könyvvásár, ahol a szlovák irodalom legjelesebb képviselői 50-60, vagy talán 70 kötettel is képviselték magukat. Jól mutatván mindazt, hogy az a fajta szellemi reneszánsz, amit mi is tapasztalunk, hiszen ezen a könyvvásáron minden korábbinál többen mentek el, nem magyar jelenség, hanem talán közép-európai összefüggésben is értelmezhető. Mi adja a különbséget, miért van az, hogy ott nincsenek megoldások, itt pedig folyamatosan, újabb és újabb javaslatokat ismerhetünk meg? A válasz szerintem abban áll, hogy Magyarországnak van egy korszerű Alaptörvénye, az Európai Uniónak nincs ilyenje, és talán jellegéből fakadóan nem is lehet. Ezért a magyarok – szemben Európával – meg tudják fogalmazni, hogy honnan jönnek, hol tartanak, és hová szeretnének eljutni. Ezzel szemben Európa tagadja, hogy honnan jött,

nem akarja beismerni, hogy hol tart, és időhorizontja pedig olyan rövid, hogy nem is keresi arra a kérdésre a választ, hogy hova vezet mindaz a politika, amit most folytat.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Az a közösség, amelynek van alkotmánya, az evangélium bölcs emberéhez hasonlít, aki nem fövenyre, hanem kősziklára építette a házát. Az alkotmányunk azt mondja: „büszkék vagyunk arra, hogy Szent István királyunk ezer évvel ezelőtt szilárd alapjaira helyezte a magyar államot, és hazánkat a keresztény Európa részévé tette”. Ide szeretném még idézni Kossuth Lajost, aki egyszer azt találta mondani egy, a szabadságról szóló vitában, hogy mi nemcsak szabadok, de szabad magyarok akarunk lenni.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Ez az ellentét, amely egy életerős, tetterős és cselekvőképés Közép-Európa és Európa többi része között kirajzolódik, és az alkotmányozás fényében az ahhoz kapcsolódó vitákat fölidézve különösképpen is megmutatkozik, meglepő dolog. Hiszen ha csak a tényeket és csak a számokat néznénk, ennek nem szabadna így lennie, hiszen az Európai Unió lakossága még mindig nagyobb, mint az Egyesült Államoké meg az oroszoké együttvéve. Nekünk van mégiscsak a világon a legnagyobb piacunk, a világkereskedelem 17-18 százalékát még mindig mi adjuk, a világ száz legjobb egyeteméből itt található még mindig 27, és a kreatív iparágaink világméretekben is kiemelkedők, 7 százalékot meghaladó módon járulnak hozzá az európai nemzeti össztermékhez, vagyis a tények és a számok alapján az Európai Uniónak a világ vezető hatalmának kellene lennie. A vezető szerep helyett azonban csak belső önmarcangolásra futja, amit jól mutatnak a Magyarországgal és most legutóbb a Lengyelországgal szemben is megmutatkozó támadások, amelyek gyakran alkotmányos jellegűek. Lengyelországban éppen az alkotmánybírósághoz kapcsolódó tételek körül, Magyarországon pedig az alkotmány körüli viták hozták ezt felszínre. Valószínűleg azt a tényt kell rögzítenünk, és ez teendőt is jelent a magyar közélet szereplői számára, hogy az alapszerződés elég világosan fogalmaz, amikor azt mondja, hogy az Európai Unió tagállamokból áll, és a tagállamok együttműködését kell az európai intézményeknek szolgálniuk. A mai gyakorlat ennek az ellenkezője, az a benyomás alakul ki az emberben, hogy az Európai Unió az európai intézményekből áll, és a tagállamoknak ezen intézményeknek működését kellene elősegíteniük. Azt gondolom, hogy ez a válasz arra a kérdésre, hogy egy potenciáljában a világ vezetésére alkalmas népesség, piac, kreatív erő miért nem képes a benne rejlő lehetőségeket felszínre hozni, és erejét a jövő küzdelmeinek megvívása helyett miért fordítja saját tagállamaival szembe. Én csak annyit szeretnék ezzel kapcsolatban rögzíteni, hogy Európának mind a mai napig rendelkezésére állnak azok az adottságok, amelyeknek segítségével régi fényét visszanyerheti.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Minden alkotmányos vita szükségszerűen előhozza a politikai valóság és a filozófiai tételek közötti kapcsolat kérdését. Egy alkotmányos rend szükségszerűen egy létező közösségre,

történelemmel rendelkező, önazonosságát ismerő, hús-vér emberek közösségére épül, sosem absztrakt elvekre. Az absztrakt elvek segítenek megfogalmazni ennek a közösségnek közös életelveit és érdekeit, de nem helyettesíthetik. Ha mégis ezzel próbálkoznának, akkor előáll az a probléma, amit Darák elnök úr itt az előbb a jogkövetés problémájaként idézett föl. Egy európai gondolkodó egyszer azt mondta, hogy a filozófiai megfontolások túl finomak és elvontak ahhoz, hogy a mindennapi életben szerepet játszanak, vagy bármi érzést kioltssanak, mert a felhők fölött a levegő túl finom és ritka ahhoz, hogy belélegezzük. Ez jól mutatja, hogyan keverednek az alkotmányozás környékére a politikusok, hiszen ők volnának azok, akik az absztrakt elveket magabiztosan kezelő alkotmánybírók és jogászprofesszorok mellett és mellé azt a hús-vér közösséget, annak realitását próbálják megjeleníteni, és mindig emlékeztessék az alkotókat arra, hogy a mű, ami készül, végső soron ennek a hús-vér közösségnek az életelveit és érdekeit kell, hogy szolgálja.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Az egyik ilyen kézzelfogható alap minden alkotmányozás számára a közösség biztonsága, amely minden mást megelőz, és végezetül erről szeretnék most néhány szót szólni. Az Alaptörvény világosan és tömören fogalmaz, amikor azt mondja, Magyarország védelmezi állampolgárait. G) cikk 2. szakasz. Ez azt jelenti, hogy az Alaptörvény szerint a mi kötelességünk, hogy megvédjük Magyarország polgárait, de ma ez két szinten jelent feladatot. Egyfelől a határainkon belül, mert a határainkon belül érvényt kell szerezni az alkotmányban előírt kötelezettségünknek. Erről szól a terrorizmus elhárítása érdekében most kezdeményezett alkotmánymódosítás, Alaptörvény-módosítás is, a különleges jogrendre vonatkozó szabályok kiegészítése. De van egy másik szintér is, hiszen nyilvánvaló, hogyha mi az Európai Unió részei vagyunk, ráadásul annak szűkebb klubjához, a schengeni klubhoz is tartozunk, akkor az európai polgárok biztonságának hiánya szükségszerűen, előbb vagy utóbb, Magyarország fejére is bajt hoz. Ezért amikor a magyarok biztonságát kell megvédenünk, nemcsak a Magyarország területén fölmerülő veszélyek elhárításában kell a mindenkori magyar kormányzatnak legjobb tudása szerint eljárnia, hanem azoknak az Európán belüli állapotoknak a meghatározása érdekében is erőt kell kifejtenie, ahonnan egyébként veszély fenyegetheti a magyar választópolgárokat. Ezért, amikor Európa asztalára letettünk egy tízpontos akciótervet Schengen 2.0 címmel, akkor a magyar kormány alkotmányos kötelezettségének tett eleget, a magyar polgárok biztonságának megóvása iránti alkotmányos köteletségét teljesítette. Világossá kell tehát tennünk, hogy a külső határokat meg kell védeni, és mindenkinek, aki velünk együtt a schengeni övezetbe tartozik, ezt kell tennie, és ha erre nem képes, akkor tőle át kell venni a határőrizet feladatát, és ha ezt nem adja át, amihez szuverén joga van, ki kell zárni a schengeni zónából, vagy föl kell függeszteni a schengeni tagságát.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Hasonlóképpen alkotmányos kötelességünk világossá tenni, hogy az ide bejönni akarókkal szembeni eljárásokat az Európai Unió területén kívül, zárt és őrzött körülmények

közepette kell elvégezni. Ez a magyar emberek biztonságának egyik előfeltétele. Hasonlóképpen joggal várjuk el – alkotmányos alapokon is – a magyar kormányzattól, hogy lépjen föl annak érdekében, hogy az illegális migránsokat halogatás nélkül küldjék vissza biztonságos származási helyükre vagy biztonságos tranzitországokba. Hasonlóképpen alkotmányos kötelessége a mai magyar kormánynak, hogy tegye világossá fejlesztési és vízümpolitikát kedvező módon csak azon országok irányába szabad gyakorolni, amelyek betartják azokat a szabályokat, amelyek elengedhetetlenek a mi választóink, a mi magyar polgáraink biztonságához, vagyis nem feltétel nélküli, hanem feltételekhez kötött fejlesztéspolitikát és vízümpolitikát kell folytatni az Európán kívüli országok irányában. És végezetül világossá kell tenni, hogy a demográfiai és munkaerő-piaci kihívásokra adandó válaszoknak szuverén tagállami döntéseknek kell lenniük. A magyar alkotmányosságot ma ezen a ponton éri a legnagyobb kihívás.

Ha Önök elolvassák az Európai Bizottság közzétett javaslatát, abban szó szerint olvashatják azokat a mondatokat, amelyek azt állítják, hogy Európa demográfiai és gazdasági gondjainak megoldása a bevándorlással kezelhető, és ezért a bevándorlást közös európai politikává kell tenni. Vagyis egy európai problémát közös európai politikával, az eddig nemzetállami hatáskörbe tartozó bevándorláspolitikának az elsinkófálásával, eltulajdonításával kívánják gyakorolni. Ez visz bennünket vissza oda, ahova Sulyok alkotmánybíró úr vezetett bennünket, vagyishogy előáll majd az a kérdés, hogy az alkotmányos identitás részét képezi-e, hogy a tagállamok maguk dönthessék el, hogy a demográfiai és gazdasági kihívásaikra saját erőforrások, Európán belüli erőforrások mozgósításával kívánnak-e válaszolni, vagy Európán kívüli erőforrásokat kívánnak-e igénybe venni. Nem az a kérdés, hogy melyik álláspont a helyes, hanem hogy a tagállamoknak van-e joguk eldönteni, hogy ők melyiket válasszák. Aztán majd eldönti a történelem, hogy ezek a válaszok ésszerűek, sikeresek vagy sikertelenek voltak. A kérdés tehát nem az, hogy melyik a jó demográfiai és gazdasági válságkezelő politika, hanem az, hogy van-e jogunk azt eldönteni, hogy e baj orvoslására kizárólag belső, nemzeti és Európán belüli erőforrásokra kívánunk hagyatkozni.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Márpedig a dolog úgy fest, hogyha eleget akarunk tenni annak az alkotmányos kötelezettségünknek, hogy megvédhessük a magyar állampolgárokat, akkor tudnunk kell, hogy kik akarnak hozzánk jönni és miért, vagyis jogunkban áll választani, megválasztani, hogy kivel akarunk együtt élni, és kivel nem. Ez nem áll ellentétben a menekültek egyetemes védelmének elvével, hiszen a magyar alkotmány 14. cikkelyének 3. szakasza a következőket írja. „Magyarország – ha sem származási országuk, sem más ország nem nyújt védelmet – kérelemre menedékjogot biztosít azoknak a nem magyar állampolgároknak, akiket hazájukban vagy a szokásos tartózkodási helyük szerinti országban faji, nemzeti hovatartozásuk, meghatározott társadalmi csoporthoz tartozásuk, vallási, illetve politikai meggyőződésük miatt üldöznek, vagy az üldöztetés-től való félelmük megalapozott.”

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Ebből az következik, hogy miközben a menekülteknek kijáró egyetemes védelmet elfogadjuk, világossá tesszük, hogy terroristáknak nincs köztünk helye, és hogy a demográfiai válságot is jogunkban áll saját eszközökkel kezelni. Különösképpen, ha figyelembe vesszük azt a gondolatot is, hogy a Nemzeti Hitvallás a következőt írja: „Vállaljuk, hogy örökségünket, egyedülálló nyelvünket, a magyar kultúrát, a magyarországi nemzetiségek nyelvét és kultúráját, a Kárpát-medence természet adta és ember alkotta értékeit ápoljuk és megóvjuk. Felelősséget viselünk utódainkért, ezért anyagi, szellemi és természeti erőforrásaink gondos használatával védelmezzük az utánunk jövő nemzedékek életfeltételeit. Hisszük, hogy nemzeti kultúránk gazdag hozzájárulás az európai egység sokszínűségéhez.” Ha ezt lefordítjuk a politikai cselekvés nyelvére, tisztelt Hölgyeim és Uraim, akkor én ebből azt olvasom ki, hogy a magyar kormánynak

nem áll módjában olyan népmozgalmakat és népmozgásokat támogatni, amelyek az itt idézett passzussal ellentétes eredményre vezetnek. Ilyen politikát sem a törvényhozás, sem a kormány alkotmányosan nem gyakorolhat. Úgy is fogalmazhatnánk, hogy világos és egyértelmű legyenek: az iszlamizálódás alkotmányos tilalom alá esik Magyarországon.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Végezetül ismételn szeretném megköszönni mindazoknak, akik öt évvel ezelőtt kitartó munkával tető alá hozták ezt a nagyszerű nemzeti építményt, és külön köszönetet mondok azoknak a magyar embereknek, akik az alkotmányról folytatott nemzeti konzultáció során hallatták a hangjukat, és vállalták a közös alkotmányozás felelősségét.

Köszönöm megtisztelő figyelmüket!

Jogértelmezés*

KÖZIGAZGATÁSI JOG

A KET. JOGORVOSLATI SZABÁLYAIVAL KAPCSOLATOS JOGÉRTELMEZÉSI KÉRDÉSEK

A közigazgatási eljárásjogi szabályozás jogorvoslati rendszerével összefüggésben számos jogértelmezési kérdés merült fel a közelmúltban, amelyek közül az alábbiak mind a jogalkalmazó szervek, mind a közigazgatási hatóságokkal kapcsolatba kerülő ügyfelek érdeklődésére számot tarthatnak.

1. Valamely hatósági engedély iránti kérelem elsőfokú elutasítása esetén a kérelem tárgyát képező engedély kiadható másodfokon, vagy a másodfokú hatóság ilyen döntése a hatáskörelvonás tilalmába ütközik?

A kérdéssel összefüggésben mindenekelőtt hangsúlyozni szükséges, hogy az általános közigazgatási eljárásjogi szabályozás alapvető feladata a közérdek és a közhatalom gyakorlásával érintett magánérdek közötti egyensúly fenntartása. Ennek egyik eszközét jelenti a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény (a továbbiakban: Ket.) jogorvoslati rendszere, valamint azon belül a fellebbezés elbírálására jogosult hatóság teljes felülbírálati jogköre.

A felülbírálati jogkör terjedelmét illetően kiemelendő, hogy a fellebbezési eljárásban a másodfokú hatóság a sérelmezett döntést, valamint az azt megelőző eljárást megvizsgálja, ennek során nincs kötve a fellebbezésben foglaltakhoz.¹ A másodfokú hatóság a fellebbezési eljárás lezárásaként az elsőfokú döntést helybenhagyja, megváltoztatja vagy megsemmisíti. A Ket. ugyanakkor a felülbírálati jogkör törvényi korlátját is megteremti annak kimondásával, hogy jogszabályban meghatározott esetben a másodfokú hatóság a mérlegelési jogkörben hozott elsőfokú döntésben meghatározott kötelezettségnél súlyosabb kötelezettséget nem állapíthat meg.²

Az eljárási kódex értelmében a jogorvoslati eljárásban az elsőfokú eljárás szabályait kell alkalmazni, azaz a fellebbezési eljárás szabályai megegyeznek az alapjárás szabályaival a Ket.-ben foglalt eltérésekkel.³ A másodfokú hatóság felülbírálati jogkörével összefüggésben a Ket. arra az esetre is megoldást nyújt, ha a tényállás első fokon nem került kellőképpen tisztázásra, vagy az ügyben felmerült új körülmények

a tényállás további tisztázását teszik szükségessé. Abban az esetben, ha a másodfokú döntés meghozatalához nincs elég adat, vagy az elsőfokú döntés meghozatalát követően új tény merül fel, vagy egyébként a tényállás további tisztázása szükséges, a másodfokú hatóság a kiegészítő bizonyítási eljárás lefolytatását maga végzi el, és ennek alapján dönt.⁴

A másodfokú hatóság eljárási kötelezettsége tehát az elsőfokú eljárás felülvizsgálatára és a tényállás tisztázására egyaránt kiterjed. Ebből következően a döntés megváltoztatására irányuló ún. reformatórius jogkör annak lehetőségét is magában foglalja, hogy a másodfokú hatóság az első fokon elutasításra került kérelem tárgyát képező hatósági engedélyt a kérelemben foglaltaknak megfelelően maga adja ki. Mindez nem ütközik a hatáskörelvonás tilalmába, mivel az erre vonatkozó hatáskört maga a Ket. teremti meg a másodfokú hatóság teljes felülbírálati jogkörének rögzítésével.

2. A másodfokú hatóság megsemmisítheti az elsőfokú döntést új eljárásra utasítás nélkül? A megsemmisítő döntés kötelezi az elsőfokú hatóságot új eljárás lefolytatására erre vonatkozó kifejezett utasítás hiányában?

A közigazgatási bürokráciacsökkentéssel összefüggő törvénymódosításokról szóló törvény 2016. január 1-jével módosította a Ket. jogorvoslati szabályait, megszüntetve a másodfokú hatóság azon lehetőségét, hogy a tényállás tisztázatlansága esetén a döntés megsemmisítése mellett az első fokon eljárt hatóságot új eljárásra utasítsa. E törvénymódosítással a jogalkotó a lefolytatandó eljárások számát kívánta csökkenteni, biztosítva ezzel a valódi, gyors és hatékony jogorvoslat lehetőségét az ügyfelek számára.

A korábbi szabályozás ugyanis a jogalkalmazási tapasztalatok alapján sok esetben a szabályozási céltől eltérő eredményre vezetett, az eljárások duplikálásának következményével járt, így nem szolgálta megfelelően az ügyfelek jogainak, jogos érdekeinek védelmét. Mivel a másodfokú hatóság utasítására megismételt eljárásban hozott elsőfokú döntéssel szemben ismét megnyílt a fellebbezés lehetősége, a szabályozás az eljáráshoz kapcsolódó adminisztratív terheket indokolatlanul megnövelte anélkül, hogy a megismételt eljárásokkal érintett ügyfelek számára tényleges, hatékony jogorvoslatot biztosított volna.

Az új szabályozás értelmében a másodfokú hatóság főszabály szerint már nem utasíthatja az elsőfokú hatóságot új eljárás lefolytatására. A fellebbezési eljárásban a másodfokú hatóság felülvizsgálja a fellebbezéssel megtámadott döntést és az azt megelőző eljárást, szükség szerint bizonyítási eljárást

* Az Igazságügyi Minisztérium állásfoglalásai, jogértelmezései az Alkotmánybíróság 60/1992. (XI. 17.) AB határozata értelmében kizárólag szakmai tájékoztatás érdekében készültek, azoknak bíróságra vagy más hatóságra nézve kötelező ereje nincs.

1 Ket. 104. § (3) bekezdés.

2 Ket. 105. § (1) bekezdés.

3 Ket. 95. §.

4 Ket. 105. § (2) bekezdés.

folytat le, tisztázza a tényállást, a fellebbezési eljárás lezárásaként pedig az elsőfokú döntést helybenhagyja, megváltoztatja vagy megsemmisíti, utóbbi döntése azonban önmagában nem keletkeztet eljárási kötelezettséget az első fokon eljáró hatóságra nézve.

Az új szabályozás alapján az elsőfokú hatóság új eljárásra utasításának kizárólag abban az esetben van helye, ha a másodfokú hatóság megállapítja, hogy az eljárásba további ügyfél bevonása szükséges.⁵ A főszabály alóli egyetlen kivételt ez az eset jelenti, azaz a másodfokú hatóság kizárólag ebben az esetben utasítja új eljárásra az elsőfokú hatóságot. E törvényi kivételként szabályozott eseten túl a másodfokú hatóságnak nincs lehetősége arra, hogy az elsőfokú hatóságot új eljárás lefolytatására, új döntés meghozatalára utasítsa, továbbá kiemelendő, hogy az adott ügyben indirekt módon sem fogalmazhat meg erre vonatkozó elvárást az elsőfokú hatósággal szemben.

BÜNTETŐELJÁRÁS JOG

A TERRORCSELEKMÉNYEK ELHÁRÍTÁSA ÉRDEKÉBEN ENGEDÉLYEZETT NEMZETBIZTONSÁGI CÉLÚ TITKOS INFORMÁCIÓGYŰJTÉS

A Szabó és Vissy kontra Magyarország ügyben hozott ítéletben az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: Bíróság) 2016. január 12-én megállapította, hogy a terrorcselekmények elhárítása érdekében engedélyezett nemzetbiztonsági célú titkos információgyűjtésre vonatkozó szabályozásból hiányoznak olyan garanciális rendelkezések, amelyek megfelelően biztosíthatják az Emberi Jogok Európai Egyezménye 8. cikkében biztosított magánélet tiszteletben tartásához való jogot.

A Bíróság a Terrorelhárítási Központ (TEK) általi nemzetbiztonsági célú titkos információgyűjtésre vonatkozó szabályozás vizsgálata során a 8. cikk alapján hiányolta a szabályozásból a titkos információgyűjtés engedélyezésével, végrehajtásával és potenciális orvoslásával kapcsolatos, kellően pontos, hatékony és átfogó garanciákat.

A Bíróság által sérelmezett konkrét körülmények közül az első az intézkedések által érintett személyi kör nem kellően pontos behatárolására vonatkozott. A Bíróság másik észrevétele szerint az engedélyezés teljes egészében a végrehajtó

hatalom keretein belül történik a feltétlen szükségesség (strict necessity) vizsgálata nélkül. A Bíróság szerint a szabályozás nem biztosítja a beavatkozás feltétlen szükségességének megfelelő mérlegelését. A titkos információgyűjtés idejének meghosszabbításával kapcsolatban visszaélésre adhat alkalmat az a rendelkezés, amely alapján nem egyértelmű, hogy csak egyszer vagy több alkalommal is meghosszabbítható-e az engedély.

Az engedélyezés kapcsán kifejtett álláspontja szerint bár a miniszter operatív szempontból alkalmasabb lehet a döntéshozatalra, mint a bíróság, de a feltétlen szükségesség vizsgálata szempontjából nem. A Bíróság ugyan kategorikusan nem írta elő a nemzetbiztonsági célú titkos információgyűjtés előzetes bírói engedélyezését, de azt előnyben részesíti. A Dumitru Popescu-ügyre hivatkozva a Bíróság úgy foglalt állást, hogy vagy független testületnek kell engedélyeznie az információgyűjtést, vagy az engedélyező testület tevékenységét kell bíróságnak vagy független testületnek ellenőriznie. A nem bírói engedélyezési megoldások a Bíróság álláspontja szerint a kivételt képezik, amelyeket külön is vizsgálni kell az Egyezménynek való megfelelés szempontjából. Az Ítéletben kifejtett követelmény szerint az önkényesség elleni garanciaként az engedélyezésről főszabályként a végrehajtó hatalomtól független szervnek kell döntenie. A titkos információgyűjtés szakaszaihoz társított garanciális szabályozás valamely elemének kívánatos, hogy legyen bírói vagy más független szerv részvételét biztosító eleme, így például, ha előzetes bírói engedélyezés nem lehetséges, akkor utólagos bírói ellenőrzés szükséges, az utólagos nem-bírói jogorvoslat pedig akkor elfogadható, ha előzetesen bírói engedélyezés történt.

A Szabó és Vissy kontra Magyarország ügy tárgyát formailag a terrorelhárítási tevékenység miatt folytatott titkos információgyűjtés szabályozása jelentette, azonban fontos kiemelni, hogy a Bíróság az Egyezmény 8. cikke alapján tette meg a megállapításait. Mindez azt jelenti, hogy a Bíróság által kifejtett érvrendszer a 8. cikk sérelmét jelentő valamennyi célból folytatható titkos információgyűjtésre is érvényes. Másként fogalmazva a Bíróság által elvárt garanciáknak érvényesülniük kell a bűnüldözési vagy a rendészeti célú titkos információszerezés jogszabályi rendelkezései között is.

Mivel a Bíróság által megállapított jogsértés oka a jogi szabályozás hiányossága, ezért a hasonló jogsértések megelőzése jogszabály-módosítással rendezendő.

* * * Az Igazságügyi Minisztérium állásfoglalásai, jogértelmezései az Alkotmánybíróság 60/1992. (XI. 17.) AB határozata értelmében kizárólag szakmai tájékoztatás érdekében készültek, azoknak bíróságra vagy más hatóságra nézve kötelező ereje nincs. * * *

5 Ket. 105. § (3) bekezdés.

Konferencia-összefoglaló

I. NEMZETI SZUVERENITÁSUNK ALAPKÉRDÉSEI C. KONFERENCIA AZ ALAPTÖRVÉNY ELFOGADÁSÁNAK 5. ÉVFORDULÓJÁN AZ IGAZSÁGÜGYI MINISZTERIUM, DEBRECEN MEGYEI JOGÚ VÁROSA ÉS A MAGYARORSZÁGI REFORMÁTUS EGYHÁZ KÖZÖS SZERVEZÉSÉBEN

DEBRECEN, 2016. ÁPRILIS 14.

A bevándorláspolitikáról szóló döntésnek tagállami jogkörben kell maradnia az Európai Unióban – hangoztatta az igazságügyi miniszter Debrecenben. Trócsányi László leszögezte: ezért is tartja szükségesnek, hogy a tagállamok őszinte dialógust folytassanak polgáraikkal erről a kérdésről. Az igazságügyi tárca, Debrecen önkormányzata és a Magyarországi Református Egyház az alaptörvény elfogadásának ötödik évfordulója alkalmából – Nemzeti szuverenitásunk alapkérdései címmel – rendezett konferenciát a Debreceni Református Kollégium Oratóriumában. Trócsányi László felszólalásában elemezte a szuverenitás fogalmát, annak történelmi kialakulását. A bevándorlással összefüggésben leszögezte: elfogadhatatlan, hogy ne a szuverén állam döntsön az idegenek befogadásáról. Utalt arra is, hogy csökkenti az államok szuverenitását, ha eladósodnak, mert ilyenkor a hitelezők dönthetnek helyettük. Hozzátette: emiatt nem szabad olyan költségvetést elfogadni, amely növeli az államadósságot.

Martonyi János, az Orbán-kormány volt külügyminisztere a nemzetközi kapcsolatokkal összefüggésben vizsgálta a szuverenitás kérdését. Minden külpolitika alapja az értékvilág, amelyben hiszünk. Például a nemzetiségi kisebbségi jogok elismerése és szavatolása – mondta. Az egykori diplomata hozzátette: ma drogbarók, embercsempészek, terrorista szervezetek veszélyeztetik az államok szuverenitását. A szuverenitás soha nem volt olyan fontos, mint napjainkban. A magyarok számára az első világháború óta a nemzet tágabb fogalom, mint az állam – zárta előadását Martonyi János.

Gulyás Gergely, az Országgyűlés alelnöke az alkotmányozás folyamatát tekintette át 1990-től, és részletesen ismertette az alaptörvényt. Leszögezte: a 2011. április 18-án elfogadott alaptörvény kiállta az idők próbáját. A népszavazás szabályozásáról szólva jogosnak nevezte, hogy 50 százalék feletti részvétel esetében érvényes csak a referendum, mivel a parlamenti választásokon 61 százalék felett volt a részvétel. Gulyás Gergely emlékeztetett arra, hogy bővítették az Alkotmánybíróság és a köztársasági elnök jogkörét. Európai uniós tagságunkból adódóan elválaszthatatlan a szuverenitás

és a szubszidiaritás, amelyeknek egyszerre kell érvényesülniük – tette hozzá.

Szapáry György volt washingtoni nagykövet, a Magyar Nemzeti Bank elnökének főtanácsadója arról beszélt, hogy Magyarország nem tud teljesen független maradni a globalizált világban, de jó pénzügypolitikával képes megőrizni szuverenitása jelentős részét.

Magyarország 2010-től önfinanszírozással, kamatcsökkentéssel, jó gazdaságpolitikával csökkentette pénzügyi függőségét – jelentette ki.

Pálincás József, a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal elnöke a technikai globalizáció és a szuverenitás összefüggéseire világított rá. Elmondta, hogy egyes területek technológiája messze az államhatárokon túl hat. Ilyen például a nukleáris és a géntechnológia vagy az internet. A legfontosabb, hogy az egyes tagállamok megegyezzenek, a technikai globalizáció ne korlátozza a szuverenitást – közölte.

Kósa Lajos, a Fidesz frakcióvezetője elmondta: az alkotmány korántsem végleges, a későbbiekben meg lehet majd változtatni.

II. ALKOTMÁNYUNK JELENTŐSÉGE EGYKOR ÉS MA C. KONFERENCIA AZ ALAPTÖRVÉNY ELFOGADÁSÁNAK 5. ÉVFORDULÓJÁN

ESZTERGOM, 2016. MÁJUS 6.

Magyarország alaptörvénye élő keret, amely kifejezi a nemzet akaratát, azt a formát, amelyben élni szeretnénk – mondta az Igazságügyi Minisztérium (IM) parlamenti államtitkára az alaptörvény elfogadásának ötödik évfordulója alkalmából szervezett konferencián, 2016. május 6-án Esztergomban. Völner Pál az IM rendezvényét megnyitó beszédében hangsúlyozta: „Magyarország szuverenitása nem oldódhat fel teljes egészében az európai uniós jogrendben, „jogi berendezkedésünk elsődleges referenciapontja az alaptörvény”.

Az alaptörvény rögzíti, hogy a nemzetközi jog hazai érvényesülésének alapja és háttere is a nemzeti szuverenitás. A nemzetközi szerződések érvényessége és alkalmazhatósága az alaptörvényen alapul, és „az állami szuverenitás szempontjából legfontosabb döntéseket csak mi magunk hozhatjuk meg” – fogalmazott az államtitkár. Szólt arról is, hogy az alaptörvény szellemiségében „tudatosan és vállaltan” épít a történelmi alkotmányfejlődés vívmányaira és „nemzeti identitásuk közös értékeire”. Mindemellett modern, 21. századi alkotmány,

amely tudatában van a globális kihívásoknak, és adekvát megoldásokat kíván adni azokra. Hozzátette: az organikus alkotmányfejlődésre épülő szemlélet egyáltalán nem tekinthető egyedinek az európai alkotmányok sorában. Azok az alkotmányok, amelyek tételesen tartalmazzák a történeti hagyományokra hivatkozást, elsősorban a nemzeti szuverenitás és a területi autonómia körében utalnak rá, mint például a német, a spanyol vagy francia alkotmány. A másik modell legitimációs eszközként hivatkozik a történeti örökségre, illetve a nemzeti hagyományokra. Ez a megoldás található a visegrádi négyek alkotmányaiban – mondta az államtitkár.

Erdő Péter bíboros, esztergom-budapesti érsek Kodifikáció és legitimáció az egyházban címmel megtartott előadásában kiemelte, a katolikus egyház saját jogrendje „szakrális jellegű fegyelmi rendszer”, amelynek írásba foglalása a történelem során különböző lépésekben és műfajokban történt, hivatalosan pedig csak 1917-ben foglalták össze és hirdették ki. Ismertetése szerint a kánonjog első kodifikációja idején a törvényhozó célja nem új jogrendszer alkotása volt, hanem „a már létező jog gyakorlatias és világos szerkezetű összefoglalása”. Erdő Péter szövege arról, hogy a régebbi kánonjogi kézikönyvek szerzői vizsgálták azt is, hogyan minősül jogforrásnak a tradíció az egyházon belül. Gyakran háromfajta tradíciót különböztettek meg: az isteni hagyományt, mely magától Krisztustól eredő parancsokat tartalmaz, amelyeket azonban az apostolok „hirdettek ki”; az apostoli hagyományt, amely az apostoloktól adott parancsokat tartalmaz és az egyházi hagyományt, amely olyan nem írott szabályokat tartalmaz, amelyeket az egyházi hatóság vezetett be. Az isteni hagyomány parancsait az egyházi hatóság nem változtathatja meg, ezért azoknak még egyházi törvénybe foglalásra sincs szükségük ahhoz, hogy az egyházi jogban kötelező erejük legyen. A szorosan vett apostoli hagyomány szabályai viszont amennyiben emberi jogot tartalmaznak, módosíthatók, ám ez a valóságban a legritkább esetben történik meg – tette hozzá a bíboros.

Hamza Gábor egyetemi tanár előadásában mások mellett arról beszélt, hogy a konstitúció fogalma mint terminus technicus csak a 18. század utolsó harmadában jelent meg Franciaországban. Cicero alapvető jelentőségű munkájában, a *De re publicán* sem szerepel az alkotmány szó, helyette a *rem publicam constituere* kifejezést használja, amelynek jelentése: a köz ügyét megteremteni, létrehozni. Erre nyúlik vissza az alkotmány fogalma és az alkotmányozási elvek is – mutatott rá, hozzátéve, ennek a magyar alaptörvény vonatkozásában is komoly, eddig nem hangsúlyozott jelentősége van. A cicerói alkotmányjogi gondolkodás lényege, hogy az államot nem az intézmények teszik állammá, hanem az, hogy az alaptörvény szövegében „kifejezésre jutnak bizonyos elvek”. Ilyen elv, hogy az alkotmánynak konszenzuson kell alapulnia, valamint meg kell jelenjen benne „a közügy szolgálata” és a közjó fogalma.

Kukorelli István egyetemi tanár, volt alkotmánybíró az alkotmánybíráskodás előzményeiről tartott előadásában kiemelte: az alkotmánybíráskodási igény Magyarországon nagyon későn fogalmazódott meg, a kommunista diktatúra idején pedig a hatalom egységességének elve kizárta a létrejöttét. Az alkotmánybíráskodásnak a magyar politikai

közgondolkodásban sincs sok előzménye. Az első mű Kossuth Lajos 1851-ben írt alkotmánytervezete, amelyben javasolja, hogy „állíttassék fel alkotmányörszék”, amely a törvények kihirdetése előtt azokat alkotmányos szempontból átnézi, és vagy kijelenti, hogy alkotmányosak, vagy visszaküldi a törvényhozóknak. Tagjai a törvényhozás tagjai nem lehetnek, elmozdíthatatlanok és lemondás esetén sem viselhetnek kormánykinevezéstől függő hivatalt – írta. Kukorelli István elmondta: a következő nagy gondolkodó, aki fölvetette az alkotmánybíró intézményét, Bibó István volt 1956-ban, aki szerint nem létezhet párt, amely „az alkotmányosság klasszikus alapértékeit nem fogadja el”, efelett pedig a legfelső bíróság, illetve az alkotmánybíró örökdió.

III. AZ EURÓPAI JOG NEMZETKÖZI SZÖVETSÉGE (FIDE) XXVII. KONGRESSZUSA

BUDAPEST, 2016. MÁJUS 18–22.

A rangos szakmai eseményt először rendezték meg Magyarországon a FIDE határozata alapján a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kara és a FIDE Magyar Egyesületének együttműködésével. A (Fédération Internationale pour le Droit Européen) FIDE 1961-ben Brüsszelben jött létre, hogy a közösségi és tagállami jog kölcsönhatását kutassa. A FIDE munkája elsősorban a nemzeti tagszervezetekben zajlik, emellett a kezdetektől minden második évben az egyik nemzeti szervezet a házigazdája a FIDE kongresszusainak. A FIDE egyik legfontosabb eseménye a két évente más-más tagállamban megrendezett kongresszus, amelyet az Európai Unió is elismer és támogat. A Kongresszuson megvitatott témák hagyományosan egy olyan uniós intézményi-alkotmányos, egy belső piaci és egy versenyjogi kérdést ölelnek fel, mely mind a jogtudomány, mind a gyakorlati jogászság érdeklődésére számot tart.

A kongresszus előadói és résztvevői az európai jogtudomány legnevesebb képviselői, az Európai Unió Bíróságának bírái, főtanácsnokai, valamint az EU intézményei (Parlament, Tanács, Bizottság) jogi szolgálatainak tisztségviselői, illetve természetesen a tagállamok jogalkalmazó szerveinek vezető képviselői, a legnagyobb egyetemek oktatói voltak. A tanácskozáson részt vett Trócsányi László igazságügyi miniszter, Darák Péter a Kúria elnöke, a 2015–2016-os években a FIDE soros elnöke; Koen Lenaerts, az Európai Unió Bíróságának elnöke; Francisco Fonseca Morillo, az Európai Bizottság jogértvényesülési és fogyasztópolitikai főigazgatójának igazgatója; Varga Zs. András, a PPKE dékánja és Bándi Gyula egyetemi tanár. Előadás tartott többek között Martonyi János professzor, volt külügyminiszter, és köszöntötte a kongresszus résztvevőit Navracsics Tibor az Európai Bizottság kulturális, oktatási, ifjúságpolitikai és sportügyi biztosa.

Szuromi Szabolcs Anzelm egyetemi tanár, a PPKE rektora megnyitójában hangsúlyozta a *Ius Commune Europae*,

egy új európai jogrend kialakításának szükségességét, amelynek egyik példája lehet az európai magánjog kodifikálásának lehetősége, mint olyan terület, amelyben az integráció iránti igények, illetve a nemzeti jogrendek sajátosságainak megőrzése együtt mutatkozik meg.

Trócsányi László úgy vélte, az EU-nak tiszteletben kell tartania a tagállamok nemzeti identitását, amely elválaszthatatlan része alapvető politikai és alkotmányos berendezkedésüknek. Ahogy az alkotmányos identitás tisztelete nem lehet abszolút, úgy az uniós jog elsőbbsége is korlátokba ütközik, éppen a tagállamok alkotmányos identitásának védelme miatt – fejtegette ki. Trócsányi László kitért az uniós jog elsődlegességének abszolút és korlátozott értelmezésére is. Arra hívta fel a figyelmet, hogy az uniós jog elsődlegességének elvét az Európai Unió Bírósága alakította ki még az 1960-as években, és később kimondta azt is, hogy ez az elsőbbség a nemzeti alkotmányos rendelkezésekkel szemben is érvényes. Az uniós jog elsőbbségéhez kapcsolódó lojalis együttműködés elvét tartalmazza az uniós szerződés, ám a következetes luxemburgi bírósági gyakorlat ellenére az uniós jog elsőbbsége kifejezetten nem jelenik meg a hatályos uniós szerződésekben. Az államok tehát nem akarták szerződési rangra emelni ezt az elvet, pedig a bírósági gyakorlatban kidolgozott más elvek esetén ezt megtették. Ezt az összetett problémát még a Lisszaboni Szerződés sem oldotta meg végérvényesen, mert az uniós jog elsőbbségének elve ellenállást váltott ki egyes alkotmánybíróságok részéről, és a francia, valamint a holland népszavazás is elvetette az európai alkotmányos szerződést. Egyes alkotmánybíróságok elfogadják ugyan az alkotmány alatt elhelyezkedő normákkal szemben az uniós jog elsőbbségét, de az alkotmány tekintetében nem – mondta a miniszter. Trócsányi László szerint ez a tartózkodás, ellenállás az uniós jog elsőbbségének korlátlan érvényesítésével szemben azon alapul, hogy létezik egy bizonyos alkotmányos mag, amelyről egyetlen állam sem mondhat le, mert szuverenitásának részét képezi.

Az uniós jognak megkülönböztetett fontossága van a kelet-közép-európai országok és jogászaik számára – mondta a Kúria elnöke. Darák Péter kiemelte: a régió országaiban a demokratikus átmenet és a piacgazdaság megteremtése során már a rendszerváltás előtti években is alapvető referencia volt a közösségi jog.

A FIDE Magyar Tagozata a 2016-os budapesti kongresszus javasolt fő kérdéseiként az európai bankuniót, az uniós versenyjog magánfelek általi, illetve kollektív igényeinek érvényesítését, valamint a hatáskörök és szabályozási feladatoknak az Európai Unió és annak tagállamai közötti megosztását jelölte meg. Mindezek mellett a kongresszus első és utolsó napján plenáris előadásokban tárgyalták az európai integrációval kapcsolatos legfontosabb kérdéseket – 2016-ban ezek az európai jog tényleges identitásának kérdései, az EU külkapcsolatai voltak, ezen belül is különös figyelmet szenteltek az ún. TTIP-nek (az Európai Unió és az Egyesült Államok között készülő szabad kereskedelmi egyezmény tervezetének). Május 19-én délután, illetve május 20-án délelőtt és délután került sor a három fő téma részletes tárgyalására. Ennek előkészítése során az egyes témák általános jelentéstevői kérdőíveket fogalmaztak meg,

amelyekre nemzeti jelentéstevők válaszoltak. Az általános jelentéstevők előzetesen összesített jelentéseket tettek közzé, és ezekhez még az ún. intézményi jelentéstevők – az Európai Parlament, az Európai Tanács és az Európai Bizottság vezető szakemberei – által írt jelentések is csatlakoztak.

A kongresszus zárásaként, a plenáris előadásokat követően a FIDE portugál szervezete vette át az elnökséget a következő két évre, mint a XXVIII. Kongresszus házigazdája. A kongresszus eredményeit Varga Zs. András, a PPKE JÁK dékánja összegezte. Zárszavában kiemelte, hogy Európa jövője, az „egység a sokféleségben” biztosítja Magyarország jövőjét is. Századokon át más nemzetek között és más nemzetekkel együtt éltünk, és közben hordoztuk alkotmányos identitásunkat. Ez az identitás tette lehetővé, hogy túléljük a 16–17. századi iszlám hódítást. Utalt arra, hogy amikor az egyetemet Pázmány Péter megalapította, Magyarország zöme megszállás alatt volt – Buda és Pest is. Végül a résztvevők figyelmébe ajánlotta Szent II. János Pál pápa Santiago de Compostellában több mint harminc éve elhangzott szavait: „*Európa: Találd meg önmagad!... Légy önmagad! Fedezd fel kezdeted. Lehelj életet gyökereidbe. Lelki egységedet más vallások és a szabadság iránt tanúsított teljes tisztelet légkörében építsd újra... Lehetsz még a civilizáció világitótornya és a világ haladásának motorja*”.

IV. IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS AZ ALAPTÖRVÉNY TÜKRÉBEN C. KONFERENCIA AZ ALAPTÖRVÉNY ELFOGADÁSÁNAK 5. ÉVFORDULÓJÁN AZ IGAZSÁGÜGYI MINISZTERIUM ÉS SZÉKESFEHÉRVÁR MEGYEI JOGÚ VÁROS KÖZÖS SZERVEZÉSÉBEN

SZÉKESFEHÉRVÁR, 2016. JÚNIUS 10.

A magyar alkotmány követendő példa Európában, tekintve, hogy jó néhány országban nemhogy önálló fejezetként, de egyáltalán nincs említve az ügyészség az alkotmányban – mondta a legfőbb ügyész 2016. június 10-én Székesfehérváron, az alaptörvény elfogadásának ötödik évfordulója alkalmából rendezett konferencián. A legfőbb ügyész emlékeztetett arra, hogy 145 éve, 1871-ben ezen a napon fogadták el a magyar királyi ügyészségről szóló törvényt, amely megteremtette a magyar ügyészi szervezetet, az alaptörvény pedig ezen folyamat betetőzésének tekinthető. Pólt Péter megjegyezte, hogy az ügyészség nem külön hatalmi ág, az Alkotmánybíróság 2004-es megfogalmazása szerint azonban önálló alkotmányos tényező. Az önállóság nem más, minthogy a végrehajtó- és törvényhozó hatalomtól a szervezet független, nem tartozik politikai felelősséggel sem ezeknek – fűzte hozzá. Kiemelte: az alaptörvény legalább annyi időre „kijelölte az utat”, mint az 1871-es törvény tette. Az alkotmány alkalmas arra, hogy az ügyészség célját elérje, vagyis „a büntetőeljárás sikerének, az anyagi igazság megvalósíthatóságának és ezzel a társadalmi és az egyéni szabadság oltalmának egyik legfontosabb szerve legyen”.

Tuzson Bence a Miniszterelnöki Kabinetiroda kormányzati kommunikációért felelős államtitkára azt hangoztatta, hogy az új alaptörvény átértelmezi a magyar állam fogalmát: a magyarságot nem határok által körbezárt területként, hanem egy közösségként értelmezi, vagyis az állam minden, az országhoz kötődő emberért felelősséggel tartozik. Elmondta: az Országgyűlés ma már nemcsak a határon belül élő magyaroktól nyert mandátumot, hanem a határon túli magyaroktól is, ezért mind a 15 millió magyar felé kötelezettségei vannak. Az állam ma már a magyar emberek közössége, tehát Torontótól Kézdivásárhelyig egységes közösségként kell kezelnie a magyar embereket – tette hozzá. Hangsúlyozta, hogy Antall József idején erkölcsi kötelesség volt a 15 millió magyar ügyét képviselni, ma már jogi kötelesség. Tuzson Bence közölte, hogy a sztálinista alapokon nyugvó alkotmányt a rendszerváltáskor átírták, de átmeneti jellege megmaradt: nem tartalmazott értékeket, nem azokra épült, csak működési keretrendszer volt. Az új alaptörvény értékekre épül, a működési mellett az alapvető értelmezési kereteket is megadja.

Handó Tünde, az Országos Bírósági Hivatal elnöke szerint az alaptörvény jelentősége abból adódik, hogy – a múltat nem feledve – a bírói hatalom számára is jövőt mutat. Az alkotmány rögzíti, hogy a bírói hatalom független és egyszerre korlátok közé szorított az Alkotmánybíróság révén – tette hozzá. Úgy fogalmazott, hogy „a jog a bírói értelmezés útján válik élővé, e nélkül a törvény csak paragrafusok halmaza”. Hozzátette: nem elég csak a törvények szövegét olvasni, értelmezni kell azok jelentését és a bírónak a társadalmi valóságtól nem elrugaszkodva, a közjó érdekében kell folytatni munkáját.

Bánáti János, a Magyar Ügyvédi Kamara elnöke az ügyvédi kar alkotmányjogi helyzetét vizsgálva rámutatott: a bíróság és az ügyészség önálló fejezetként szerepel az alaptörvényben, az ügyvéd szó azonban nincs benne. Mint mondta, ennek ellenére az ügyvédi tevékenység szorosan összefügg az alapjogokkal, az igazságszolgáltatás közreműködőjeként az ügyvédek nélkülözhetetlenek.

Vízkelety Mariann az Igazságügyi Minisztérium igazságügyi kapcsolatokért felelős államtitkára arról beszélt, hogy

már az Aranybulla korában is érvényesült a hatalom korlátozottsága, amely képes volt évszázadokon keresztül a stabilitást és a szabadságot biztosítani. A hatalom megosztásának elve és gyakorlata vonzó társadalmat képes tartósan fenntartani azokkal szemben, ahol a hatalom egységének, korlátlanosságának elve érvényesül – fogalmazott. Rámutatott, a hatalmi ágak elválasztása ma Magyarországon minden kétséget kizáróan szilárd talajon áll.

Vargha Tamás honvédelmi államtitkár, a konferencia levezető elnöke kijelentette: Székesfehérvárnak különleges helye van a királyi városok között és a magyar alkotmányfejlődés kiindulópontja az Aranybulla és a törvénylátó napok miatt.

Cser-Palkovics András (Fidesz) polgármester szerint az alaptörvény egy olyan keret, ami nélkül egy modern társadalom nem működhetne, hiszen a közös történelmi értékek mellett a jelenre és a jövőre is kihatással van.

Balogh Elemér jogtörténész professzor, az Alkotmánybíróság volt tagja előadásában kifejtette: az Aranybullából és az abban lefektetett, évenkénti székesfehérvári törvénylátó napokból fejlődött ki az Országgyűlés.

Répássy Róbert (Fidesz–KDNP) országgyűlési képviselő a törvényhozás és a bíróságok közötti kapcsolatról szólva kiemelte: a törvényhozó hatalom közvetlenül a néptől kapja a felhatalmazást, míg a bírói hatalom forrása csak közvetetten vezethető vissza a népre. A magyar törvényhozók négyévente számot adnak arról, miként dolgoztak, a bírónak azonban nem kell tartaniuk ettől, kizárólag a törvényeken alapuló döntéshozatal a feladatuk.

Zárszavában L. Simon László a Miniszterelnökség kulturális örökségvédelemért és kiemelt kulturális beruházásokért felelős államtitkára hangsúlyozta, hogy a parlamenti képviselőknek nem szabad egyes bírói döntéseket bírálni, mert az „a demokrácia minőségét jelzi”. Úgy vélte, jó minőségű demokráciához magas színvonalon működő igazságszolgáltatás szükséges, ezeket az alaptörvény biztosítja.

Közéleti események

(2016. március–július)

Nem az a célja a több hónapja tervezett kvótareferendumnak, hogy a magyar népnek azt a szándékát vizsgálja, hogy továbbra is az Európai Unióhoz kíván-e tartozni

– írta Trócsányi László igazságügyi miniszter a Le Figaro című francia napilap honlapján megjelent véleménycikkében. Trócsányi leszögezte, hogy Magyarország több mint 12 éve teljes jogú tagja az Európai Uniónak, amelynek minden előnyéből és hátrányából kiveszi a részét, és a többi tagállamhoz hasonlóan, még akkor is, ha az alkalmazandó jogi szövegek értelmezésében lehetnek nézeteltérések, mindig is alkalmazta az európai jogot, még akkor is, ha az számára előnytelen volt. A magyar kormány ugyanakkor úgy tekinti, hogy az EU-nak nem volt felhatalmazása olyan áttelepítési döntéseket meghoznia, amelyek a tagállamok nemzeti szuverenitását érintik. A tárcavezető reményei szerint a konstruktív vita után a referendum eredménye egyértelmű válaszokat adhat a kérdéskörben a hatáskörök pontos meghatározására, s ezzel megakadályozható a jövőben, hogy egyes intézmények semmibe vegyék a tisztán állami kompetenciákat.

(2016. július 13.)

Az új gyülekezési törvényben védelmezni kell a gyülekezés szabadságát, de kiemelten kell védeni a magánéletet is

– mondta Trócsányi László igazságügyi miniszter 2016. július 12-én este az M1 aktuális csatorna műsorában, hozzátéve: a parlamenti pártokkal is egyeztetnek a kérdésről, és reméli, hogy támogatni fogják az otthon, a család és a magánélet védelmét. Azt mondta: lesz egy új gyülekezési törvény, amely maximálisan biztosítani akarja a gyülekezés szabadságát, másrészt „kiemelt szerepet kell adni a magánélet védelmének”.

(2016. július 12.)

A kormány új gyülekezési törvényt készít elő, hogy korrigálja az Alkotmánybíróság (Ab) által kedden megállapított mulasztásos alkotmányértést

– mondta Trócsányi László igazságügyi miniszter Budapesten sajtótájékoztatón, amelyet Pintér Sándor belügyminiszterrel tartott közösen.

(2016. július 12.)

Ősszel az Országgyűlés elé kerülhet az új büntetőeljárás kódex

– mondta az igazságügyi miniszter 2016. június 28-án a témában rendezett budapesti konferencián. Trócsányi László közölte: a már társadalmi egyeztetésen lévő új jogszabály tervezetéről ötpárti egyeztetést is kezdeményezni fog, de nemcsak a kétharmados támogatottságot igénylő részek miatt, hanem mert úgy véli, olyan jelentőségű törvényről van szó, amely elvei miatt is igényli ezt. Kiemelte, hogy a tervezet kodifikációs munkájába valamennyi érintett hivatásrend képviselőit bevonták. **Az ügyvédek, ügyészek és bírák segítségével készült új szabályozás „középen áll”** – fogalmazott a miniszter, aki szerint az új szabályozás minden követelménynek megfelel: erősíti a jogállamiságot, rögzíti, hogy a büntetőeljárást részrehajlás nélkül, tisztességes módon kell lefolytatni, és hogy a különböző ügyekben a független, pártatlan bíróságoknak észszerű határidőn belül kell döntenüik.

(2016. június 28.)

A függetlenség és pártatlanság érvényesülése elengedhetetlen a szakértők, és így az egész igazságszolgáltatás iránti közbizalom szempontjából

– hangsúlyozta az igazságügyi miniszter az Igazságügyi Szakértői és Kutató Intézetek (ISZKI) humánbiológiai szakmai napján tartott tanácskozáson, 2016. június 17-én Budapesten. Trócsányi László az Emberi Erőforrások Minisztériumában tartott rendezvényen hangsúlyozta: a szakértők befolyása egy-egy eljárás kimenetelére olyan nagy, hogy a beléjük vetett bizalom erősödése vagy gyengülése az egész igazságszolgáltatás megítélésére döntő hatással lehet.

(2016. június 17.)

Nagy Imre akkor emelkedett a legmagasabbra, amikor a legmélyebb megaláztatással, az igaztalan halálos ítélettel sújtották

– mondta Trócsányi László igazságügyi miniszter az egykori miniszterelnökre és mártírtársaira emlékezve a budapesti Vértanúk terén rendezett központi ünnepségen 2016. június 16-án.

(2016. június 16.)

Magyarország kormánya elkötelezett a véleménynyilvánítás szabadsága mellett és következetesen fellép a gyűlöletbeszéd ellen

– hangoztatta Trócsányi László igazságügyi miniszter az Internethasználat és felelősség című magyar–izraeli konferencián 2016. június 6-án Budapesten. Izraeli kollégája, Ajelet Saked beszédében azt hangsúlyozta, hogy a gyűlöletkelés napjainkban újabb formában jelenik meg, ezúttal az interneten. A magyar tárcavezető szavai szerint **az antiszemitizmus, a cigányellenesség, illetve mindenféle előítélet és rasszizmus lassan ölő méreg.** A holokausztra, a gyűlöletbeszéd lehetséges következményeire utalva azt mondta: a vész-korszak az előítéletek táplálásával, a hivatalos politika szintjére emelésével kezdődött. Napjainkban a gyűlölet nem áll meg a szavak szintjén: brutális tettek, terrorcselekmények formájában szedi ártatlan áldozatait – tette hozzá Trócsányi László.

(2016. június 6.)

A nemzeti összetartozásról szóló törvény egyfajta feloldása Trianonnak,

mondta Völner Pál, az Igazságügyi Minisztérium parlamenti államtitkára 2016. június 5-én Gyermelyen.

A politikus az emléknep alkalmából szervezett ünnepi eseményen mondott beszédében arra is felhívta a figyelmet, hogy **nemcsak a nemzetünk múltjával, hanem a jövőjével is foglalkoznunk kell,** és a nemzetrészek egymással való szolidaritása kiemelkedően fontos ebben.

(2016. június 5.)

A V4 soros elnökségét ellátó Csehország igazságügyi minisztere,

Robert Pelikán meghívására **2016. május 25–27. között a Visegrádi országok, valamint Szlovénia és Horvátország igazságügyi minisztereinek találkozására került sor a csehországi Štířínben.** A magyar delegációt dr. Berke Barna európai és nemzetközi igazságügyi együttműködésért felelős államtitkár vezette.

(2016. június 2.)

Az Országgyűlés Igazságügyi bizottságának kormánypárti többsége támogatta Trócsányi László igazságügyi miniszter 2015. évről szóló beszámolóját

a testület 2016. május 31-i ülésén. A miniszter a múlt év eredményei közül a jogalkotásban az egyéni képviselői indítványok

2010–2014. közötti időszakhoz képest visszaszorítását és a tárca szakmai kontrolljának erősödését emelte ki. Trócsányi László sikeresnek minősítette az igazságügyi szakértői és végrehajtói rendszer megtisztítását, a jogalkotás során lezajló ötpárti egyeztetéseket és a devizahiteles törvényeket is. Az ötpárti egyeztetéseket a miniszter szükségesnek tartotta függetlenül attól, hogy „van-e kétharmad, vagy nincs”. Hangsúlyozta, hogy a minisztérium és ő maga is nyitott mindenfajta konzultációkra.

(2016. május 31.)

Az igazságügyi tárca működését és az igazságszolgáltatás pártirányítását mutatja be

az **Iratok az Igazságügyi Minisztérium történetéből 1944–1990** című kötet, amelyet Trócsányi László igazságügyi miniszter, Handó Tünde, az Országos Bírósági Hivatal (OBH) elnöke és Sárközy Tamás, a Magyar Jogász Egylet elnöke mutatott be.

(2016. május 30.)

Trócsányi László igazságügyi miniszter fogadta az Egyesült Államok külügyminisztériuma civil biztonságért, demokráciáért és emberi jogokért felelős államtitkárát,

Sarah Sewallt 2016. május 26-án. A megbeszélésen részt vett Pröhle Gergely, az Emberi Erőforrások Minisztériumának nemzetközi és európai uniós ügyekért felelős helyettes államtitkára is. A megbeszélés során Trócsányi László utalt a magyar–amerikai viszony fejlődésére, hogy az miképpen alakult a hidegháborút követően előbb partnerivé, majd szövetségesivé. A jogalkotásért felelős Igazságügyi Minisztérium a társadalmi egyeztetés keretében nyitott bármely politikai vagy társadalmi szervezet, nemzetközi partner véleményére. Amerikai kérésre a felek áttekintettek több jogterületet: az igazságszolgáltatásra, médiára vonatkozó jogszabályokat, valamint egyes alapjogok érvényesülésének kérdését.

(2016. május 26.)

Dr. Berke Barna EU-s és nemzetközi igazságügyi együttműködésért felelős államtitkár

2016. május 24-én **fogadta az ENSZ nőekkel szembeni törvényi és gyakorlati megkülönböztetéssel foglalkozó munkacsoportjának delegációját.** A megbeszélés során konstruktív párbeszéd alakult ki a két fél között.

(2016. május 25.)

Mind gyakrabban merül fel az uniós jog elsőbbsége és a tagállamok alkotmányos identitása közötti konfliktus kérdése

– hívta fel a figyelmet előadásában Trócsányi László igazságügyi miniszter az Európai Jog Nemzetközi Szövetsége (FIDE) 27. kongresszusának megnyitó ünnepségén Budapesten 2016. május 19-én. Trócsányi László úgy vélte, **az EU-nak tiszteletben kell tartania a tagállamok nemzeti identitását, amely elválaszthatatlan része alapvető politikai és alkotmányos berendezkedésüknek.** Ahogy az alkotmányos identitás tisztelete nem lehet abszolút, úgy az uniós jog elsőbbsége is korlátokba ütközik, éppen a tagállamok alkotmányos identitásának védelme miatt – fejtette ki.

(2016. május 19.)

Magyarország Alaptörvénye élő keret, amely kifejezi a nemzet akaratát, azt a formát, amelyben élni szeretnénk

– mondta az Igazságügyi Minisztérium parlamenti államtitkára az Alaptörvény elfogadásának ötödik évfordulója alkalmából szervezett konferencián, 2016. május 6-án Esztergomban.

(2016. május 6.)

Trócsányi László igazságügyi miniszter vezette delegáció mutatta be Magyarország emberi jogi helyzetét az ENSZ Emberi Jogi Tanácsa előtti,

ügynevezett egyetemes időszakos felülvizsgálat (UPR) során 2016. május 4-én Genfben. Trócsányi László hangsúlyozta, hogy a 2011-ben elfogadott Alaptörvény és a jogrendszer ezzel összefüggő megújítása az emberi jogok érvényesülésére is pozitív hatással volt. Az alkotmányjogi panasz intézménye, a megerősített ombudsmani rendszer, a büntetőjogi reform, az áldozatvédelmi rendszer fejlesztése, az antiszemita és romaellenes megnyilvánulások elleni hatékony fellépés eredményeit egyaránt ismertette a miniszter.

(2016. május 4.)

Trócsányi László igazságügyi miniszter és Völner Pál, a tárca parlamenti államtitkára részt vett és felszólalt

a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Történeti alkotmányunk vívmányai és az Alaptörvény című konferenciáján 2016. április 29-én. A konferencia plenáris részén előadást tartott Varga Zs. András dékán, alkotmánybíró és Máthé Gábor professzor emeritus is.

(2016. április 29.)

A nemzeti alkotmány identitást képez, kohéziót teremt a nemzet tagjai, intézményei között

– mondta Trócsányi László igazságügyi miniszter az alaptörvény kihirdetésének ötödik évfordulója alkalmából tartott ünnepségen a Parlamentben.

Új kihívások érnek olyan régi eszményeket, mint például a nemzet, olyan alapintézményeket, mint a család. **Az államok az egyetemes értékek tiszteletben tartása mellett is öröködnék nemzeti sajátosságai, ezen belül alkotmányos identitásuk felett,** még akkor is, ha ennek létjogosultságát az egységesítés és egyfajta felsőbb szakértői hatalom nevében időnként vannak, akik kétségbe vonják – fejtette ki a miniszter.

„Az alkotmányos identitás körébe tartozó alkotmányos értékek kemény magot képeznek, amelyen megtörnek az integráció és a globalizáció mindent összemósó hullámai. Az alkotmányos identitás egyfajta közjogi privacyt képez, amelyet az államok cerberusként őriznek, amely fölött nem akarják szuverenitásukat senkivel megosztani” – fűzte hozzá Trócsányi László.

(2016. április 25.)

Az Alaptörvény a jog és a méltóság uralmát jelképezi mindenfajta önkény felett

– jelentette ki **Vízkelety Mariann** az Alaptörvény kihirdetésének ötödik évfordulója alkalmából kibocsátott emlékérmét és bélyegblokkot bemutató sajtótájékoztatón.

(2016. április 25.)

Trócsányi László igazságügyi miniszter 2016. április 20–22. között

Marokkóban tett munkalátogatást, amelynek célja az igazságügyi együttműködés erősítése mellett a migráció és a terrorizmus elleni fellépésről történő eszmecsere volt.

(2016. április 24.)

Az Igazságügyi Minisztérium 2016-ban „A jogászképzés színvonalának emelését célzó” programot indított.

Ennek részeként a vidéki jogi karok a jogázhallgatók ösztöndíj alapú támogatását célzó alprogramot vezettek be. **Vízkelety Mariann igazságügyi kapcsolatokért felelős államtitkár Nemzeti Kiválósági Jogászösztöndíjakat adott át a tehetség és teljesítmény elismeréseként.**

(2016. április 22.)

Átadták a nemzeti kiválósági és tanulmányi jogászösztöndíjakat szombaton Szegeden,

a Tisza-parti város egyetemének több mint kétszáz hallgatója részesült az igazságügyi tárca által a jogászképzés színvonalának emelése érdekében alapított támogatásban. Trócsányi László igazságügyi miniszter az ösztöndíjátadó ünnepségen kifejtette, a kormány számára nem lényegtelen, milyen a jogászképzés színvonala. A mai hallgatókon múlik, az igazságszolgáltatás miként fog egykor működni, hiszen bírák, ügyészek, ügyvédek lesznek, vállalatoknál, önkormányzatoknál vagy állami intézményekben helyezkednek majd el. Szabó Gábor, az SZTE rektora hangsúlyozta, az egészséges felsőoktatás mindenütt a természet- és társadalomtudományok egységén alapul. Az akadémikus leszögezte, a kiváló teljesítményt elérő hallgatók támogatása méltó a minőségi felsőoktatás szelleméhez. El kell ismerni, ha valaki komolyan készül jövőendő szakmájára – tette hozzá.

(2016. április 16.)

Nélkülözhetetlen szerepe van az ügyvédségnek a jogállami igazságszolgáltatásban, az ügyvédi hivatás különös jelentőséggel bír az alapjogok biztosításában

– hangsúlyozta az igazságügyi miniszter Budapesten, Sulyok Tamás, az Alkotmánybíróság elnökhelyettese könyvének bemutatóján. Trócsányi László kijelentette, az ügyvédségnek a könyvben kifejtett alkotmányos jelentősége alátámasztja az ügyvédi hivatás rangját a foglalkozások között: de ez egyben felelősséget is jelent. A felelősség többirányú: egyrészt a gyakorló ügyvéd felelőssége a jogkereső ügyféllel, a társadalommal, illetőleg saját hivatásrendjével szemben; másrészt a jogalkotó felelőssége az ügyvédség megfelelő intézményvédelmét biztosító jogi keretek kialakításáért – tette hozzá. Az ügyvédi hivatás alkotmányjogi helyzete című művet méltatva a miniszter.

(2016. április 11.)

Az Igazságügyi Minisztérium Nemzeti Kiválósági Jogászösztöndíját a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának több mint hatvan hallgatója vehette át

Vízkelety Mariann államtitkártól 2016. április 4-én Pécsen. Trócsányi László igazságügyi miniszter 2015 novemberében ismertette a Minisztérium a „Jogászképzés színvonalának emelését célzó programok” koncepcióját. A programok több csatornán keresztül segítik, hogy a jogi

tanulmányaik iránt elkötelezett hallgatók pénzügyi támogatásban részesüljenek.

(2016. április 5.)

Az igazságszolgáltatásba vetett bizalom erősítésével, a jobb szakvélemények iránti igénnyel

indokolta az igazságügyi szakértőkről szóló törvényjavaslat elkészítését a szaktárca államtitkára expozéjában az Országgyűlésben.

Az igazságügyi szakértők a bíróságok, a közjegyzők és más hatóságok szakértelmét pótolják, de az ítélező funkciót még részben sem vehetik át – hangsúlyozta **Völner Pál**, hozzátéve: a gyakorlatban jelentkező anomáliákat próbálták kiküszöbölni a széles körű egyeztetésen átesett előterjesztéssel.

(2016. március 30.)

A szolidaritás és a támogatás kifejezése mellett a tagállamok közti együttműködés szorosabbra fűzéséről és az információcsere fontosságáról szól az uniós bel- és igazságügyi miniszterek rendkívüli ülésén elfogadott közös nyilatkozat

– közölte az MTI-vel **Berke Barna**, az Igazságügyi Minisztérium államtitkára, a belga fővárosban elkövetett terrortámadások kapcsán tartott brüsszeli tanácskozást követően.

(2016. március 24.)

A brüsszeli terrortámadás áldozataira emlékeztek gyertyagyújtással 2016. március 24-én este Szegeden, az Alliance Francaise épületénél, a belvárosban.

A Szegedi Tudományegyetem Frankofón Egyetemi Központja szervezte megemlékezésen részt vett Trócsányi László igazságügyi miniszter, Paczolay Péter római nagykövet, az Alkotmánybíróság korábbi elnöke, Solymos László szegedi alpolgármester és a Tisza-parti város közgyűlésének több tagja. Laureline Congnard lektor felolvasta **Marie-France André**, a **Belga Királyság budapesti nagykövete** levelét. A diplomata úgy fogalmazott, a civilek ellen elkövetett merényletek mindenkit megráztak. **Az elmúlt napokban a nagykövetségre küldött levelek, az épületnél elhelyezett virágok, gyertyák, a szolidaritás jelei bizonyítják, Belgium számíthat a magyar nép együttérzésére, támogatására** – írta Marie-France André.

(2016. március 24.)

**Az emlékezés a múlttól,
de a jövőnek szól,
az emlékezet nem törli el
a bűn következményeit,
de nélkülözhetetlen a megtisztuláshoz
és az újrakezdéshez**

– mondta az igazságügyi miniszter a **Kései főhajtás – a holokauszt jogász áldozatai** című könyv bemutatóján 2016. március 7-én Budapesten, a Magyar Ügyvédi Kamara dísztermében. Trócsányi László a rendezvényen – Ilan Mor, izraeli

nagykövet és Bánáti János, a MÜK-elnök jelenlétében – az igazságügyi kormányzat nevében leróttá kegyeletét a holokauszt magyar jogász áldozatai előtt. Arra hívta fel a figyelmet, hogy hetvenöt éves adósságot törlesztenek a főhajtással, a kötet megjelenésével. A könyvben azokról a jogászokról emlékeznek meg, akiknek szembe kellett nézniük a zsidótörvényekhez vezető agitációval, a kirekesztő törvényekkel és intézkedésekkel, majd a deportálásokkal. Szavai szerint a kötetben csaknem ezerhatszáz arc, sors, egyéni és családi tragédia jelenik meg.

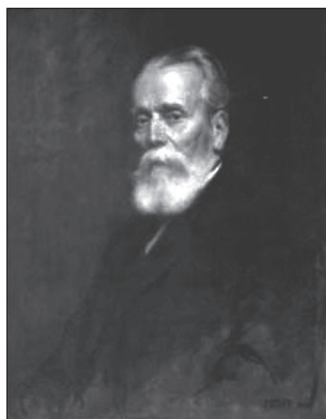
(2016. március 7.)

A közigazgatás szerepe az alkotmányos elvek keresztülvitelének háttérében:

Concha Győző,

a magyar közjog- és politikatudomány kiemelkedő alakjának életútja és munkássága

Concha Győző 1846. február 10-én született Marcalton, Veszprém megyében. A magyar közjog- és politikatudomány történetének egyik legjelentősebb alakja, egyetemi tanár, államtani író. Felesége Forster Emília, 28 évesen gyermekágyi lázban halt meg. Három lány gyermekük született, Erzsébet, Hedvig és Emília. Családja a 18. század első felében vándorolt be Milánóból. Édesapja, Concha

János a gróf Amade család gazdatisztje volt. Egyetlen testvére Concha Károly költőként, íróként, nyomdaigazgatóként tevékenykedett.

Concha Győző középiskoláit Pápán és Győrött a bencésnél végezte. Jogot Pesten és Bécsben hallgatott. Tanárai között több kiemelkedő szakteknitely volt. Tanította Pauler Tivadar, a későbbi vallás- és közoktatásügyi miniszter, Venczel Gusztáv, aki először tanított európai jogtörténetet Magyarországon és Kautz Gyula is. A Bécsi Egyetemen is eltöltött egy év során Lorenz von Stein hallgatója volt. Az 1860-as évek végén kezdett rendszeresen publikálni, írásainak többsége a Budapesti Szemlében jelent meg, de jó néhány más folyóiratban is publikált.¹ 1869-ben a pesti egyetemen jogtudományi doktori oklevelet kapott, 1870-ben ügyvédi vizsgát tett. Az egyetem elvégzése után 1869-ben segédfogalmazó, 1870-ben fogalmazó a Pesti Királyi Ítéletábrán. Ebben az évben magántanári képesítést is szerzett, és négy hónapig az akkori miniszterelnök, gróf Andrássy Gyula gyermekeinek nevelője volt.

1872-ben a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem rendkívüli², 1874-ben pedig az alkotmány- és közigazgatási

1 CONCHA Győző: Politika. Előszó. *Politikatudományi Szemle*, 2001. (10. évf.) 4. sz. 269.

2 Ld. EGRESI Katalin: Concha Győző konzervatív állameszméje. *Jog, állam, politika*, 2009. (1. évf.) 1. sz. 77.: „A fiatal Concha Győző 1872-ben, a Kolozsvári Tudományegyetem rendkívüli tanáraként tartott beköszöntő előadásában hallgatósága számára a következőképpen fejtette ki az állam fogalmát. »Az állam eszmei valami, eszmei céljánál, eszmei léténél fogva. Célja az ember, illetőleg az emberek, kiket eszünk a nép, a nemzet fogalmába egyesít; minden egyik ember annyit ér, mint a másik, ha eltekintve anyagi és erkölcsi értékétől azt vizsgáljuk, ami mindannyiban közös, így az állam is, mely az emberért van, egyenlően van minden emberért. Az ember rendeltetése pedig, hogy éljen, hogy egyéniségét kifejtsen s így az állam célja is abban álland, hogy az ember egyéniségének kifejlődésén munkálkodjék, s miután minden emberért egyenlően van, lényé szükségképeni folyománya az általánosság, a közösség vagy más szavakkal az állam célja minden ember céljának, érdekének előmozdítása, azaz a közjó, a közérdek, mint mindennapi életben magunkat kifejezzük.«”

politika rendes tanárává nevezték ki.³ Húsz évig, 1892-ig tanított Kolozsváron, közben 1882–83-ban és 1889–90-ben a Jog- és Államtudományi Kar dékáni tisztségét is viselte. 1888-ban a kar képviselője volt a bolognai egyetem 800 éves jubileumán, valamint 1889-ben a Párizsban tartott nemzetközi szegényügyi kongresszuson is. Jelentős szerepet játszott Kolozsvár társadalmi-politikai életében mint az Erdélyi Magyar Közművelődési Egylet választott tagja, az Erdélyrészi nőipar-egylet alelnöke, a városi törvényhatósági bizottságának tagja, az erdélyi római katolikus státuszgyűlés kolozsvári képviselője.

1873-tól a Budapesti Tudományegyetemen a politika magántanára, 1892-től 1928-ig az egyetem rendes tanára az alkotmányi és közigazgatás-politikai tanszéken. 1901–1902-ben, valamint 1915–16-ban a Jog- és Államtudományi Kar dékánja. A Tanácsköztársaság idején nyugdíjazták, letartóztatták, majd házi őrizetben tartották. A diktatúra bukása után visszanyerte korábbi társadalmi és szakmai befolyását és részt vett a konszolidáció államberendezkedésének megalapozásában.

Jeles szakirodalmi munkássága miatt a Magyar Tudományos Akadémia 1886-ban levelező taggá választotta. 1900-ban rendes tag lett, 1913–1919 között a II. osztály (Filozófiai, jog- és történettudományi) elnöke. 1914-től igazgatótanácsai tag, 1922 és 1925 között másodelnök, 1931-től tiszteleti tag.

Concha Győző 1913-tól 1918-ig a főrendiház, 1927-től a felsőház örökös tagjaként az Országos Legfelsőbb Fegyelmi Bíróság munkájában is részt vett. 1916-ban a Szent István Akadémia tiszteletbeli tagja lett. Elméleti munkássága alapján beavasztották a Magyar Filozófiai Társaság választmányi tagjai közé is.

1898-ban az MTA Nagyjutalmában részesült, 1903-ban udvari tanácsosi címet kapott. A Signum Laudis, és a II. osztályos Magyar Érdemkereszt (a csillaggal) tulajdonosa. 1927-ben a Szegedi Egyetem tiszteletbeli doktori, Marcaltó község pedig díszpolgári címmel ajándékozta meg.

Concha Győző a magyar jogtudomány egyik jelentős képviselője, a politika és alkotmányelmélet konzervatív felfogású művelője, akinek eszméi hosszú ideig befolyással voltak a jogtudomány világára. A Ferenc József-i kor és a Horthy-rendszer első két évtizedének egyik legnagyobb hatású társadalomtudósa. A fennmaradt források és korának közigazgatási szakembereinek írásai olyan impressziókra engednek hagyatkozni, hogy Concha kiválóan ismerte a francia és a német

3 CONCHA i. m. 269.

nyelvet, tudott angolul és – feltehetően főként családi kötelekeire tekintettel – ismerte az olasz nyelvet is. Érdekesség – ugyanakkor a kor szokásaihoz mérten nem meglepő, hiszen akkoriban főként nemzeti nyelvükön zajlott a kommunikáció a jogtudomány világában –, hogy ennek ellenére mindösszesen két tanulmánya jelent meg idegen nyelven. Franciául adott elő Párizsban, míg Bécsben német nyelvű képzésben részesült, ezen a két nyelven publikált egy-egy tanulmányt.⁴ Magyar nyelven közel 120 publikációt jelentetett meg.⁵ Széles körű munkássága az államtan (politika), az alkotmányjog és a közigazgatás-tudomány kérdéseit fogta át. Szemléletmódjára komoly hatást gyakorolt Hegel, akire Lorenz von Stein módszertanát építette. Maga Concha pedig Magyary Zoltán munkásságára volt mély benyomással.⁶

Munkásságának központi problémája az állam természetének kutatása volt. A szerzőt az állam mibenléte és rendeltetése foglalkoztatta, amelyen keresztül kifejtette államelméleti, alkotmányjogi, közigazgatási jogi, illetve nemzetközi jogi nézeteit. Fiatal tanárként 1872-ben az államról alkotott gondolatait adta elő, majd a közel három évtizeddel később, 1895-ben megjelenő *Politika* című művében szinte ezzel azonosan megismételte 1872-ben megfogalmazott gondolatait. Ebből következtethető, Egresi Katalin gondolatait idézve: hogy „a Kolozsvári beszédében tulajdonképpen készen volt a konzervatív állameszme magva, a *Politika* ehhez a közjogi – elsősorban alkotmányjogi, közigazgatási és nemzetközi jogi – vonatkozásokat illesztette hozzá”.⁷ Concha a magyar politikai gondolkodásban először, a nemzetközi tudománytörténetben is az elsők között tett kísérletet arra, hogy a politikára vonatkozó rendszerezett tudást kiemelje az államtudományok közül, és önálló alapra helyezze. Concha szükségét látta az államot alkotó ember és az államokra épülő emberiség lényegének feltárását. A szociológia és a politika közötti különbségtételt abból a szempontból is fontosnak tartotta, hogy az előbbi mozgatórugója kizárólag az egyén, az utóbbié a nemzet, amelynek alkotóeleme a nemzettel azonosuló és abban, mint nagyobb egészben feloldódó egyén.⁸ Hegedüs Lóránt közgazdász akadémikus véleménye szerint művéből kitűnik, hogy míg a közfelfogás Conchát Hegel és Stein követőjeként tartja számon, addig láthatóan nagyban hatott rá a francia felfogás, amely egyfajta francia gondolatépítésre vett németes megjelenési formát ad műveinek. Ugyanakkor Concha erős fogékonysággal bírt az angol, amerikai intézmények, társadalmi jelenségek felé is.⁹

A külföldi közigazgatással foglalkozó szerzők műveit gyakorta vetette górcső alá. Németek közül Malchusszal foglalkozott, a közigazgatási hatóságok egységessége, az államban megjelenő szabályozásuk kapcsán. Robert von Mohl történeti

(provinciálrendszer) és logikai (reaálrendszer) szembeállítása kapcsán Concha az utóbbi, a logikai rendszer – mint az egységes állami közigazgatás és szakigazgatások felé mutató rendszer – részletesebb vizsgálatának szükségességére hívja fel a figyelmet.

A szerző Steinrel száll vitába a hatásköri összeütközések terén. Concha álláspontja szerint a közigazgatási hatóság és bíróság közötti összeütközés nem tekinthető hatalmi összeütközésnek, mivel hatóság egy olyan szerv, amely mindenkor az egyes dolgokkal foglalkozik és nem pedig az egész államra gyakorol befolyást. Stein ezzel ellentétes álláspontra helyezkedett azzal, hogy a hatalom teendője ezen hatalmi összeütközésnek az eldöntésében nyilvánul meg. Érdekesség, hogy ezen ellentét Concha *Közigazgatástan* című írásának későbbi (második, harmadik) kiadásában már nem jelenik meg, majd a vita iránya is átalakul. Szemléletes példája ez a jogtudós elméleti kiforrottságának erősödésére, amellyel párhuzamosan munkásságának fejlődésével életútját is alakította.¹⁰

Mindemellett foglalkozott a közigazgatás és az alkotmány általános elveinek kapcsolatával Tocqueville és Stein műveinek üzenetére reflektálva. Ezen elmélete szerint helyes a két szerző azon felfogása, miszerint nem a magán-, nem a büntetőjog, hanem a közigazgatás által válnak a népek szabaddá, hiszen hiába biztosítják a jogterületek a szabadságot, ha emellett a közigazgatásnak olyan intézményei vannak jelen, amelyek az állampolgárokat szabadságuk dacára is „függyővé, korlátoltá, tehetetlenné teszik”.¹¹ Így végezetül „a közigazgatás viszi keresztül az alkotmány általános elveit, azon alapjogok, melyek az alkotmányban ki vannak mondva, mind a vallás, sajtó, egyesülés, pályaválasztás szabadsága, tulajdon szentsége a közigazgatásra várna, és ettől függ vajon biztosítatik egyesek részére a szabad mozgattatás, vagy sem?”¹²

A közigazgatással foglalkozó következő kötetével Sztróky-díjat nyert. E mű az újkori európai és amerikai tudományág kialakulásával egyidejűleg megjelenő, eredeti alkotás, amellyel a magyarországi közjog- és politikatudomány története kezdődött. Concha fontosnak tartotta a magyar politikai gondolkodás történetének felkutatását is, de mint egykori bencés diák, fogékony volt vallásügyi és teológiai kérdések iránt is.

Concha Győző 56 év tanítói tevékenység, 63 év tudományos munkásság után, 87 éves korában, 1933. április 10-én hunyt el Budapesten. Gyászszertartása az Akadémia oszlopcsarnokában volt, a Kerepesi temetőben helyezték örök nyugalomra.¹³

4 Koi Gyula: Francia és német hatások Concha Győző közigazgatás-tudományi munkásságában. *Jogtörténeti Szemle: az Eötvös Loránd Tudományegyetem Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszékének közleményei*, 2011. [13. évf.] 4. sz. 43.

5 Koi i. m. 41.

6 Uo.

7 EGRESI i. m. 77.

8 EGRESI Katalin: Pulszky Ágost és Concha Győző vitája az államról. *Jog, állam, politika*, 2011. (3. évf.) Klnsz. 226–228.

9 CONCHA i. m. 269.

10 Koi i. m. 42.

11 Uo. 43.

12 CONCHA Győző: *Közigazgatási javaslatról*. Budapest: Hornyánszky, 1891. 77.

13 Concha Győző életútja.

<http://dt.ogyk.hu/hu/gyujtemenyismertetok/konyvek/szerzoi-eletrajzok/item/295-concha-gyozo>

FŐBB MŰVEI:

- A közigazgatási javaslatról. Budapest: Hornyánszky, 1891. 96.
- Az államhatalmak megoszlásának elvei. Budapest: Franklin, 1892. 48.
- Pulszky Ferenc. Budapest: Franklin, 1910. 104.
- A választói jog reformja. A m. kir. miniszterelnök felhívása folytán megtartott előadás-sorozat. Budapest: Pfeifer, 1912. 208.
- Újkori alkotmányok I–II. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia, 1884–1888.
- Politika (I. Alkotmánytan, II. Közigazgatástan). Budapest: Grill Károly Könyvkiadó, 1894, 1905.
- A rendőrség természete és állása szabad államban: Székfoglaló értekezés. Budapest: MTA, 1901. 48.
- Hatvan év tudományos mozgalmi között: Concha Győző összegyűjtött értekezései és bírálatai. I–II. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia, 1928–1935.

Török Réka

190 éve született a magyar büntetőjog-jogtudomány történetének egyik legnagyobb formátumú egyénisége¹

Főhajtás Csemegi Károly előtt

(Csongrád, 1826. május 3. – Budapest, 1899. március 18.)

– ügyvéd, igazságügyi államtitkár, büntetőjogász, kúriai tanácselnök –

„Egyetlen törvény sem viseli annyira homlokán azon kor, és azon ország civilizáció állapotát, amelyben és amelynek számára készült, mint a büntető törvénykönyv és a bűnvádi eljárás.”²

Az idézett elmélkedés nem tekinthető Csemegi Károly hitvallásának, mégis oly jellemző kritikus, önmagával szemben is gyakorta elégedetlen egyéni látásmódját tükrözi.

Csemegi Károly 1826. május 3-án – Nasch József Károly egykori párizsi bankalkalmazott, későbbi kiskereskedő gyermekeként – Csongrádon született (vezetéknévét Naschról 1844-ben hazafias indíttatásból Csemegire változtatta).

Elemi iskoláit szülőfalujában végezte, középiskola (amit Pesten a piaristáknál kezdett el, de utolsó két évét Szegeden fejezte be) után jogi tanulmányait – házi tanítóként finanszírozva – a pesti egyetemen 1846-ban ügyvédi oklevél megszerzésével fejezte be. Szüleitől és tanulmányai révén számos nyelvből (francia, német, latin, olasz, görög, angol) kiváló tudásra tett szert.

1846-ban, mint tiszteletbeli aljegyző, Torontál vármegye szolgálatába lépett, majd a pozsonyi, utolsó rendi országgyűlésen, 1847-ben, a vármegye írnokaként vett részt. Ezt követően párizsi tanulmányútra ment. A szabadságharc idején őrnagyi rangot ért el. Saját szervezésű gyalogos zászlóaljának és lovas századának parancsnoki tisztét ő látta el. A fegyverletétel után várfogságban tartották, és büntetésül besorozták az osztrák hadseregbe, ahonnan csak egészségi okokból szabadulhatott. 1850-től – rendőri felügyelet alatt – ügyvédi tevékenységet folytatott Aradon, majd hazafias kiállása és egyre növekvő népszerűségének csökkentése érdekében egy Butyin (Temesbökény) nevű faluba helyezték. 1858-tól ismét engedélyezték aradi működését. A kiegyezés után a Deák Ferenc bizalmát élvező, akkor már neves jogász az Igazságügyminisztériumba került, előbb titkár, tiszteletbeli osztálytanácsos, nem sokkal később, 1868 áprilisától miniszteri tanácsos, 1871-ben helyettes államtitkár, 1872-től 1879-ig államtitkár lett. Két ciklusban, 1872-től 1878. január 3-ai lemondásáig a Deákpárt, illetve a Szabadelvíű Párt országgyűlési képviselője a pécskai választókerületben. 1879-től – az általa elképzelt miniszteri pozíció helyett – kúriai tanácselnök lett.

1893-ban sértettsége miatt, ugyanis Szilágyi Dezső igazságügyminiszter nem őt nevezte ki a Kúria másodelnökévé, a Kúriától vonult nyugalomba.³

A tudományos felkészültségű és sokoldalú nyelvtudása révén a nemzetközi jogirodalomban rendkívül tájékozott

1 Vö. Angyal Pál emlékebeszéde Magyar Jogászegyleti Értekezések, Budapest 1926.

2 Csemegi Károly mondta a tiszzaeszlári per kapcsán. Forrás: DR. STIPTA István: *A tiszzaeszlári per a korabeli eljárások tükrében.* (Tiszzaeszlár Konferencia 2003.)

3 HAJNAL H.: *Csemegi Károly, a magyar büntetőtörvénykönyv s a bírói szervezetről szóló törvény megalkotójának élete és működése,* Budapest 1943. EDVI Illés Károly: *Csemegi Károly élete és kora,* Budapest 1904. MEZEY Barna: *Egy jogászkarrier a 19. században Csemegi Károly (1826-1899)*

Csemegi Károly aktívan részt vett a kiegyezés utáni igazságszolgáltatási reform munkálataiban: számos jelentős törvény megszületése az ő művének tekinthető. Ide sorolhatók – többek között – 1869-ben a bírói hatalom gyakorlásáról, 1871-ben a bírák és bírósági hivatalnokok felelősségéről, a bírói függetlenség biztosításáról és az ügyészségekről, 1872-ben az ideiglenes bünvádi eljárásról, 1874-ben az ügyvédi rendtartásról szóló törvények stb.

Legnagyobb alkotása az 1878-ban elfogadott első magyar büntetőtörvénykönyv, amelyet ma is kora társadalmának modern jogszabályaként ítélnünk meg (külföldi visszhangja is igen pozitív volt). A róla elnevezett Csemegi-kódex a francia, az olasz és a német büntetőjog alapos tanulmányozása során szerzett ismereteinek felhasználásával öt évig készült, és Indokolás című 700 oldalas részét a hazai jogászság napjainkig a jogtudományi szakirodalom egyik legkiválóbb szellemi termékeként tartja számon.

A kihágásokról szóló 1879. évi XL. törvény szerkesztését is ő végezte.

Kodifikátori munkásságának hatékonyságát az 1870-es évtized képviselőházi vitáiban kitűnő szónoki képességei is segítették (a Btk. tervezetét az Országgyűlés 1875-től 1878-ig tárgyalta, ennek során Csemegi 101 beszédet mondott).

1879-től 1887-ig a bünvádi eljárás kodifikációs munkálataival foglalkozott, 1882-ben és 1885-ben kidolgozta annak első és második tervezetét is. Az 1878. évi V. törvény és a többi büntető jogszabály következetes gyakorlati alkalmazásában, végrehajtásában kúriai bíróként Csemegi kiemelkedő szerepet játszott.

Politikai cikkei a Magyarország és az Alföld című lapokban, jogi cikkei és tanulmányai a Magyar Igazságügy, a Törvényszéki Csarnok, a Jogtudományi Szemle, a Jogállam, a Jogtudományi Közlöny című szakfolyóiratokban és a Pester Lloyd, a Pesti Napló című napilapokban jelentek meg.

1878-ban kezdeményezte és megalapította a Magyar Jogász Egyletet, amelynek első elnöki funkcióját 1898 májusáig ő töltötte be. Leköszönésekor örökös tiszteletbeli elnökké választották. 1896-ban a Budapesti Tudományegyetem dízdoktorává avatták. 1878-ban a Szent István rend középkeresztjét, 1882-ben pedig a valóságos belső titkos tanácsosi címet kapta az uralkodótól. Horváth Tibor konklúzióját idézve⁴ „kodifikátori, bírói és szakírói tevékenysége révén Csemegi hosszan tartó és jelentős hatást gyakorolt a magyar büntetőjog fejlődésére” (bizonyos módosításokkal a kódex általános része 1950-ig, különös része pedig 1961-ig volt hatályban).

A magyar jogalkotás, az igazságszolgáltatás, a büntetőjogi kodifikáció elismert egyénisége 72 évesen, 1899. március 18-án a fővárosban hunyt el. Síremlékét a Kerepesi úti temetőben 1902-ben avatták fel.

FŐBB MŰVEI:

- A magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről (1878: V. t.cz.) és teljes anyaggyűjteménye I–II. kötet. A m. kir. igazságügyminisztérium megbízásából. Lőw Tóbiás (szerk.). Budapest: Pesti Könyvnyomda, 1880. A kiadás digitalizált változata elérhető az Országgyűlési Könyvtár DTT portálján. Szabadon hozzáférhető.
- A magyar bünvádi eljárás tervezetének indokai. I–II. köt. Budapest: Pesti Könyvnyomda, 1882. A kiadás digitalizált változata elérhető az Országgyűlési Könyvtár DTT portálján. Szabadon hozzáférhető.
- A magyar bünvádi eljárás a törvényszékek előtt: a m. kir. igazságügyminiszter megbízásából. Budapest: Franklin, 1882. 80 p. A kiadás digitalizált változata elérhető az Országgyűlési Könyvtár DTT portálján. Szabadon hozzáférhető.

4 HORVÁTH Tibor: Az első magyar büntető törvénykönyv és kodifikátora: Csemegi Károly. In: *A praxistól a kodifikációig. Csemegi Károly emlékére, 1826–1899.* Budapest, Osiris, 2001. 24–36. p.
Tankönyvkiadó, 2006. 41–58. p.
Csemegi Károly (nekrológ) = *Jogtudományi Közlöny*, 1899. XXXIV. évf. 12. szám., 89–91. p.
TARNAI János: Csemegi Károly emlékezete. A Magyar Jogászegylet díszülése, 1899. október 29. = *Jogtudományi Közlöny*, 1899. XXXIV. évf. 44. szám., 313–317. p.
Csemegi Károly művei I–II. köt. sajtó alá rendezték EDVI Illés Károly, GYOMAI Zsigmond. Budapest: Franklin, 1904. A kiadás digitalizált változata elérhető az Országgyűlési Könyvtár DTT portálján. Szabadon hozzáférhető.

Az Igazságügyi Minisztérium tevékenységét közvetlenül érintő fontosabb jogszabályok (2016. március–június)

KIHIRDETETT TÖRVÉNYEK

- **2016. évi XCIV. törvény** a határon lefolytatott menekültügyi eljárás széles körben való alkalmazhatóságának megvalósításához szükséges törvények módosításáról
- **2016. évi XCIH. törvény** a szerzői jogok és a szerzői joghoz kapcsolódó jogok közös kezeléséről
- **2016. évi XCII. törvény** a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény és az azzal összefüggő egyes törvények módosításáról
- **2016. évi XCI. törvény** a Nemzeti Ménesbirtok és Tangazdaságról
- **2016. évi XC. törvény** Magyarország 2017. évi központi költségvetéséről
- **2016. évi LXXXIX. törvény** a hulladékról szóló 2012. évi CLXXXV. törvény módosításáról
- **2016. évi LXXXVIII. törvény** a szőlőtermesztésről és a borgazdálkodásról szóló 2004. évi XVIII. törvény módosításáról
- **2016. évi LXXXVII. törvény** a tőkepiac stabilitásának erősítése érdekében tett egyes kárrendezési intézkedésekről szóló 2015. évi CCXIV. törvény módosításáról
- **2016. évi LXXXVI. törvény** a Magyar Fejlesztési Bank Részvénytársaságról szóló 2001. évi XX. törvény módosításáról
- **2016. évi LXXXV. törvény** a Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatalról szóló 2013. évi XXII. törvény módosításáról
- **2016. évi LXXXIV. törvény** a földgáz biztonsági készletezéséről szóló 2006. évi XXVI. törvény módosításáról
- **2016. évi LXXXIII. törvény** a földgázellátásról szóló 2008. évi XL. törvény módosításáról
- **2016. évi LXXXII. törvény** a villamos energiáról szóló 2007. évi LXXXVI. törvény, valamint az energetikai tárgyú törvények módosításáról szóló 2011. évi XXIX. törvény módosításáról
- **2016. évi LXXXI. törvény** egyes energetikai tárgyú törvények módosításáról
- **2016. évi LXXX. törvény** az oktatás szabályozására vonatkozó és egyes kapcsolódó törvények módosításáról
- **2016. évi LXXIX. törvény** egyes foglalkoztatási tárgyú törvények jogharmonizációs célú módosításáról
- **2016. évi LXXVIII. törvény** egyes területrendezési tárgyú törvények módosításáról
- **2016. évi LXXVII. törvény** a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény módosításáról
- **2016. évi LXXVI. törvény** a Magyarország 2016. évi központi költségvetéséről szóló 2015. évi C. törvény módosításáról
- **2016. évi LXXV. törvény** az engedély nélkül, személygépkocsival végzett személyszállító szolgáltatáshoz kapcsolódó jogkövetkezményekről
- **2016. évi LXXIV. törvény** a településkép védelméről
- **2016. évi LXXIII. törvény** a külképviseletekről és a tartós külszolgálatról
- **2016. évi LXXII. törvény** Magyarország Kormánya és a Ghánai Köztársaság Kormánya között a diplomata és szolgálati útlevéllel rendelkező állampolgáraik vízummentességéről szóló Megállapodás kihirdetéséről
- **2016. évi LXXI. törvény** a Montenegrónak az Észak-atlanti Szerződéshez való csatlakozásáról szóló Jegyzőkönyv kihirdetéséről
- **2016. évi LXX. törvény** a Budapesten megrendezendő Úszó-, Vízilabda-, Műugró, Műúszó és Nyíltvízi Világbajnokság megvalósításához szükséges létesítményfejlesztésről szóló 2015. évi XXXIII. törvény módosításáról
- **2016. évi LXIX. törvény** a terrorizmus elleni fellépéssel összefüggő egyes törvények módosításáról
- **2016. évi LXVIII. törvény** a jövedéki adóról
- **2016. évi LXVII. törvény** Magyarország 2017. évi központi költségvetésének megalapozásáról
- **2016. évi LXVI. törvény** az egyes adótörvények és más kapcsolódó törvények, valamint a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény módosításáról
- **2016. évi LXV. törvény** a Magyarország Kormánya és az Egészségügyi Világszervezet között az Egészségügyi Világszervezet Budapesti Központjának létrehozásáról szóló Megállapodás kihirdetéséről
- **2016. évi LXIV. törvény** az állami tisztviselőkről szóló 2016. évi LII. törvény hatálybalépésével összefüggő egyes törvények módosításáról
- **2016. évi LXIII. törvény** a közbeszerzésekről szóló 2015. évi CXLI. törvény módosításáról
- **2016. évi LXII. törvény** a nemzeti vagyronról szóló 2011. évi CXCVI. törvény módosításáról
- **2016. évi LXI. törvény** a mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról szóló 2013. évi CXXII. törvénnyel összefüggő egyes rendelkezésekről és átmeneti szabályokról szóló 2013. évi CCXII. törvény módosításáról
- **2016. évi LX. törvény** a mezőgazdasági, agrár-vidékfejlesztési, valamint halászati támogatásokhoz és egyéb intézkedésekhez kapcsolódó eljárás egyes kérdéseiről szóló 2007. évi XVII. törvény és a Magyar Agrár-, Élelmiszergazdasági és Vidékfejlesztési Kamaráról szóló 2012. évi CXXVI. törvény módosításáról

- **2016. évi LIX. törvény** energetikai tárgyú törvények jogharmonizációs célú módosításáról
- **2016. évi LVIII. törvény** a XXXIII. nyári olimpiai és XVII. nyári paralimpiai játékok pályázatáról és rendezéséről
- **2016. évi LVII. törvény** egyes törvényeknek a terrorveszélyhelyzettel kapcsolatos módosításáról
- **2016. évi LVI. törvény** az 1956. évi forradalom és szabadságharc utáni leszámolóssal összefüggő elítélések semmisségének megállapításáról szóló 2000. évi CXXX. törvénynek a semmisség igazolása iránti eljárás hatékonyabb működése érdekében szükséges módosításáról
- **2016. évi LV. törvény** egyes törvényeknek a szövetkezeti hitelintézetek integrációjával összefüggő módosításáról
- **2016. évi LIV. törvény** a Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény módosításáról
- **2016. évi LIII. törvény** a pénzügyi közvetítőrendszert érintő egyes törvények módosításáról
- **2016. évi LII. törvény** az állami tisztviselőkről
- **2016. évi LI. törvény** az ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezménye és annak Kiotói Jegyzőkönyve végrehajtási keretrendszeréről szóló 2007. évi LX. törvény, valamint az üvegházhatású gázok közösségi kereskedelmi rendszerében és az erőfeszítés-megosztási határozat végrehajtásában történő részvételről szóló 2012. évi CCXVII. törvény módosításáról
- **2016. évi L. törvény** az ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezményben Részes Felelnek 21. Konferenciáján elfogadott Párizsi Megállapodás kihirdetéséről
- **2016. évi XLIX. törvény** egyes iskolaszövetkezetekkel összefüggő törvények módosításáról
- **2016. évi XLVIII. törvény** a népszavazás kezdeményezéséről, az európai polgári kezdeményezésről, valamint a népszavazási eljárásról szóló 2013. évi CCXXXVIII. törvény módosításáról
- **2016. évi XLVII. törvény** a hulladékról szóló 2012. évi CLXXXV. törvény módosításáról
- **2016. évi XLVI. törvény** a személyszállítási szolgáltatásokról szóló 2012. évi XLI. törvény módosításáról
- **2016. évi XLV. törvény** a Nemzeti Gazdasági és Társadalmi Tanácsról szóló 2011. évi XCIII. törvény módosításáról
- **2016. évi XLIV. törvény** a Magyar Könyvvizsgálói Kamaráról, a könyvvizsgálói tevékenységről, valamint a könyvvizsgálói közfelügyeletről szóló 2007. évi LXXV. törvény és egyes pénzügyi tárgyú törvények módosításáról
- **2016. évi XLIII. törvény** az elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. törvény módosításáról
- **2016. évi XLII. törvény** a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény és a víziközmű-szolgáltatásról szóló 2011. évi CCIX. törvény módosításáról
- **2016. évi XLI. törvény** a vízgazdálkodásról szóló 1995. évi LVII. törvény módosításáról
- **2016. évi XL. törvény** a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény, valamint az elektronikus ügyintézés és a bizalmi szolgáltatások általános szabályairól szóló 2015. évi CCXXII. törvény módosításáról
- **2016. évi XXXIX. törvény** egyes migrációs tárgyú és ezekkel összefüggésben más törvények módosításáról
- **2016. évi XXXVIII. törvény** egyes honvédelmi tárgyú törvények módosításáról
- **2016. évi XXXVII. törvény** Magyarország Kormánya és a Bahreini Királyság Kormánya közötti légiközlekedési megállapodás kihirdetéséről
- **2016. évi XXXVI. törvény** az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény módosításáról
- **2016. évi XXXV. törvény** a postai szolgáltatásokról szóló 2012. évi CLIX. törvény módosításáról
- **2016. évi XXXIV. törvény** egyes egészségügyet érintő törvények módosításáról
- **2016. évi XXXIII. törvény** az állami projektértékelői jogviszonyról, valamint egyes kapcsolódó törvények módosításáról
- **2016. évi XXXII. törvény** a közigazgatási bürokráciacsökkentés keretében egyes adminisztratív kötelezettségek megszüntetésével összefüggő törvényt módosításokról
- **2016. évi XXXI. törvény** a Magyar Nemzeti Bankról szóló 2013. évi CXXXIX. törvény módosításáról
- **2016. évi XXX. törvény** a védelmi és biztonsági célú beszerzésekről
- **2016. évi XXIX. törvény** az igazságügyi szakértőkről
- **2016. évi XXVIII. törvény** a Magyarország és a Szlovén Köztársaság között a Lendva-patak vízgazdálkodási szabályozása következtében az államhatár megváltoztatásáról szóló Szerződés kihirdetéséről
- **2016. évi XXVII. törvény** a szövetkezetekről szóló 2006. évi X. törvény módosításáról
- **2016. évi XXVI. törvény** az egyes szociális és gyermekvédelmi tárgyú, valamint a megváltozott munkaképességű személyek ellátásait érintő törvények módosításáról
- **2016. évi XXV. törvény** a Magyar Fejlesztési Bank Részvénytársaságról szóló 2001. évi XX. törvény módosításáról
- **2016. évi XXIV. törvény** a Magyarország Kormánya és a Kínai Népköztársaság Kormánya között a Budapest–Belgrád vasútvonal újjáépítési beruházás magyarországi szakaszának fejlesztése, kivitelezése és finanszírozása kapcsán született Egyezmény kihirdetéséről
- **2016. évi XXIII. törvény** a kiskereskedelmi szektorban történő vasárnapi munkavégzésre vonatkozó egyes törvények módosításáról
- **2016. évi XXII. törvény** a konzuli védelemről szóló 2001. évi XLVI. törvény módosításáról
- **2016. évi XXI. törvény** az Erzsébet-programot érintő egyes törvények módosításáról
- **2016. évi XX. törvény** a földgázellátásról szóló 2008. évi XL. törvény módosításáról
- **2016. évi XIX. törvény** a Paksi Atomerőmű kapacitásának fenntartásával kapcsolatos beruházásról, valamint az ezzel kapcsolatos egyes törvények módosításáról szóló 2015. évi VII. törvény módosításáról

- **2016. évi XVIII. törvény** a társasági adóról és osztalékadóról szóló 1996. évi LXXXI. törvény és a sportról szóló 2004. évi I. törvény módosításáról
- **2016. évi XVII. törvény** az államháztartásról szóló 2011. évi CXCV. törvény módosításáról
- **2016. évi XVI. törvény** a természetes személyek adósságrendezéséről szóló 2015. évi CV. törvény módosításáról
- **2016. évi XV. törvény** a nemzeti otthonteremtési közösségekről
- **2016. évi XIV. törvény** a Magyarország Kormánya és Mongólia Kormánya között a diplomata és szolgálati/hivatalos útlel-
véllel rendelkező állampolgáraik vízummentességéről szóló megállapodás kihirdetéséről
- **2016. évi XIII. törvény** az uniós vámjog végrehajtásáról

IGAZSÁGÜGYI MINISZTERI RENDELETEK

- **16/2016. (VII. 5.) IM rendelet** a 2016. október 2. napjára kitűzött országos népszavazás eljárási határidőinek és határnap-
jainak megállapításáról
- **15/2016. (VI. 29.) IM rendelet** a formatervezési mintaoltalmi bejelentés részletes alaki szabályairól szóló 19/2001. (XI. 29.) IM
rendelet módosításáról
- **14/2016. (VI. 29.) IM rendelet** az igazságügyi szakértőkről szóló 2016. évi XXIX. törvénnyel összefüggésben egyes igaz-
ságügyi tárgyú miniszteri rendeletek módosításáról
- **13/2016. (VI. 29.) IM rendelet** az igazságügyi szakértők statisztikai adatszolgáltatásáról, a kamarai költségátalány bevallá-
sának és megfizetésének szabályairól, valamint az igazságügyi szakértő által vezetett adattovábbítási nyilvántartásról
- **12/2016. (VI. 29.) IM rendelet** az igazságügyi szakértőjelölti igazolványról
- **11/2016. (VI. 28.) IM rendelet** az országos népszavazások költségeinek normatíváiról, tételeiről, elszámolási és belső ellen-
őrzési rendjéről
- **10/2016. (VI. 28.) IM rendelet** a népszavazás kezdeményezése során a választási irodák hatáskörébe tartozó feladatokról
- **9/2016. (VI. 28.) IM rendelet** az országos népszavazáson a választási irodák hatáskörébe tartozó feladatok végrehajtásának
részletes szabályairól, a választási eljárásban használandó nyomtatványokról, valamint a népszavazási eredmény országo-
san összesített adatainak köréről
- **8/2016. (VI. 27.) IM rendelet** a Magyar Szabadalmi Hivatal előtti iparjogvédelmi eljárások igazgatási szolgáltatási díjairól
szóló 19/2005. (IV. 12.) GKM rendelet módosításáról
- **7/2016. (V. 25.) IM rendelet** az igazságügyi miniszter által adományozható elismerésekről szóló 4/2015. (III. 3.) IM rende-
let módosításáról
- **6/2016. (V. 4.) IM rendelet** a bűnügyi és rendészeti biometrikus adatok nyilvántartása részére történő adatközlés, valamint
az ujj- és tenyérynymatvétel és a szájnyalkehártya-törlet levételének részletes technikai szabályairól szóló 21/2009. (VI. 19.)
IRM rendelet módosításáról

